

Dokument nr. 5.

(1977—78)

Forsvarets ombudsmannsnemnds innberetning til Stortinget om virksomheten i tiden 1. januar — 31. desember 1977

	Side
I. Innledning	3
Generelle synspunkter	3
II. Saker som er behandlet	5
Verneplikt, utskrivning, rulleføring	6
Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse	6
Opptjening, godskrivning, tjenestetidens lengde etc.	8
Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimittering	8
Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av utstyr	10
Forlegningsforhold	11
Kosthold	12
Tjenesteforhold	13
Permisjoner	16
Disiplinærsaker	16
Forholdet mellom befal og menige	18
Tillitsmannsordningen	18
Økonomiske forhold	22
Sykesaker	25
Sosiale saker	26
Forsvarets skolevirksomhet	29
Verveve	31
Befalssaker	31
Sivilt personell i Forsvaret	37
III. Ombudsmannsnemndas befaringer	38

I. Innledning.

Ombudsmannsnemnda har i 1977 bestått av:

Ombudsmann	Edg. Andreassen, Oslo, formann
Sekretær	Kåre Hansen, Oslo
Sekretær	Hans Nordahl Jensen, Bodø
Disponent	Eystein Bardal, Snåsa
Sosialsjef	Odd Holøs, Rakkestad
Redaktør	Erlend Rian, Tromsø
Journalist	Lars Alldén, Oslo.

Nemnda har holdt følgende møter i 1977:

- 16—17 februar
- 24 oktober
- 12 desember.

Av saker som har vært behandlet på møtene kan nevnes:

- Tillitsmannsordningen.
- Permisjonsdirektivet.
- Oppsigelse av tjenestemenn i Forsvaret.
- Fredsregulativet for vernepliktige.
- Kongeskipsaken.
- Kantinedriften i Forsvaret.
- Politisk virksomhet i Forsvaret.

De saker nemnda har hatt til behandling er omtalt under de respektive avsnitt i beretningen.

Nemnda har i 1977 foretatt følgende befaringer:

- 25—28 april: Avdelinger i Indre Troms.
- 1—3 juni: Avdelinger på Østlandet.
- 25 oktober: Lutvatn leir.
- 16—18 november: Avdelinger i Kristiansandsdistriktet.

Under befaringene er 11 avdelinger besøkt. Fortegnelse over disse og en nærmere omtale av besøkene er gitt i avsnittet Nemndas befaringer.

Protokoll fra nemndas møter og befaringer følger beretningen som uttrykt bilag.

Generelle synspunkter.

I beretningen for i fjor redegjorde nemnda for situasjonen innenfor tillitsmannsapparatet. Det ble blant annet opplyst at spørsmålet om

man fortsatt skulle bygge på den bestående tillitsmannsordning, eller om man skulle satse på en frittstående interesseorganisasjon ville få sin løsning på landskonferansen for tillitsmenn i 1977. Etter en omfattende diskusjon vedtok landskonferansen at mannskapene fortsatt skulle bygge på den bestående tillitsmannsordning. Det var dog landskonferansens klare forutsetning at det måtte gjøres endringer i gjeldende bestemmelser.

På bakgrunn av de vedtak som ble fattet på landskonferansen har Forsvarsdepartementet satt ned en arbeidsgruppe som skulle vurdere eventuelle endringer i bestemmelsene. Arbeidsgruppen fikk dette mandat:

«I henhold til bestemmelsene for TMO, pkt 10, skal Forsvarsdepartementet ved slike justeringer på vanlig måte rådføre seg med OFF, FO, LTF og andre berørte organer. Etter forutgående konsultasjon med de nevnte organer har FD derfor i dag nedsatt en arbeidsgruppe som får i oppdrag å fremme forslag overfor departementet til slike justeringer. Noen av forslagene må formentlig til Stortinget.

Adressatene i dette brev er oppnevnt som medlemmer av arbeidsgruppen og med Edgar Andreassen som formann.

- Arbeidsgrunnlaget for gruppen skal være:
1. Henstillingene om justeringer fra LK 77.
 2. Tilpassing i bestemmelsene av de tidligere godkjente tilleggsforslag vedrørende:
 - a. Ombudsmannen og TMO
 - b. Distrikts-/områdekonferanser.
 3. De punkter i bestemmelsene som gruppens medlemmer selv av egen erfaring mener bør justeres, derunder også den lokale behandling av forslag som ønskes tatt opp i lands-, distrikts- og områdekonferanser.

Arbeidsgruppens forslag med grunnlag i pkt 1 og pkt 2 foran bør legges frem for Forsvarsdepartementet innen utgangen av september og forslagene med grunnlag i pkt 3 foran innen 15 november d.å.»

Gruppen har bestått av en representant for Forsvarsdepartementet, Forsvarets overkommando, landsutvalgets sekretariat med Ombudsmannen for formann.

Arbeidsgruppens forslag til endringer i gjeldende bestemmelser skal, etter å ha vært ute til uttalelse, behandles på landskonferansen 1978.

Da ombudsmannsnemnda regner med at det endelige forslag til endringer og tillegg til bestemmelsene vil bli forelagt for Stortinget, finner den ikke i denne innberetning grunn til å gå nærmere inn på arbeidsgruppens forslag.

Ombudsmannen får som kjent tilsendt referater fra møter i tillitsmannsutvalgene, og både referatene, nemndas ulike befaringer og de individuelle henvendelser til Ombudsmannen gir inntrykk av at tillitsmannsordningen ute ved avdelingene stort sett fungerer etter intensjonene. Gjennom ordningen har det i alt vært tatt opp 4 585 saker.

De fleste av disse saker er det mulighet for å finne lokale løsninger på, men noen av dem er av en slik art at de bare kan avgjøres av sentrale myndigheter. Slike saker tas i dag i stor utstrekning opp på landskonferansen for tillitsmenn i Forsvaret og gjennom landsutvalget. En har inntrykk av at arbeidet på det sentrale plan nå fungerer bedre enn tidligere, og Ombudsmannen har siden landskonferansen 1977 hatt et godt samarbeid med landsutvalgets sekretariat.

En del saker har imidlertid vakt en viss uro og debatt innen tillitsmannsordningen. Det er imidlertid nemndas oppfatning at den gruppe tillitsmenn som først og fremst synes opp tatt av aksjoner og konfrontasjon ikke har hatt den samme innflytelse som i de senere år.

Under generelle synspunkter i beretningen for i fjor orienterte nemnda om en del situasjoner som kan oppstå for de vernepliktige mannskaper, situasjoner hvor de har et sterkt behov for økonomisk støtte utover de ordinære regulativfestede tillegg.

Nemnda ga uttrykk for at departementet fulgte en for restriktiv praksis i en del slike saker. Situasjonen er den samme i år.

Fra 1 juli ble det satt i verk et nytt Fredsregulativ for vernepliktige mannskaper. Bostøtte på inntil kr. 700,— innvilges automatisk av avdelingene. Søknader om støtte mellom kr. 700,— og kr. 1 000,— skal behøvsprøves, men kan avgjøres av avdelingene. Støtte utover kr. 1 000,— skal også behøvsprøves og skal etter de nye bestemmelsene avgjøres av Forsvarsdepartementet.

Det er enkelte forhold i forbindelse med de regulativfestede tillegg det etter nemndas oppfatning kan være grunn til å se nærmere på. Nemnda tenker her på bestemmelsen om at leieavtaler må være inngått 6 mndr før den vernepliktiges innrykking for at en ugift skal kunne få bostøtte. Selv om tilsvarende begrensning ikke gjelder gifte mannskaper har nemnda inntrykk av at tidspunktet for inngåelsen av avtalen tillegges betydning også i disse sakene.

Et annet forhold er det ubetingede krav om at ugifte mannskaper skal fremleie sin leilighet i den tiden de gjør tjeneste. Det er nemndas oppfatning at dette i dagens situasjon er et urimelig krav.

Det forlanges nå at hustruens studielån skal brukes til å dekke en del av husleieutgiftene. Vanligvis vil vel det skje, men det kan tenkes situasjoner hvor det bør vurderes om et slikt lån bør tillegges vekt når bostøttespørsmålet skal avgjøres. Ved papirløse ekteskap blir husleien automatisk delt slik at den vernepliktige bare kan få dekket halvparten av husleien. Dette gjelder uansett hvordan den økonomiske situasjonen er, en viser for så vidt til det som er sagt under avsnittet Sosiale saker.

I tillegg til de regulativfestede ytelser kan mannskapene søke støtte i henhold til bestemmelsene om økonomisk sosialstønad. Det synes uklart om de utgifter som er forutsatt dekket etter Fredsregulativets bestemmelser om bostøtte kan dekkes etter bestemmelsene om økonomisk sosialhjelp i tilfelle en søknad om ordinar bostøtte blir avslått.

Det synes også å være forskjellig syn på praktiseringen av bestemmelsene avhengig av om saken avgjøres ute ved avdelingene eller i departementet. Enkelte saker Ombudsmannen har hatt til behandling synes å tyde på at det hersker en viss uklarhet om hvem som skal uttale seg om eller avgjøre visse typer saker, Forsvarsdepartementet eller Forsvarets overkommando/Velferdskontoret.

Bestemmelsene om den økonomiske sosialstønad skal nå revideres. Det er i den sammenheng viktig å få klarlagt kompetanseforholdet mellom de sentrale myndigheter som hittil har behandlet slike saker, og å få klarhet i forholdet mellom Fredsregulativets bestemmelser og bestemmelsene om økonomisk sosialstønad.

Det aller viktigste etter nemndas oppfatning er imidlertid at en nå får et sett med regler og en praksis som løser de sosiale/økonomiske problemer de vernepliktige får på grunn av sin militærtjeneste. Det er etter nemndas mening ikke rimelig å henvise mannskapene og deres pårørende til kommunale, sosiale myndigheter for å få løst økonomiske problemer som er en direkte følge av militærtjenesten.

Når det gjelder befalets forhold er det vel først og fremst avansementsforholdene som står i fokus. Dette er forhold nemnda har vært inne på i tidligere beretninger.

Det er gjennomført endel justeringer og deløsninger som har regulert enkelte gruppers avansementsforhold. Disse deløsninger har imidlertid skapt eller avdekket andre skjev-

heter som det igjen må finnes en løsning på. Det er imidlertid satt i gang arbeid med en revisjon av befalsordningen på grunnlag av en helhetsvurdering. Nemnda håper derfor at

det ikke vil ta alt for lang tid før det er funnet en løsning på de problemer befalet er opp-tatt av.

II. Saker som er behandlet.

Ombudsmannen har i 1977 behandlet 294 nye saker samt 42 fra tidligere år, i alt 336 saker. Av disse er 28 saker ikke ferdig behandlet i 1977. I 88 saker er avgjørelsen endret.

I tillegg til de saker som er registrert i denne oversikten, er det som vanlig behandlet et stort antall henvendelser om forskjellige spørsmål. Der hvor det har vært mulig har Ombudsmannen gitt orientering om hvordan man best kunne få hjelp til å få løst disse spørsmål.

Saksfordelingen på forsvarsgrener og kommandoområder, samt fordelingen av sakene på de forskjellige saksområder er stort sett som tidligere.

De nye sakene som er behandlet i 1977 er tatt opp av:

Enkelte soldater	191
Grupper av soldater, tillitsmenn, avdelinger eller offiserer på vegne av mannskapene	27
Vervede	2
Befal	65
Sivilt personell	7
FD og div høyere staber	0
Ombudsmannen	2
	—
	294

Sakenes fordeling på forsvarsgrenene er følgende:

FD og diverse høyere staber	26
Hæren:	
Distriktskommando Østlandet	61
Distriktskommando Sørlandet	4
Distriktskommando Vestlandet	1
Distriktskommando Trøndelag	11
6. Divisjon	64
Heimevernet	—
Sjøforsvaret:	
Avdelinger på Østlandet	11
Avdelinger på Sørlandet	11
Avdelinger på Vestlandet	9
Avdelinger i Trøndelag	4
Avdelinger i Nord-Norge	7

Fartøyer	5	47
Luftforsvaret:	—	
Avdelinger i Sør-Norge	40	—
Avdelinger i Nord-Norge	25	65
		—
		294

1975 1976 1977

Menige mannskaper:

Verneplikt, utskrivning, rulleføring	1	6	1
Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse	29	50	25
Opptjening, godskrivning, tjenestetidens lengde, tjenesteteltelser	2	2	6
Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimittering	28	35	35
Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av utstyr ..	6	6	8
Forlegningsforhold	0	8	6
Kosthold	1	1	1
Tjenesteforhold	8	16	14
Permisjoner	16	22	24
Velferd	0	1	0
Kantiner	0	2	0
Disiplinær- og straffesaker	11	19	28
Forholdet mellom befal og menige	5	2	3
Tillitsmannsutvalg	11	19	13
Økonomiske forhold	9	27	11
Sykesaker, tannpleie, ulykker ..	17	17	18
Sosiale saker	4	12	15
Forsvarets skolevirksomhet ...	11	4	12
Vervede	1	6	2

Befal og sivil personell:

Utnevnelse, fast ansettelse, konstitusjon etc.	2	1	1
Engasjement, åremål etc	3	5	6
Beordring, frabeordring, forflytning, plikttjeneste, avansement, ansiennitet	19	28	30
Aldersgrense, avskjed, oppsigelse	11	5	16
Tjenesteforhold	3	7	9
Permisjoner, ferie	1	0	0

	1975	1976	1977
Sykesaker, legetjeneste	1	2	2
Disiplinær- og straffesaker	0	0	0
Erstatning	0	1	0
Underbringelse	0	2	0
Familieboliger	5	2	0
Lønn	8	7	2
Godtgjøringer	1	0	2
Pensjon	2	1	3
Diverse	0	0	1

Verneplikt, utskrivning, rulleføring.

Det er behandlet 1 sak samt 1 sak fra tidligere år.

En vernepliktig klaget over at han som ferdig utdannet rørlegger, ikke var blitt fordelt til Ingeniørregimentet som han hadde søkt om. Han ville ved en slik fordeling kunne ha skaffet seg praksis som ville hatt betydning for ham i det sivile arbeidsliv. Han hadde en bekjent som ikke hadde noen fagutdannelse, men han var blitt fordelt til Ingeniørregimentet. Dette fant klageren urimelig.

Undersøkelser Ombudsmannen foretok viste at rørleggerkvoten var full. Etter gjeldende regler skal eldre årsklasser gis fortrinnsrett. Det var således ikke plass til klageren. Den vernepliktige uten fagutdannelse var grunnarbeider og var fordelt på grunnarbeiderkvoten som var adskillig større enn kvoten for rørleggere.

Ingeniørregimentet hadde for øvrig måttet overføre endel av sine mannskaper til infanteriregimentene fordi det ikke kunne skaffes tjeneste til dem.

Ombudsmannen fant intet å bemerke til den fordeling som var foretatt.

Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse.

Det er behandlet 25 saker samt 3 fra tidligere år. Det alt overveiende antall saker gjelder utsettelse med tjeneste. Fem saker gjelder HV-tjeneste, 4 førstegangstjeneste, 10 repetisjonsøvelser, 6 resttjeneste. I 15 saker er avgjørelsen endret.

En HV-soldat hadde pga skolegang og eksamen fått utsettelse med den ordinære tjeneste i sitt HV-område. Han ble senere innkalt til hva han selv betegnet som ekstratjeneste, en weekend fra fredag til søndag i forbindelse med en nordisk HV-konkurranse hvor han skulle gjøre tjeneste som hjelpemannskap. Tjenesten besto i rydde- og rengjøringstjeneste. Han fant det støtende å gjøre tjeneste på søndag. Han fant det videre å være i strid med HV-loven at han ble innkalt til tjeneste som ikke ga ham militær opplæring. Han fant det urimelig at HV i ly av straffetrusler kunne

pålegge ham rydde- og rengjøringstjeneste etc til støtte for andre menneskers private fritidsysler og fornøyelser.

Ombudsmannen tok saken opp med vedkommende HV-distrikt, som etter å ha undersøkt saken ga denne redegjørelse:

«Ombudsmannens ovennevnte ref a ble sendt sjefen for HV-avsnitt 000 slik vedlagte ref b viser.

Avsnittsjefens uttalelse er gitt i vedlagte ref c. Distriktssjefen har ingen merknader til uttalelsen.

Xs skriv av 27.4.77, synes fra distriktets synspunkt tendensiøst og kverulantisk og er lite underbygget i de faktiske forhold. Distriktet vil bemerke følgende:

X hadde utsettelse med sin tjeneste i 1975. Det var således ikke «ekstra tjeneste» han utførte i 1976 (Xs skriv 1. avsnitt), men resttjeneste hjemlet i St prp nr 1 (1975—76) side 42 pkt H. Dette vil si at X skulle gjennomføre 2 ganger 6 dagers tjeneste i 1976. I forhold til Xs skriv 4. avsnitt er det å si at det kan ha sine vanskeligheter å gjennomføre TO ordinære øvingsperioder i ett og samme år når det dreier seg om personell i spesialavdelinger. En avsnittsstab er en slik spesialavdeling. Det er derfor adgang til å bruke den ene øvingsperioden til annen tjeneste, hvis denne er hjemlet.

Spørsmålet er da om hans beordring til hjelpetjeneste under HV-avsnitt 000s konkurranse med svensk og dansk HV var hjemlet, jfr Xs skriv 2. og 6. avsnitt. I denne sammenheng vises til vedlagte ref d, hvor HVST har approbert angjeldende konkurranse i pkt 1 c. En slik konkurranse kan overhode ikke gjennomføres uten at hjelpetjeneste er organisert til støtte for den. Distriktet ga hjemmel for innkalling av 7 mann med resttjeneste.

Med hensyn til søndagstjeneste, jfr Xs skriv 5. og 6. avsnitt, vises det til vedlagte fotokopi av pkt 12 i «Øvingsdirektiv for Heimevernet til Hæren» utgitt av GIHV.

Til tross for Xs aversjon mot søndagstjeneste, er dette dog noe han må finne seg i.

HV-02 finner for sin del Xs klage i sammenheng med den resttjeneste han var innkalt til i 1976 for helt grunnløs.»

Ombudsmannen fant etter de opplysninger som var gitt intet å bemerke til den tjeneste klageren var pålagt.

En vernepliktig hadde hatt langvarig utsettelse med sin førstegangstjeneste for å gjøre seg ferdig med utdannelsen. Han var ferdig utdannet diplomøkonom og skulle etter tidligere avtaler gjøre sin førstegangstjeneste. Gjennom utenriksdepartementet var han tildelt et canadisk statsstipend på kr. 35 000,—. Dette stipend kunne ikke overføres til et senere år. Det ville gi ham en utmerket anledning til videreutdannelse på områder hvor mulighetene ikke var så store her hjemme. En søknad om ytterligere utsettelse med militær-

tjeneste var avslått, bl a med den begrunnelse at han nå var fylt 28 år og at plikten til førstegangstjeneste ville falle bort hvis han ble gitt ytterligere ett års utsettelse.

Ombudsmannen tok saken opp med vedkommende forsvarsgrenstab og pekte på at den vernepliktige her fikk en sjanse som kunne ha meget stor betydning for hans fremtid. Etter fornyede undersøkelser og vurderinger fant forsvarsgrenstaben at det forelå tungtveiende grunner for ytterligere utsettelse. Utsettelse ble derfor innvilget for et skoleår, mot at den vernepliktige ga skriftlig erklæring om at han ville ta førstegangstjenesten umiddelbart etterpå.

En vernepliktig av årsklassen 77 hadde søkt om utsettelse med førstegangstjenesten p g a skolegang, men fått avslag.

Den vernepliktige hadde etter artium hatt et års praksis før studier innen skipsfart. Han var nå kommet inn ved et universitet i England hvor det ellers var vanskelig å få plass.

Ombudsmannen tok saken opp med den rulleførende avdeling. Etter fornyet vurdering, bl a av tilleggsopplysninger som ble fremlagt, ble utsettelse gitt og utenrikspermisjon innvilget.

En vernepliktig som var ansatt i et statsautorisert revisjonsfirma, hadde søkt om utsettelse med en repetisjonsøvelse i mars måned p g a stort arbeidspress i revisjonsfirmaet.

Søknaden var avslått av den rulleførende avdeling. Det var svært mange som hadde søkt utsettelse, alle søknader kunne ikke innvilges. Klagerens søknad var ikke gitt høy nok prioritet, idet man mente at arbeidsgiverens problemer måtte kunne løses.

Avgjørelsen var anket til vedkommende distriktskommando som hadde opprettholdt avgjørelsen med den begrunnelse at arbeidsgiverens problem ikke syntes å være av spesiell alvorlig karakter.

Saken ble tatt opp med Ombudsmannen, og det ble pekt på de alvorlige konsekvenser det ville få for skatteoppgjøret for endel store firmaer om man ikke fikk revisjonsarbeidet ferdig innen utgangen av mars.

Ombudsmannen fant grunn til å ta saken opp med Generalkrigskommissariatet. Ombudsmannen pekte på at det i gjeldende bestemmelser er uttalt at utsettelse såvidt mulig bør innvilges i «særlige tilfelle med arbeid av sesongbetont art». Ombudsmannen pekte videre på at i de saker av liknende art som var behandlet tidligere var utsettelse gitt.

Generalkrigskommissæren fant ikke at det forelå militære grunner for utsettelse, men

fant såpass store samfunnsmessige interesser at utsettelse måtte innvilges.

En vernepliktig som i alt hadde utført 84 dagers repetisjonsøvelser var på ny innkalt til tjeneste. Dette mente han gjeldende bestemmelser ikke ga hjemmel for. Hans rulleførende avdeling hadde imidlertid opprettholdt innkallingen, og den vernepliktige anmodet i den anledning om Ombudsmannens bistand.

Ombudsmannen tok saken opp med den rulleførende avdeling som opplyste at klageren hadde avtjent repetisjonsøvelser i 1964—67—70—74, tilsammen 84 dager, han var innkalt til den 5. repetisjonsøvelsen i henhold til St prp nr 1 for 1976—77 side 45, avsnitt c pkt 2. Han tilhørte en spesialavdeling som ikke hadde lokalvern avdeling. For disse avdelingers vedkommende var det gitt anledning til å konvertere de to korte repetisjonsøvelsene på 12 dager i landvernperioden til en repetisjonsøvelse av 21 dagers varighet. Det var denne øvelse han nå var innkalt til. På grunn av redusert tildeling av tjenestgjørende dager fra bevilgende myndigheter, var øvelsen redusert til 17 dager.

Ombudsmannen fant at rulleførende avdeling hadde handlet overensstemmende med de bestemmelser som var fastsatt av Stortinget.

En vernepliktig hadde som liten vært plaget av astma, og det ble konstatert at han var sterkt allergisk. Han klarte etter hvert å bygge opp en tilfredsstillende helse. Han hevdet at førstegangstjenesten igjen hadde ødelagt hans helse. Han hadde etter førstegangstjenesten gått forkjølet i månedsvis og hadde også vært plaget av høyt blodtrykk. Han hadde nedsatt motstandskraft mot infeksjoner. Han var nå innkalt til repetisjonsøvelse. Med erfaring fra førstegangstjenesten var han nå redd for å få ødelagt helsen igjen. På denne bakgrunn hadde han søkt om utsettelse, men søknaden var avslått. Dette mente han var urimelig.

Ombudsmannen tok saken opp med Forsvarets sanitet og ba om at det måtte bli vurdert om den vernepliktige burde fremstilles for legenemnd før øvelsen, slik at en kunne få fastslått hvordan det forholdt seg med hans helsetilstand. Forsvarets sanitet innhentet den vernepliktiges helsekort og konfererte med to av de leger den vernepliktige hadde konsultert. Forsvarets sanitet fant at FDI-legens kjennelse måtte opprettholdes. De fremlagte medisinske opplysninger kvalifiserte ikke til fritakelse. Han ville ved fremmøte bli vurdert på like linje med de øvrige mannskaper.

Ombudsmannen fant intet å bemerke til den avgjørelse som var truffet.

Opptjening, godskrivning, tjenestetidens lengde etc.

Det er behandlet 6 saker samt 1 fra tidligere år. Alle sakene gjelder spørsmål om hvor lang tjenestetid vernepliktige mannskaper kan pålegges. Det synes særlig å være kombinasjonen av tjeneste i forsvarsgren/Heimevernet som skaper usikkerhet når det gjelder tjenestetidens lengde.

En vernepliktig som var overført til Sjøheimevernet etter 15 mndrs tjeneste i Sjøforsvaret, pekte på hvor urettferdig tjenestebyrdene var fordelt i Sjøheimevernet. Selv hadde han gjennomført 15 mndrs tjeneste i Sjøforsvaret. Tredve år gammel ble han overført til Sjøheimevernet. Her skulle han tjenestgjøre en uke hvert år til han fylte 44 år. Dette ville gi ham en samlet tjenestetid på $18\frac{3}{4}$ mndr. Endel av mannskapene i Sjøheimevernet hadde bare 3 mndr sammenhengende rekruttskole og deretter en uke tjeneste hvert år til de fylte 44 år. Dette ville bli en samlet tjeneste på 9 mndr. Den vernepliktige syntes forskjellen i tjeneste her var så stor at det virket urimelig. Han syntes også det ble gitt for liten orientering om disse forskjellige tjenestemønstre. Selv var han opptatt av hvordan han kunne slippe unna mer tjeneste.

Ombudsmannen kunne bare bekrefte at den forskjell i tjenestetid han pekte på var overensstemmende med de forskjellige vedtak om tjenestetidens lengde. Selv kunne han søke om overføring til andre deler av totalforsvaret. En slik søknad ville neppe bli innvilget hvis større tjenestebyrde enn andre var grunnlag for søknaden.

En vernepliktig tok i 1972 opp med Ombudsmannen om han etter 18 mndrs tjeneste i Sjøforsvaret kunne overføres til Heimevernet og pålegges ytterligere tjeneste der. Han ble orientert om gjeldende bestemmelser. I 1973 tok han saken opp igjen for å få bragt på det rene om det var hjemmel for å pålegge ham totalt 19 mndr. Han ble på ny orientert om gjeldende bestemmelser. I 1977 reiste han så spørsmålet om han kunne få slippe den tjeneste han sto til rest med. Vedkommende HV-distrikt avsto søknaden. Ombudsmannen hadde intet å bemerke til avgjørelsen.

En vernepliktig i Kystartilleriet hadde ved et uhell i tjenesten brukket benet. Etter 43 dager ble han sendt hjem og ble senere innkalt til ny rekruttskole. Hans dimiteringsdato var fastsatt slik at det ikke var tatt noe hensyn til de 43 dagene han hadde vært inne tidligere. Dette fant han urimelig.

Undersøkelser i saken viste at han bare

hadde vært i tjeneste 1 mnd, resten av de 43 dagene hadde han vært sykemeldt eller ligget på sykehus. Etter gjeldende bestemmelser skulle han da dimiteres og kalles inn til ny rekruttskole. Ombudsmannen pekte på det urimelige i dette, spesielt fordi skadene var en følge av tjenesten. Uten egen skyld ble militærtjeneste for ham en større belastning enn for andre. Etter fornyet vurdering ble dimisjonsdatoen fastsatt slik at han fikk godkjent 30 av de 43 dagene.

Når det gjelder mannskapenes samlede tjenestetid i fredstid er det ikke sjelden man hører at tjenestebyrdene er ulikt fordelt. Ombudsmannsnemnda sitter ikke inne med opplysninger som kan bekrefte eller avkrefte en slik påstand. Det kan imidlertid se ut som om antall repetisjonsøvelser kan variere ganske meget, avhengig av hvilket våpen man tilhører og hvilken militær utdanning man har fått. I saker som er tatt opp med Ombudsmannen er det bl a reagert på at personell med ganske mange repetisjonsøvelser på toppen av dette blir overført til Heimevernet og får noen års tjeneste i denne forsvarsgren også. Skulle det være tilfelle at tjenestebyrdene blir så ujevnt fordelt at det er grunn til å gjøre noe med det, kan det være et spørsmål om mannskaper som har gjort sin fredstjeneste ved avdelinger med relativt hyppige repetisjonsøvelser burde slippe overføring til Heimevernet for ytterligere tjeneste der.

Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimitering.

Det er behandlet 35 saker samt 3 fra tidligere år. Fjorten av sakene gjelder overføring fra Nord-Norge til Sør-Norge, 8 saker gjelder overføring til Heimevernet/Sivilforsvaret mens 13 saker gjelder diverse overførings- og dimisjonssaker. I 14 saker er avgjørelsen endret.

En vernepliktig hadde søkt om overføring til tjeneste i Trøndelag. Denne søknad var avslått. Den vernepliktige hadde påanket denne avgjørelse. Anken var fremsendt og behandlet tjenestevei, men var stilet til Ombudsmannen. Før ankesaken ble endelig avgjort ble den derfor oversendt Ombudsmannen til uttalelse.

Begrunnelsen for søknaden var at den vernepliktige lettere kunne komme hjem i helgene for å hjelpe til på familiens gårdsbruk om han ble overført til Trøndelag. De attester som var skaffet til veie syntes ikke å stille den vernepliktige i noen annen stilling enn mange andre. Velferdsgrunnene kunne ikke sies å være så tungsveiende at avslaget på søknaden kunne betraktes som urimelig.

En vernepliktig hadde søkt overføring fra Nord-Norge til tjeneste nærmere hjemmet. Begrunnelsen for søknaden var behovet for hjelp på farsgården pga farens helsetilstand, han kunne ikke utføre tungarbeid. Den vernepliktiges hustru hadde fått problemer med nervene pga mannens fravær. Dessuten drev den vernepliktige med traktorkjøring som sin sivile levevei. Dette arbeid kunne han ikke ordne med når han gjorde tjeneste så langt hjemmefra. Søknaden var behandlet og avslått av 3 instanser, og den vernepliktige anmodet om Ombudsmannens bistand.

Ombudsmannen festet seg ved at både kompanisjef og feltprest, som hadde snakket med den vernepliktige, hadde anbefalt søknaden. Det ble foretatt nærmere undersøkelser om de forhold som lå til grunn for søknaden. Det viste seg at forholdene i hjemmet var vanskeligere enn fra først av antatt. Søknaden om overføring ble derfor innvilget.

En vernepliktig som skulle avtjene en resttjeneste på 49 dager hadde søkt om å få avtjene denne tjenesten ved en avdeling i Osloområdet. Han var ferdig med utdannelsen og skulle nå skaffe seg arbeid etter at han var ferdig med tjenesten. Det var derfor nødvendig at han var i nærheten av eventuelle arbeidsgivere. Han bodde i Oslo sammen med sin svenske forlovede som for noen år siden hadde vært alvorlig syk. De hadde bodd i Oslo i kort tid, de hadde få venner og det ville være en stor psykisk belastning for henne å være alene i 49 dager. Søknaden var avslått, noe den vernepliktige fant urimelig.

Ombudsmannen fant ikke hans anførsler om behovet for å være i nærheten av eventuelle fremtidige arbeidsgivere særlig tungtveiende. I den sammenheng var han ikke i noen annen situasjon eller verre stillet enn svært mange andre vernepliktige som ikke har arbeid å gå tilbake til. Når det gjaldt forlovedens helsetilstand var den dokumentert ved en tysk legeattest som ikke gikk noe særlig inn på skadevirkningene ved den vernepliktiges relativt korte fravær. På bakgrunn av den strenge praksis som må følges når det gjelder overføring fra Nord-Norge til Sør-Norge, fant ikke Ombudsmannen den avgjørelse som var truffet i saken åpenbart urimelig.

En vernepliktig som drev installasjonsforretning uten leiet hjelp, slik at han var helt avhengig av sin egen arbeidskraft, hadde søkt om å bli overført til Heimevernet eller Sivilforsvaret. Et fravær på 21 dager under repetisjonsøvelse ville skape store vanskeligheter for hans virksomhet. På grunn av denne vanskelige situasjon hadde han fått utsettelse med

repetisjonsøvelser i alt 6 ganger. Hans rulleførende avdeling fant ikke å kunne innvilge ytterligere søknader om utsettelse med repetisjonsøvelser. På grunn av personellsituasjonen fant man heller ikke å kunne innvilge søknad om overføring til HV eller Sivilforsvaret. Den vernepliktige fant det urimelig at det ikke kunne tas hensyn til hans problemer.

Ombudsmannen tok saken opp med den rulleførende avdeling som etter fornyet vurdering fant å kunne innvilge utsettelse med repetisjonsøvelse våren 1978. Fra mobiliseringsperioden 1979 ville den vernepliktige bli overført til de «bakre» avdelinger som hadde kortere repetisjonsøvelser enn KR-avdelingene. Repetisjonsøvelsene ville bli av 7 dagers varighet. Man regnet med at den vernepliktige kunne gjennomføre øvelser av slik varighet. Ombudsmannen antok at dette måtte være en tilfredsstillende løsning.

En vernepliktig som avtjente sin første gangstjeneste ved en avdeling i nærheten av Oslo hadde søkt om overflytning til en avdeling på Vestlandet, 5 mil fra hjemstedet. Begrunnelsen for søknaden var at hans far nettopp var død, moren var død tidligere. Det var adskillige vedlikeholdsarbeider på foreldre hjemmet som han var ansvarlig for. Han hadde en søster som bodde hjemme alene som han følte et visst ansvar for. Han reiste nå hjem nesten hver helg. Reisen tok lang tid og ble kostbar. Søknaden om overføring var avslått, idet avdelingen ikke fant hans velferdsgrunner tungtveiende nok. Han hadde dessuten en viktig jobb ved avdelingen som i øyeblikket ikke kunne dekkes av andre.

Ombudsmannen fant grunn til å be avdelingen vurdere søknaden på ny da situasjonen åpenbart var vanskelig for den vernepliktige. Avdelingen fastholdt imidlertid sin tidligere avgjørelse. Ombudsmannen fant ikke at avgjørelsen var så urimelig at det var grunn til å ta saken opp med høyere myndighet.

En vernepliktig som var ferdig med tjenesten i Nord-Norge og skulle reise hjem med den oppsatte dimisjonstransport, hadde fått beskjed om at han skulle holdes tilbake. Grunnen til dette var at han hadde mistet sitt gevær. Om dette forhold hadde han avgitt forklaring til Militærpolitiet. Han var ikke refset for dette forhold. Den vernepliktiges tillitsmann fant det urimelig at han skulle holdes tilbake. Tillitsmannen anmodet pr telefon om Ombudsmannens bistand da transporten skulle gå om 4 timer.

Ombudsmannen kontaktede avdelingens sjef som opplyste at man ikke hadde fått gjennomført den prosedyre som er fastsatt i forbin-

delse med tap av våpen. Det var ikke sikkert at den undersøkelseskommissjon som skal nedsettes i slike tilfelle ville bli ferdig med sitt arbeid. Politiet skulle også foreta avhør. Hvis ikke dette var ordnet i løpet av den tid som var igjen til dimisjonstransporten, måtte den vernepliktige holdes tilbake til alle nødvendige undersøkelser var foretatt.

Ombudsmannen meddelte tillitsmannen at det ikke var noe å bemerke til avdelingssjefens avgjørelse.

Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av utstyr.

Det er behandlet 8 saker i denne gruppe.

En befalsskoleelev som ved et hendelig uhell hadde fått knust sitt armbåndsur, hadde ikke fått den erstatning for tapet som han mente å ha krav på etter gjeldende bestemmelser om billighetserstatning. Hans klokke var av urmaker taksert til kr. 820,—, mens billighetserstatningen var fastsatt til kr. 500,—. Befalsskoleeleven bragte avgjørelsen inn for Forsvarsdepartementet som fastholdt avgjørelsen om en erstatning på kr. 500,—. Det var departementets oppfatning at spesielt kostbare ur burde forsikres. Dette fant befalsskoleeleven urimelig og anmodet om Ombudsmannens bistand. Han anførte bl a at det var en absolutt nødvendighet for mannskapene å ha klokke. Med vår velstandsutvikling var det ikke noe særsyn at mannskapene hadde klokker som kostet mer enn de kr. 500,— som nå var fastsatt som en skjønsmessig grense for det rimelige. Han pekte på at den øvre grense for billighetserstatning for tap eller skade på private effekter var fastsatt til kr. 3 000,—. Han pekte videre på at hverken han eller andre mannskaper noen gang var gjort oppmerksom på at kostbare klokker måtte forsikres. På bakgrunn av de krav til innsats som ble stillet til mannskapene som gjennomgikk befalsutdanning, fant han departementets avgjørelse smålig.

Ombudsmannen tok saken opp med departementet. Ombudsmannen hadde for såvidt intet å bemerke til at det ble satt en øvre grense for erstatning for tap av eller skade på ur, men fant det lite rimelig å gjøre en slik praksis gjeldende før dette var gjort kjent for mannskapene. De burde ha krav på å bli orientert slik at de kunne få anledning til å forsikre ur i de tilfelle hvor tap eller skade ikke allerede var dekket av andre forsikringer. Ombudsmannen anmodet derfor om at full erstatning med kr. 820,— måtte bli innvilget i dette tilfelle.

Departementet fastholdt sin avgjørelse, men ville overveie hvorvidt det burde gjøres kjent

for de vernepliktige at spesielt kostbare ur burde forsikres.

Hærstaben har senere sendt ut en anmodning om at det i forbindelse med en informasjon som blir gitt militært personell om adgangen til å søke billighetserstatning for tapte/skadede effekter, blir gjort kjent at erstatningen når det gjelder ur normalt vil være begrenset til kr. 500,—.

En vernepliktig som hadde med sitt private TV-apparat på forlegningsrommet hadde fått beskjed om å fjerne det. Begrunnelsen var at det trakk for mye strøm. Soldaten fant dette urimelig. TV-apparatet trakk bare 125 W, mens en kaffekoker som var tillatt brukt trakk 450 W.

Ombudsmannen tok saken opp med avdelingen som opplyste at man etter fornyet vurdering hadde samtykket i at soldaten fikk ha TV-apparatet på forlegningsrommet.

En vernepliktig som var satt til malerarbeid, hadde mens han holdt på med dette arbeid, lagt fra seg endel av sine effekter, bl a uniformsluen, i oppholdsrommet. En eller annen hadde ødelagt bremmen på luen. Den vernepliktige var pålagt å betale erstatning for luen, noe han fant urimelig.

Ombudsmannen tok saken opp med avdelingen som uttalte at man av generalpreventive grunner måtte være varsom med å frafalle krav om erstatning. Det ble opplyst at klageren hadde en viss mistanke om hvem som kunne ha ødelagt luen. Ved ikke å ville oppgi hvem han hadde mistanke til, hadde han hindret en effektiv etterforskning og oppklaring. Dermed burde han selv bære tapet.

Ombudsmannen fant grunn til å ta saken opp med vedkommende forsvarsgrenstab. Ombudsmannen pekte på at det var på det rene at klageren ikke selv hadde forvoldt skaden og at han ikke hadde opptrådt uaktsomt. Erstatningskravet syntes bygget på det faktum at han ikke ville oppgi hvem han hadde mistanke til. Dette fant Ombudsmannen var et tvilsomt grunnlag for erstatningskravet.

Forsvarsgrenens forsyningsmyndighet uttalte bl a følgende:

«Hver og en har et ansvar for sine eiendeler, sivile eller militære. Vage hentydninger om at andre kan ha forårsaket skaden fritar etter vår mening ikke mannskapet for dette ansvar. I Forsvaret er det, like så lite som i arbeidslivet forøvrig, ikke overalt at det er låsbare skap å legge sine ting i.

Uansett hvilke hederlige motiver mannskapet kan ha hatt for å legge luen sin fra seg, måtte han regne med at den kunne skades eller tapes.

Det er følgelig vår mening at avdelingsjefens avgjørelse er riktig.»

Ombudsmannen var ikke enig i de synspunkter som her kom til uttrykk og fant det nødvendig å forelegge saken for Forsvarsdepartementet. Selv om dette økonomisk var en liten sak, ble det reist spørsmål av stor betydning for mannskapene. Departementet fant at det ikke forelå grunnlag for å kreve erstatning av den vernepliktige og begrunnet dette slik:

«Gjeldende bestemmelser om taps- og skadesaker er inntatt i Tff 767 B III, jfr A III, og slår fast at krav om erstatning skal fremsettes når skaden eller tapet kan tilbakeføres til forsett eller uaktsomhet hos den personlige skadevolder.

Det er ikke bevist at soldaten selv har forvoldt skaden og Forsvarsdepartementet antar at det har formodningen mot seg at han har forvoldt skaden, som har karakter av forsettlig hærverk. På denne bakgrunn blir spørsmålet om det kan bebreides soldaten som uaktsomt at han la luen fra seg i dekningsrommet mens han utførte malerarbeidet. Selv om det nok kan hevdes at det alltid vil være fare for at en effekt kan tapes eller skades dersom brukeren legger den fra seg på et sted hvor han ikke kan ha stadig tilsyn med den, antar Forsvarsdepartementet at denne omstendighet alene ikke kan være tilstrekkelig til at vedkommende skal være erstatningspliktig.

Uten å kjenne til de lokale forhold antar departementet at det neppe kan antas å foreligge erstatningsplikt på bakgrunn av det som er opplyst om oppbevaringen. Under enhver omstendighet kan den inntrufne skade ikke ha fortonet seg som en påregnelig følge av oppbevaringsmåten for soldaten.

Etter departementets oppfatning dekker ikke soldatens handlinger de kriterier om erstatningsplikt som reglementet foreskriver.»

Forlegningsforhold.

Det er behandlet 6 saker samt 2 fra tidligere år.

Fra tillitsmennene ved Luftforsvarets stasjon Honningsvåg fikk Ombudsmannen en anmodning om bistand til å få bedret forlegningsforholdene. Situasjonen hadde i lengre tid vært vanskelig. En stor del av mannskapene var forlagt i Moelvenbrakker som var i en dårlig forfatning. Det var for lengst planlagt bygging av et tilbygg til kasernen, men arbeidet var flere ganger blitt utsatt. Nå hadde tillitsmennene fått nyss om at byggarbeidene igjen kunne bli utsatt.

Ombudsmannen tok saken opp med Forsvarsdepartementet som kunne bekrefte at byggarbeidet ville bli igangsatt høsten 1977 uten ytterligere forsinkelser.

Under en befarings på Bardufoss flystasjon ble det fra tillitsmennenes side fremsatt kraftige klager mot spisetjenesten på grunn av manglende kapasitet både på kjøkken og spisesal. Kritikken ble støttet av stasjonssjefen som

bare kunne bekrefte at forholdene var uholdbare. Saken var også tatt opp i stasjonens samarbeidsutvalg.

Ombudsmannen skrev slik til sentrale myndigheter:

«Ombudsmannen viser til skriv av 7 d m hvor protokoll fra nemndas befarings bl a på Bardufoss flystasjon i tiden 25—28 april d å ble oversendt.

Om mannskapskjøkken og -spisesal ble følgende protokollert:

«Kjøkken og spisesal skapte de største problemer for stasjonen. Det tekniske utstyr var bra, men kapasiteten var alt for liten. Styrken som kjøkkenet skal betjene er i dag over dobbelt så stor som det som var forutsatt da kjøkkenet ble bygget.

Serveringsmulighetene vanskeliggjøres også av plassmangel, og dette skaper lange køer. Spisesalen er også for liten og lunsjen inntas i tre puljer. De største problemer oppstår under middagsserveringen.»

Fra tillitsmennenes side ble det under møtet i tillitsmannsutvalget rettet meget sterk kritikk mot spisetjenesten. Denne kritikk ble støttet av stasjonssjefen som bare kunne bekrefte at forholdene var helt uholdbare. Kjøkkenbetjeningen har også fremmet meget kraftige klager på sine arbeidsforhold, bl a i skriv til stasjonens samarbeidsutvalg. Det opplyses bl a at man for å få kokt den mengde mat som er nødvendig til stadighet må tømme over fra steamkjelene til andre kar. Med de mengder det er tale om blir det mange tunge løft. Med for en stor del kvinnelig betjening hender det at dette går på livet løst.

Det synes å være nokså klart at forholdene er slik at de innbyr til aksjoner om man har mannskaper med slik innstilling. Jeg tør forespørre om det er muligheter for å rette på forholdene i nærmeste fremtid.»

Fra bygge- og eiendomsavdelingen i Forsvarets overkommando ble det svart at man ved utbygging av stasjonen fulgte en tidligere vedtatt utbyggingsplan hvor utvidelse av kjøkken og spisesal ikke var med. Dette var et helt nytt prosjekt som måtte planlegges og budsjetteres, men som neppe ville kunne prioriteres før etter 1978.

Visse midlertidige tiltak for å bedre forholdene ble overveiet, bl a innføring av kafeteriasystem og øking av kokekapasiteten.

I beretningen for i fjor ble forlegningsforholdene for Kanonbatteri A på Andøya flystasjon omtalt. Det er nå gjennomført visse tiltak for å bedre situasjonen. Ombudsmannens henvendelse til Forsvarsdepartementet, referert i fjorårets beretning, er senere besvart slik:

«Det vises til ovennevnte brev vedrørende forlegningsforholdene for Kan Btt A på Andøya flystasjon.

Ombudsmannen reiste 2 spørsmål i saken: — når kan nye forlegninger bygges?

— hva kan i mellomtiden satses av midler til reparasjon?

Angående det første spørsmål er departementet klar over at den såkalte brakkeleiren er i dårlig forfatning, og da særlig forlegningsbrakkene. Det har hittil ikke vært mulig å få innpasset fornyelse/restaurering i de rammer som er til rådighet for bygg og anlegg.

Utskifting av Brakkeleiren må forøvrig sees i sammenheng med hele bygningsmassen på flystasjonen. Det pågår for tiden utarbeidelse av etableringsplan på stasjonen som vil utkrystallisere de nødvendige byggebehov, totalt sett, dette inkluderer også Luftvernartilleribataljonen.

Det forventes at denne plan vil foreligge i løpet av 1977. Det vil deretter bli tatt standpunkt til hva som skal gjøres med Brakkeleiren.

Med hensyn til det andre spørsmål kan det opplyses at det for 1977 er planlagt brukt ca kr 75 000,— til vedlikeholdsoppgaver i Brakkeleiren. Forsvarets distriktsingeniør/Sør-Hålogaland vil dessuten foreta en fornyet befarings og vurdere om det bør anvendes ytterligere vedlikeholdsmidler fram til det tidspunkt en endelig avgjørelse om Brakkeleirens fremtid kan bli tatt.»

En vernepliktig hadde flere ganger søkt om å få bo hjemme for å kunne hjelpe foreldrene med sitt gårdsbruk hvor det ble drevet en meget allsidig produksjon. Gården lå 35 km fra avdelingen, og han hadde søkt om å få slippe å være ved avdelingen i de perioder han hadde beredskap. Den viktigste grunnen til søknaden var farens dårlige helse. Søknaden var avslått flere ganger, noe den vernepliktige fant urimelig.

Ombudsmannen tok saken opp med avdelingen som svarte slik:

«Soldat X ble etter eget ønske tilbeordret Y som operasjonsassistent mvf 16 april 1977. Tjenesten som operasjonsassistent er basert på helkontinuerlig turnus med vekslende dag-, kvelds- og nattvakter, samt beredskap som nærmest er hvilende vakt. I løpet av en turnusperiode — som strekker seg over 5 uker — har de fri 8 kalenderdøgn. I tillegg kommer langpermisjon, beregnet etter en virkedag pr tjenestgjørende måned.

Den 26 april 1977 søkte soldat X første gang om å få bo hjemme. Begrunnelsen var at farens gårdsbruk krevde innsats av 2 mann, at farens helse var dårlig og at for soldaten selv var det ugunstig å måtte være på stasjonen når han hadde beredskap. Søknaden ble avslått av tjenestlige grunner. Etter søknad ble han senere innvilget velferdspermisjon i tiden 17—24 mai for å fullføre våronna. Den 13 mai søkte han påny om å få bo hjemme, jfr kopi. Søknaden ble avslått i stasjonens skriv av 26 mai, jnr 858/77/B/P jfr vedlagte kopi.

Stasjonen vil gjerne presisere at soldat Xs søknader har vært grundig og saklig vurdert. Alle relevante momenter er såvidt mulig blitt veid opp mot hverandre. Mot soldatens behov og ønsker står stasjonens tjenestlige pålegg. Disse pålegg krever at kvalifiserte mannska-per står klar til å settes inn på øyeblikkelig

varsel. Å ha mannskaper boende 35 km unna når de har beredskap ville være en umulighet.

I alvorlige sosiale tilfeller har stasjonen måttet innvilge søknader om å få bo hjemme, men da kun for det personell som bor i umiddelbar nærhet av stasjonen.

Det foreliggende tilfelle synes ikke å være av en slik karakter at den eneste løsning er å la soldaten bo hjemme. Han har tross alt i betydelig grad fått anledning til å hjelpe til med gårdsdriften både som avløser i bestemte helger og på dager hvor han har frivakt.

En midlertidig utsettelse av resterende tjenesteplikt i den mest hektiske årstid kan være et alternativ dersom vanskelighetene skulle bli for store for ham og hans foreldre.»

Kosthold.

Det er behandlet 2 saker. Det er heller ikke i 1977 kommet noen klager til Ombudsmannen over kostholdet ute ved avdelingene.

Ombudsmannen fikk en henvendelse fra sjåførene ved en avdeling som hadde fått redusert sine kostpenger når de var ute på kjøreoppdrag. De hadde kjennskap til at andre sjåfører fikk utbetalt kostgodtgjørelse som tidligere.

Ombudsmannen svarte sjåførene slik:

«Jeg har mottatt Deres skriv av 3 d m.

Det spørsmål De reiser er omtalt i det nye fredsregulativet del I pkt 38 og kommentarene til dette punkt.

Det er en forutsetning at utskrevne som gjør tjeneste som sjåfører eller hjelpemenn skal ha utnisting/forpleining og innkvartering ved avdelingens forsyng. Hvis dette ikke kan ordnes skal legitimerede utgifter refunderes med inntil kr 17,50 ved 4—8 timers fravær. Kr 48,— ved 8—12 timer og kr 114,— for mer enn 12 timer.

Sjåførene har således ikke krav på noe bestemt beløp. Det er de faktiske legitimerede utgifter som kan dekkes med inntil de beløp som er nevnt foran.»

En vernepliktig hadde søkt om og fått tilatelse til å bo hjemme under tjenesten med utbetaling av kostgodtgjørelse og reisepenger etter gjeldende bestemmelser. Dette samtykke gjaldt for den tiden han gikk på rekruttskolen. Etter rekruttskolen ble han overført til annen tjeneste ved samme avdeling og søkte på ny om å få bo hjemme med utbetaling av kostpenger og reisepenger. Behandlingen av søknaden tok noen tid. Han fortsatte imidlertid å bo hjemme, idet ordningen med nattpermisjon da var gjennomført. Den nye søknad ble innvilget fra et tidspunkt som førte til at han i vel 1 mnd ikke fikk utbetalt kost- og reise-godtgjørelse. Dette fant han urimelig, idet han hele tiden hadde bodd hjemme og unnlatt å spise ved avdelingen.

Avdelingen fant ingen hjemmel for utbetaling av kostgodtgjørelse i avgjeldende periode. Den tidligere søknad gjaldt bare frem til

rekruttskolens slutt. Den nye søknad var ikke behandlet og avgjort, og den vernepliktige hadde i angjeldende periode vært ført opp i avdelingens kostregnskap.

Ombudsmannen fant intet å bemerke til avdelingens avgjørelse.

Tjenesteforhold.

Det er behandlet 14 saker samt 2 fra tidligere år.

En vernepliktig som hadde gjort tjeneste som sjåfør i det alt vesentlige av sin tjenestetid, hadde av sin troppsjef fått beskjed om at han muligens ville bli overført til kokketjeneste som hjelpekokk. Han mente selv at han hadde utført sin tjeneste tilfredsstillende, og han stilte spørsmålet om en troppsjef kunne skalte og valte slik med mannskapene og hva en menig soldat i tilfelle kunne gjøre med slik opptreden.

Ombudsmannen tok saken opp med den vernepliktiges avdeling for å få bragt på det rene hva som hadde foregått.

Avdelingen får nye mannskaper hver 3. måned. Ved siste kontingentskifte mistet avdelingen 6 av 10 kokker/hjelpekokker, bare en ble erstattet. Avdelingen måtte selv skaffe 6 kokker. En rekke mannskaper var aktuelle, også klageren fordi han ikke passet som vognfører. Det ble opplyst at klageren i løpet av 3 mndr hadde 2 utforkjøringer som klart skyldtes lite aktpågivenhet fra sjåførens side. Han var blitt refset for å ha forlatt sitt kjøretøy med nøkler, kjøreordren og sitt våpen AG 3 i bilen. En gang hadde han kjørt bilen tom for drivstoff. Hans 1. linjes vedlikehold var så dårlig at 2 12 V batterier frøs i stykker. Det var videre en rekke 1. linjes vedlikeholdspunkter som ikke var utført. Han ble i første omgang spurt om han kunne tenke seg kokketjeneste. Til dette svarte han nei. En måneds tid senere fikk han så beskjed om at han ikke ville bli plassert på kjøkkenet, men at han skulle være sidemann på ambulansen. Kompanisjefen hadde, etter at den vernepliktige selv tok saken opp med Ombudsmannen, hatt en samtale med ham og orientert om begrunnelsen for de disposisjoner som var foretatt.

Etter de opplysninger som forelå fant ikke Ombudsmannen at det var noe grunnlag for å rette bebreidelser mot kompaniet, og dette ble meddelt den vernepliktige.

Under en av ombudsmannens befaringer ble det reist spørsmål om i hvilket omfang f eks kompanisjefen kunne gi opplysninger om en soldat i de tilfelle hvor en soldat i en søknad om arbeid hadde referert til kompanisjefen.

Ombudsmannen drøftet dette med forskjellige myndigheter, og det var en alminnelig oppfatning at det å referere til kompanisjefen måtte betraktes som et samtykke til å gi alle opplysninger om vedkommende.

Forsvarsdepartementets forslag til melding til Stortinget om politisk virksomhet i Forsvaret har vært forelagt ombudsmannnemnda som har gitt følgende uttalelse:

«Ombudsmannen viser til departementets ekspedisjon av 14 f.m. Forslaget til stortingsmelding ble behandlet på nemndas møte 12 d.m.

Ombudsmannnemnda har ikke uttalt seg om politisk virksomhet i Forsvaret siden Erichsen-utvalgets innstilling var ute til uttalelse.

I skriv av 29 okt 1970 sluttet nemnda seg til Erichsen-utvalgets flertall, men foreslo visse endringer på endel punkter i flertallets forslag.

Det er den partipolitiske virksomhet innenfor militære forlegninger som har vært særlig gjenstand for diskusjon i denne omgang, og som har vakt alminnelig motstand også fra offiserskorpset.

Om denne virksomhet vil ombudsmannnemndas medlemmer Kåre Hansen, Hans Nordahl Jensen og Ombudsmannen uttale følgende:

Den partipolitiske virksomhet innenfor leiren er hjemlet i bestemmelsen pkt 4. Denne bestemmelse er, slik disse medlemmer forstår den, meget restriktiv og vil åpne adgang til slike møter bare ved et fåtall av Forsvarets avdelinger. Bestemmelsene stiller også strenge krav til gjennomføringen av møtene. De generelle bestemmelser om politisk virksomhet forøvrig er også så strenge at disse medlemmer forsåvidt ikke finner vesentlige prinsipielle betenkeligheter ved å gjennomføre prøveordningen.

Avdelingens medvirkning vil være av praktisk art både når det gjelder forberedelsene til og gjennomføringen av møtene. I tillegg kommer imidlertid den kontrollvirksomhet avdelingen er pålagt både når det gjelder forberedelsene og gjennomføringen. Dette vil medføre et ikke ubetydelig merarbeid for avdelingen. Ved eventuelle misbruk av ordningen er det avdelingen som må reagere med de problemer dette kan medføre.

De forannevnte forhold må vurderes mot det faktum at befalet allerede har et meget stort arbeidspress og at bare et ubetydelig antall vernepliktige synes å være interessert i politisk virksomhet innenfor leiren. På denne bakgrunn kan disse medlemmer forstå at det reises tvil om prøveordningen bør gjennomføres på det nåværende tidspunkt.

Bestemmelsene om studieringer er lite detaljerte. Disse medlemmer går imidlertid ut fra at de generelle bestemmelser ellers er tilstrekkelige til å hindre misbruk i forbindelse med denne virksomhet.

Nemndas medlemmer Erlend Rian, Odd Holøs og Eystein Bardal vil uttale:

Behovet for — og ønsket om — partipolitisk virksomhet innenfor militære forlegninger, synes å være ubetydelig.

Det må på denne bakgrunn være høyst be-

tenkelig å innføre en ordning som dels vil skape problemer av prinsipiell art og dels vil by på praktiske vanskeligheter av arbeidsmessig karakter, på grunn av den kontrollfunksjon som befalet vil bli pålagt.

I denne sammenheng legger disse medlemmer særlig vekt på faren for motsetningsforhold og uro på grunn av gruppedannelser, med negative følger for samfølelse og kameratskap i avdelingene. Det vil være vanskelig å beskytte et aggressivt mindretall innen en avdeling, mot «angrep» fra andre mannskaper som ønsker arbeids- og fritidsro.

Å bringe partipolitisk virksomhet inn i forlegningene kan videre bidra til å skape inntrykk av at Forsvaret er blitt en del av den organiserte politiske meningsdannelse, noe som i ekstreme tilfelle kan føre til at det vil bli reist tvil om Forsvarets konstitusjonelle lojalitet. Dette vil disse medlemmer se som meget uheldig ut fra den funksjon som samfunnet mener Forsvaret skal utøve.

Det regelverk som er foreslått, er meget omstendelig og det stilles dermed krav til kontroll. Med den arbeidsbyrde som allerede er pålagt befalet, og den prioritering som nødvendigvis må foretas ut fra oppgavens viktighet, kan det umulig anses for en prioritert oppgave å påse gjennomføringen av en ordning som er svakt behovsmessig fundert. Kontrollfunksjonen vil dessuten sette sjefer i en stilling hvor de, begrunnet eller ubegrunnet, blir gjenstand for kritikk, ved å ha latt politiske hensyn diktere sine avgjørelser.

På denne bakgrunn vil disse medlemmer avvise den foreslåtte ordning for utvidet politisk aktivitetstilbud i Forsvaret, gjennom partipolitiske møter innenfor forlegningene og studieringer av partipolitisk karakter.

Når det gjelder de øvrige bestemmelser i departementets forslag, har nemnda ingen vesentlige innvendinger.

Nemndas medlem Lars Alldén var fraværende da saken ble behandlet.»

Nemndas medlem Lars Alldén, som senere har gitt uttrykk for sitt syn, er i spørsmålet om politisk virksomhet i Forsvaret enig i Arbeiderpartiets arbeidsprogram vedtatt 1973 der det heter: «Innenfor Forsvaret må de vernepliktige og deres tillitsmenn få bedre organisasjonsmuligheter og større innflytelse på det daglige liv. Vernepliktige og sivilarbeidere må i fritiden ha full anledning til å drive politisk virksomhet og andre former for organisasjonsarbeid.»

Såvel forslagene fra regjeringen Korvald i Stortingsmelding nr. 64 (1972—73) som forslagene fra regjeringen Bratteli i Stortingsmelding nr. 74 (1973—74) hadde i høyere grad enn de nåværende forslag kunnet gi soldatene demokratiske rettigheter som Forsvaret i dag berøver dem, også i deres fritid.

Den foreslåtte ordning innfører ikke organisasjonsmuligheter for soldatene, slik Arbeiderpartiets program krevde.

Som flere av ungdomsorganisasjonene har pekt på, er den foreslåtte tidsbegrensede forsoksvirksomheten så omgjerdet av detaljerte,

umotiverte og byråkratiske bestemmelser at den i praksis vil få lite å si når det gjelder å gi ungdom under militærtjeneste demokratiske rettigheter.

En vernepliktig som avtjente medisinerrekruttskole hadde av etiske grunner bedt seg fritatt for instruksjon og skyting med AG 3. Han var blitt gjort kjent med lov av 19 mars 1965 om fritaking for militærtjeneste av overbevisningsgrunner. Han ønsket imidlertid ikke å søke om fritakelse. Spørsmålet om fritakelse for skyting var blitt forelagt forsvarsgrenens sjeflege som fastslo at verneplikt for leger omfattet en regulær rekruttskole hvor instruksjon og skyting med AG 3 var en viktig disiplin. Han ønsket å forelegge spørsmålet fritakelse for våpenbruk for Ombudsmannen på prinsipielt grunnlag. Han ble samtidig gjort kjent med at han kunne bli midlertidig dimittert inntil saken var ferdig behandlet. Han ønsket imidlertid å fullføre rekruttskolen.

Det var på det rene at den vernepliktige etter de gjeldende bestemmelser ikke kunne fritas for opplæring og bruk av våpen.

Ombudsmannen fant grunn til å ta dette forhold opp med vernepliktsutvalget. Spørsmålet om å frita enkelte kategorier personell for opplæring og bruk av våpen er under behandling i utvalget.

En vernepliktig var beskikket til visekorporal. Han ville imidlertid ikke motta denne beskikkelse. Hans begrunnelse var bl a at han syntes det var urettferdig at korporaler og visekorporaler hadde høyere tjenestetillegg. Han syntes også det var urettferdig slik disse gradene vanligvis ble fordelt på mannskapene. Han foretrakk derfor å fortsette som menig, men håpet at avdelingen allikevel ville bli fornøyd med hans tjeneste.

Etter å ha drøftet saken med personellstaben i Forsvarets overkommando, tok Ombudsmannen saken opp med avdelingen. Ombudsmannen pekte bl a på at en menig som ikke ville bli visekorporal vel heller ikke kunne sies å være skikket for graden. Det har i den senere tid vært endel uro om forholdet menig—korporal/visekorporal. Ombudsmannen foreslo derfor at den vernepliktige ble fritatt for beskikkelsen. Den vernepliktige ble tilbakeført til menig status.

En tillitsmann hadde tatt opp endel forhold i sitt tillitsmannsutvalg uten å få en løsning på sakene som tillitsmannen mente var tilfredsstillende. Tillitsmannen anmodet om Ombudsmannens bistand i den sammenheng.

Avdelingen praktiserte fortsatt permisjonsoppstilling etter end tjeneste hver fredag til

tross for at det etter gjeldende permisjonsbestemmelser var en forutsetning at slik oppstilling ikke skulle gjennomføres. Ifølge disiplinærreglementet har arrestantene anledning til å ha egne sengeklær i arresten. Dette hadde avdelingen sagt nei til. Det var heller ikke bestemt noen visittid i arresten, og en måtte ha velferdsgrunner for å besøke arrestantene.

Ombudsmannen tok disse spørsmål opp med avdelingen. Det ble opplyst at nye arbeidstidsbestemmelser for befalet nå ville føre til at permisjonsoppstillingene hver fredag ville falle bort. Dette var forøvrig allerede antydning på tillitsmannsutvalgets møte. Arrestantene fikk utlevert soveposer i arresten, og avdelingen mente at dette måtte være tilfredsstillende. Det var imidlertid intet i veien for at arrestantene kunne ha med seg laken og dyne. Avdelingen var i tvil om hvordan disiplinærreglementets bestemmelser om seng og sengeklær skulle forstås. Er det tale om utlevert eller privat utstyr, er det arrestant eller foresatt som skal avgjøre hva som skal nyttes i arresten? Dette forela Ombudsmannen for Generaladvokaten som ikke har avgitt uttalelse ennå. Når det gjaldt besøk hos arrestanter ville avdelingen endre sin stående ordre slik at den samsvarte med den tilsvarende bestemmelse i disiplinærreglementet.

Ombudsmannen har hatt en rekke henvendelser fra mannskaper som klager over at de ikke får alle trykksaker som utleveres på nynorsk. Det er nå stiftet et Norsk soldatmållag. Laget skal arbeide for nynorsken og dialektene i Forsvaret, et arbeid som Noregs Mållag hittil har forsømt.

På bakgrunn av de klager Ombudsmannen har mottatt, ble det skrevet slik til Forsvarsdepartementet:

«Ovennevnte spørsmål har vært oppe til behandling på flere landskonferanser, og enkeltklager på manglende bruk av nynorsk både i skrift og tale tas ikke rent sjeldent opp med Ombudsmannen.

Det er to forhold som går igjen og som det etter min oppfatning er grunn til å se nærmere på. De vernepliktige synes å være dårlig orientert om hvor begrensede kravene til bruk av begge målfører egentlig er i loven av 6 juni 1930 og forskriftene av 29 jan 1932. Det er f.eks. få som kjenner til hvilke tjenestemenn som er forpliktet til å bruke begge målfører slik det er bestemt i lovens § 1. Det synes derfor å være behov for orientering om hva som egentlig kan kreves etter gjeldende bestemmelser.

Det synes videre som om man i Forsvaret ikke i tilstrekkelig grad sørger for å få formularer, søknader og andre offisielle dokumenter trykket på begge målfører i tilstrekkelig opplag. I alle fall går det stadig igjen at dokumenter mannskapene skal ha ikke kan skaffes på nynorsk. I saken jeg nå har til be-

handling etter klage fra X, er det skytebok som ikke kan skaffes på nynorsk.

Så vidt jeg kjenner til arbeides det nå med en ny lov om språkbruk i statstjenesten, men jeg vil allikevel gjerne ha departementets syn på de to spørsmål jeg har reist.»

Forsvarsdepartementet har senere skrevet slik til Forsvarets overkommando, Forsvarets sanitet, Generalkrigskommisariatet, de tre forsyningskommandoer, Generalintendanten og Forsvarets felles materieltjeneste:

«De gjeldende bestemmelser om målbruk i statstjenesten er gjengitt i KtF I 1971 side 301—308.

I henhold til disse bestemmelser er Forsvaret forpliktet til i all skriftveksling med statsetater, institusjoner, kommuner og enkeltpersoner å nytte det målføre som vedkommende krever i medhold av disse bestemmelser. Dette gjelder også ved bruk av formularer, rundskriv, skjemaer og kunngjøringer som er eller skal være utgitt på begge målfører. Retningslinjer for hva som skal være utgitt på begge målfører fremgår av den refererte Kgl res av 18 april 1947.

I den senere tid har departementet mottatt klager fra enkeltpersoner, Noregs Mållag og Tillitsmannsorganisasjonen i Forsvaret over at gjeldende bestemmelser ikke er fulgt. Disse klager tar bl a utgangspunkt i at krav om å bli tilstillet trykt materiale på bestemt målføre ikke er fulgt opp. Tilsvarende forhold er også tatt opp av Ombudsmannen for Forsvaret i skriv av 25 mars d.å. Kopi av dette skriv følger vedlagt til orientering.

På denne bakgrunn antar departementet at det vil være behov for påny å trekke opp nærmere retningslinjer for målbruk i Forsvaret og herunder for hvilke formularer, rundskriv, håndbøker, skjemaer m.v. som skal utgis på begge målfører eller på nynorsk alene.

Som grunnlag for utarbeidingen av slike bestemmelser ber Forsvarsdepartementet om at de enkelte institusjoner sender inn oppgave over hvilke av det foran nevnte skriftlige materiale som vedkommende institusjon har utgitt på begge målfører eller nynorsk alene og i hvilke omfang/opplag. Videre bes vurdert om annet skriftlig materiale bør utgis enten på begge målfører eller nynorsk alene og med kostnadsoverslag.»

Noe resultat av denne henvendelse foreligger ikke ennå.

I en av målsakene klaget en vernepliktig korporal over at han som vaktavløsningsfører var nektet å bruke nynorsk som kommandospråk. Det ble ikke gitt noen begrunnelse for dette, og den vernepliktige fant ordren i strid med Lov om målbruk i statstjenesta.

Ombudsmannen tok saken opp med avdelingen som kunne opplyse at daghavende offiser ikke hadde ment å nekte korporalen å bruke nynorsk. Som et ledd i opplæringen hadde han uttalt at korporalen ikke skulle prate nynorsk men kommandere. Det ble innrømmet at daghavendes uttalelse kunne misforstås av korpo-

ralen. Om praksis med hensyn til språkbruken ved avdelingen ble det opplyst følgende:

«Ved denne avdeling er følgende gjort gjeldende hva angår språk. Det står enhver fritt selv å bestemme hvorvidt det skal nyttes bokmål, nynorsk eller i daglig tale dialekt. Dog må den enkelte om nødvendig moderere sin dialekt slik at han blir oppfattet korrekt. Under kommandoføring, ordregiving og sambandsprosedyre må de korrekte kommando-ord, ordreuttrykk og ekspedisjonsforskrifter legges til grunn for terminologien, slik at risken for misforståelser reduseres mest mulig. Dette er særdeles viktig i tilknytning til virksomheten med skarp ammunisjon (tjeneste på skytebanen, ildordrer o.l.), hvor eventuelle misforståelser kan få de mest katastrofale følger. Ordregiver (avsender) er i en hver situasjon ansvarlig for å bli korrekt oppfattet av mottaker.»

Permisjoner.

Det er behandlet 25 saker. De aller fleste gjelder klager over søknader om velferdspermisjoner som ikke er innvilget.

En vernepliktig hadde søkt om velferdspermisjon kl B med reiseutgiftene delvis dekket fordi han skulle hjem å hjelpe faren med maling av gårdens driftsbygninger. Søknaden var avslått.

Ombudsmannen gjorde den vernepliktige oppmerksom på at velferdspermisjon til arbeid på egen eller foreldres gård bare innvilges når situasjonen er kritisk. Ombudsmannen fant det derfor ikke urimelig at søknaden var avslått.

En vernepliktig hadde søkt om velferdspermisjon i tillegg til en weekend-permisjon fordi han skulle hjelpe sin far som var fisker med å slippsette fiskebåten for å rense den for tang og tare. Søknaden var avslått.

Ombudsmannen tok saken opp med avdelingen som kunne opplyse at det ikke var dokumentert noe om nødvendigheten av det arbeid som skulle utføres. Soldaten hadde fått beskjed om at han ville få permisjon hvis det kunne attesteres at arbeidet med båten måtte utføres akkurat nå mens faren var sykemeldt. Slik attest var ikke skaffet. Soldaten hadde også fått tilbud om å få bruke noen av sine langpermisjonsdager. Det ville han ikke.

Ombudsmannen fant intet å bemerke til den avgjørelse som var truffet i saken.

Far til en vernepliktig klaget over at sønnen, som hadde vært hjemme på julepermisjon fra 14/12-76 til 3/1-77, hadde måttet betale tilbakereisen til avdelingen selv. Sønnen var gift og hadde en datter og økonomien var dårlig. Faren fant det urimelig at sønnen ikke skulle få anledning til å være sammen med

familien sin uten selv å måtte dekke så mye av reiseutgiftene.

Det viste seg at den vernepliktige var innvilget julepermisjon fra 14 des til 27 des 75 med gratis hjemreise. Han hadde så fått nyttårspermisjon også slik at han fikk sammenhengende permisjon til 3/1-77. Da var det imidlertid ikke plass på fellestransporten og han måtte ordne reisen selv. Dette var klart og avtalt før permisjonen tok til.

En vernepliktig hadde søkt om å få velferdspermisjon kl A for å delta i sin bestefars begravelse. Søknaden ble avslått, men han fikk innvilget en velferdspermisjon uten dekning av reiseutgiftene. Den vernepliktige fant det urimelig at ikke besteforeldre ble regnet til nærmeste pårørende med mindre det kunne dokumenteres et nært forhold mellom besteforeldre og barnebarn.

Ombudsmannen erklærte seg enig med den vernepliktige og pekte på at dette var et forhold som var tatt opp mange ganger.

Ombudsmannen ga uttrykk for håp om at denne saken ville bli ordnet i forbindelse med den forestående revisjon av permisjonsdirektivet.

Disiplinærsaker.

Det er behandlet 28 saker i denne gruppe samt to saker fra tidligere år.

En vernepliktig som ville påanke en refselse han var ilagt, hadde fått beskjed om at han ikke ville bli dimittert før ankesaken var ferdig behandlet. Da han sto like foran dimisjon, turde han ikke gjøre noe med den ilagte refselse selv om han mente den var urettferdig. Ombudsmannen gjorde det klart for ham at han ikke kunne holdes tilbake i påvente av endelig avgjørelse i en refselsessak som var bragt inn for høyere myndighet. Hvis refselsessaken ble avgjort like før han skulle dimitteres, kunne han bli holdt igjen for å sone refselsen. Det var ingen mulighet for å få avgjort saken før dimisjon, men avdelingssjefen fastholdt at det var anledning til å holde den vernepliktige tilbake til saken var endelig avgjort.

Etter å ha drøftet saken bl a med Generaladvokaten, tok Ombudsmannen saken opp med avdelingssjefen som ikke kunne påvise noen hjemmel for å holde den vernepliktige tilbake. Refselsen ble påanket og den vernepliktige dimitterte i rett tid.

En vernepliktig som var ferdig med første-gangstjenesten var ilagt en refselse på 7 døgnsvaktarrest for ulovlig fravær. Refselsen var ikke sonet. Gjennom sin advokat anmodet han

Ombudsmannen om å vurdere refselsen som han fant alt for streng.

Av refsels sakens dokumenter fremgikk det at den vernepliktige hadde hatt et ulovlig fravær på 2 dager og 5 timer. Han hadde selv fylt ut en permisjonsseddel. Da han ikke hadde fått tak i sin troppsjef som hadde myndighet til å innvilge permisjon, hadde han istedet gitt skriftlig beskjed om at han var reist hjem og at han kunne kontaktes på et oppgitt telefonnummer hvis hans fravær ikke ble godtatt. Den vernepliktige mente at han ifølge tidligere avtale hadde krav på denne permisjonen. Han hørte intet fra avdelingen og ble borte i 2 dager og 5 timer.

Den vernepliktiges advokat mente refselsen var for streng. Avdelingen kunne også ha bidratt til å redusere det ulovlige fravær ved å ringe til den vernepliktige.

Ombudsmannen uttalte at det ikke med rimelighet kunne forlanges at avdelingens befal skulle ordne opp for den vernepliktige etter at han ulovlig hadde forlatt sin avdeling. Innenfor en militær avdeling gikk det ikke an å ta seg selv til rette på denne måten. Refselsesutmålingen syntes også etter Ombudsmannens oppfatning å være normal for et ulovlig fravær av denne lengde.

En vernepliktig var refset fordi han hadde blandet sammen sivilt og militært antrekk ved at han til sivilt antrekk hadde brukt en militær feltjakke. Den vernepliktige hevdet at det ikke var en militær feltjakke. Jakken hadde han kjøpt privat, det norske flagget var tatt av og jakken var å betrakte som en sivil jakke på samme måte som alle andre gamle militære effekter som ungdommen bruker i dag.

Avdelingen var ikke i tvil om at det her dreide seg om en militær effekt selv om den var kjøpt av en sivil kledhandler, noe avdelingen fant grunn til å gjøre høyere myndighet kjent med. Da den refsede kunne ha vært i noen tvil, ble refselsen redusert. I skjerpene retning ble det lagt vekt på at antreksbestemmelsene nettopp var innskjerpet og hvor det var gjort oppmerksom på at man heller ikke kunne blande militære effekter kjøpt privat.

Den refsede påanket refselsen. Refsels saken ble forelagt vedkommende Krigsadvokaten som uttalte bl a:

«Det første spørsmål som må reises er om det objektivt sett har skjedd et brudd på antreksbestemmelsene (Tj 12-3-2 Uniformsreglement for Hæren og Direktiv om permisjon for militært personell vedlegg 15 pkt 2). Etter disse bestemmelsene er det forbudt å blande sivile og militære plagg.

Det er opplyst fra Forsvarets uniformsutvalg at et antall feltjakker har kommet i

åpent salg. Dette er imidlertid Forsvarets stridsuniform, og den skal derfor være forbeholdt tjenestegjørende i Forsvaret.

I utgangspunktet er en slik jakke en militær effekt selv om den har kommet i åpent salg. En endring som skjer ved å ta bort flagget samt eventuelle distriksjoner er ikke tilstrekkelig til å fjerne karakteren av militær uniformseffekt. Så små endringer vil ikke endre karakteren av plagget. Således vil det for en som ser på plagget være relativt vanskelig å registrere forandringer som er så minimale som de det her er tale om.

På denne bakgrunn blir det avgjørende spørsmål det som soldaten nevner i sin anke (dok. 8), nemlig om han hadde forutsetninger for å vite at jakken var en militær effekt.

Soldaten skriver i sin andre anke (dok. 8) at «det ikke bare er enkelte offiserer som tviler på dette spørsmålet, men at det er en ganske alminnelig og feilaktig oppfatning om denne saken blandt befalet i X avd». Etter avdelingssjefens påtegning pkt 3, kan man ikke se bort fra at refsede har svevet i denne villfarelse, fram til det tidspunkt da soldaten møtte inspiserende befal. Inspiserende befal har en spesiell funksjon som gjør at soldaten ikke kan påberope seg relevant unnskyldelig villfarelse etter at han var blitt gjort kjent med inspiserendes syn. At soldaten går ut av leiren med feltjakke på, er derfor ikke akseptabelt.»

Krigsadvokaten nevnte til overveielse om ikke de formildende omstendigheter i saken — at Forsvaret har sluppet disse effekter ut på markedet og at befalet ved avdelingen synes å ha vært i tvil — ga grunn til ytterligere nedsettelse av refselsen.

Spørsmålet om det her var tale om en sivil eller militær effekt var også forelagt Forsvarets forsyningsmyndigheter. Generalintendanten uttalte seg slik:

- «— feltjakken er militær effekt, jfr ordrenstempel FFNT 2/71 (det har ingen betydning i denne sammenheng om det norske flagg er fjernet)
- det skal ikke være mulig for oppkjøpere på legal måte å skaffe seg slik feltjakke fra Hæren eller HV hverken som ny, brukt eller kassert for videresalg, jfr BIH 3-047 om salg av militære effekter og BIH 3-054 angående avhending av kassert materiell.
- GI kjenner ikke til hvorvidt salg kan være foretatt fra andre forsvarsgrener eller om det kan foregå illegal omsetning av feltjakken, men uansett er jakken militær effekt i uniformsreglementets betydning.»

Luftforsvarets forsyningskommando uttalte:

- «1. Det vises til GI's ovenfor refererte skriv, Luftforsvarets forsyningskommando vil for ordens skyld gjøre merksam på at det heller ikke i Luftforsvaret foregår salg av feltuniformer, hverken nytt, brukt eller kassert materiell. Kasserte uniformer avhendes i samsvar med TFT 760 IV, pkt 3.
2. En annen sak er at feltjakken for tiden er et meget populært plagg blant ungdommen, hvilket synes å ha resultert i en viss

økning i antallet av T/S-saker som gjelder tap/tyveri av denne artikkel.»

Ankeinstansen fant det å være en sterkt formidlende omstendighet at disse effekter var kommet ut på det sivile marked, og refselsen ble ytterligere redusert.

En vernepliktig var refset med to dagers permisjonsnektelse fordi han hadde innpassert 45 min for sent etter en permisjon. Han hadde avtalt å kjøre med en venn tilbake til avdelingen. Klokken hans gikk imidlertid feil slik at vennen allerede hadde kjørt da den refsede kom til møtestedet. Han måtte derfor ta seg frem til avdelingen på egen hånd med det resultat at han kom 45 min for sent. Han hadde varslet avdelingen om at han kom for sent og fant det urimelig at han ble refset.

Ombudsmannen uttalte at det var vanlig å godta uhell med privat bil, forsinkelse på offentlige transportmidler etc som grunn for å komme for sent tilbake etter permisjon. I dette tilfelle var det imidlertid hans egen manglende aktsomhet som var grunn til forsinkelsen og det måtte han selv stå ansvarlig for. Ombudsmannen fant det således ikke urimelig at den vernepliktige var refset.

En vernepliktig var refset med 8 dagers vaktarrest fordi han hadde forsovet seg. Dette var fjerde gangen han var refset for det samme forhold. Han hevdet at han hadde søvnproblemer. Han kunne ikke selv gjøre noe som helst med at han forsov seg. Han ble nå refset strengere og strengere for et forhold som han ikke kunne endre ved egen hjelp. Han hadde nå i alt forsovet seg 11 timer og 25 min.

Avdelingen opplyste at den refsede hadde vært fremstillet for lege som ikke hadde funnet noe galt med ham. Refselsen var derfor opprettholdt.

Hvis den refsede fortsatt hevdet at hans problem var av medisinsk art, anbefalte Ombudsmannen ham å oppsøke en sivil spesialist for om mulig å få hjelp for sine vanskeligheter, eller for å få fastslått om dette var et problem han ikke kunne gjøres ansvarlig for.

Forholdet mellom befal og menige.

Det er behandlet 3 saker i denne gruppe. Alle relativt ubetydelige saker. Den ene klagen gjaldt en klage på en kompanisjef som i forbindelse med øldriking på rommet og dårlig indretjeneste, hadde reagert på en etter mannskapenes mening urimelig måte. Saken ble tatt opp med avdelingssjefen som ble anmodet om å undersøke saken. I sin redegjørelse uttalte avdelingssjefen bl a:

«Slik kp-sjefen beskriver forholdet forstår avd-sjefen at han fant det nødvendig å reagere og å påtale den uorden som hersket på rommet.

At kp-sjefen i denne situasjonen kan ha reagert sterkere enn hensiktsmessig er mulig, dette er også påpekt overfor kapteinen. Avd-sjefen vil dog understreke at hva som er hensiktsmessig reaksjon og hvilke virkemidler en avdelingssjef kan/bør nytte for bl a å holde orden i sin avdeling må vurderes ut fra den foreliggende situasjon og de foreliggende ytre og indre forhold.

I mange situasjoner vil også en «dragelse» på stedet være både en tilstrekkelig og hensiktsmessig reaksjon. I slike situasjoner vil kp-sjefene ofte måtte reagere øyeblikkelig hvis det skal virke, og kan ikke forventes alltid å veie sine ord.

Toleransegrensene må derfor i slike høve være forholdsvis romslige.

Ut fra dette syn finner ikke avd-sjef at saken på nåværende tidspunkt gir grunn til ytterligere tiltak eller forføyninger.»

Klageren ble gjort kjent med avdelings-sjefens redegjørelse. Ombudsmannen fant ikke grunnlag for ytterligere forføyninger i saken.

Tillitsmannsordningen.

Det er behandlet 13 saker innenfor denne gruppen. Da tillitsmannsordningen fortsatt er gjenstand for adskillig diskusjon, finner Nemnda grunn til å redegjøre relativt grundig for disse sakene.

En av distriktskonferansene ble avbrutt fordi man ikke kunne bli enige om hvilke saker som skulle drøftes. Forsvarsdepartementet hadde sagt nei til enkelte av de anmeldte saker. Det har senere vært mye diskutert hvem som egentlig skal fastsette sakslisten for slike konferanser.

Tillitsmennene i et kompaniutvalg hadde etter at saken var behandlet i troppene, fattet følgende vedtak:

«På troppsmøte i troppene/Kompani X i Y avdeling, har vi drøftet avvisingen av disse sakene til konferansen:

- Avsetting av hovedtillitsmannen på kongeskipet.
- Boikott av varer fra Sør-Afrika.
- Legg ikke TMO/IO-diskusjonen på hylla.
- Aksjonsforbudet i Forsvaret.
- Politisk registrering i Forsvaret.

Vi ser det som soldatenes klare rett å fremme saker til denne konferansen. Nettopp det er grunnlaget for konferansen. Vi kan ikke sitte rolig og godta en slik sensur, og vi krever at FO trekker tilbake forbudet mot å ta opp de nevnte sakene. TMO må ikke bli et organ som bare tar for seg småsaker. Hvert organ i TMO må ved avstemning om dagsorden selv kunne avgjøre de sakene de vil ta opp.»

Dette vedtaket ville tillitsmennene sende frem til Forsvarets overkommando gjennom

kompanisjefen, men kompanisjefen nektet dette. Tillitsmennene skrev deretter slik til Ombudsmannen:

«Vedlagt ligger et fremlegg til vedtak som ble behandlet på troppsmøte i alle troppene i kompaniet vårt. Vedtak ble gjort i alle troppene, bortsett fra kompanistaben, der fremmøtet var for lite. (I en tropp med endringer.)

Da vi ville sende vedtaket via kompanisjefen til FO, ville ikke kompanisjefen godta det, da han mente vedtaket var ulovlig.

Den grunngevingen som ble gitt for påstanden om at vedtakene var ulovlige, var henvisninger om «Tillitsmannsordningen i Forsvaret», og et skriv fra Troms Landforsvar av 24 oktober 1977, som også er sendt til Ombudsmannen. («Tolking av reglene for tillitsmannsordningen.»)

Vi kan ikke forstå at denne grunngevingen holder. Vi har ikke behandlet «dei forbudte sakene», men avvisingen av disse sakene. Vi ønsker derfor at Ombudsmannen og -nemnden prøver det standpunkt vår kompanisjef tok. Denne saken er for oss en viktig prinsipp-sak. Det gjelder spørsmålet om grunnplanet skal ha lov til å uttale seg om grunnleggende spørsmål i tillitsmannsapparatets arbeid. Vi ønsker en avklaring i dette spørsmålet så snart råd er.

Dette skrevet er gjennomlest og godkjent av alle tillitsmennene i kompaniet.»

Ombudsmannen uttalte at et slikt vedtak ikke lå utenfor det tillitsmennene hadde anledning til å arbeide med. Det dreide seg her om selve saksbehandlingen innenfor tillitsmannsapparatet, og dette måtte tillitsmennene ha anledning til å uttale seg om. De måtte også ha anledning til å få gjort sitt syn kjent for sentrale myndigheter.

Etter nemndas oppfatning kan det synes som om sentrale myndigheter har en tendens til å være for restriktive når det gjelder avgjørelsen av spørsmålet om hva tillitsmennene skal kunne diskutere på konferanser på forskjellige plan. Departementets restriktive holdning førte blant annet til en meget omfattende diskusjon på landskonferansen 1977 om de 16 sakene departementet hadde avvist. Det er ombudsmannsnemndas oppfatning at alle saker og spørsmål som har sammenheng med og betydning for mannskapenes daglige tjeneste må kunne tas opp til diskusjon på de forskjellige plan innenfor tillitsmannsordningen.

En tillitsmann reiste spørsmålet om det på de tillitsmannskurs som nå gjennomføres ved avdelingene, kunne vises frem dokumenter fra en disiplinærsak i timen rettslære. Tillitsmannen skrev bl a slik til Ombudsmannen:

«I timen om rettslære, rettigheter og plikter II/5 ble det vist fram originale dokumenter fra en disiplinærsak. Vi fikk bl. a. se refselsesordren, en legeerklæring om mannskapets mentale tilstand og etterforskningsdokumenter med «fortrolig»-stempel. Navnet var strøket

ut. Jeg protesterte mot at vi fikk se disse dokumentene, men rekruttskolesjefen, som hadde timen, tok ikke hensyn til det. Han mente disse dokumentene kunne vises fram til oss fordi de var ca 5 år gamle. Min mening er fortsatt at det er krenkelse av rettssikkerheten at slike dokumenter blir vist til utenforstående.

Denne delen av undervisninga er med i rekruttskolesjefens faste opplegg for denne timen i tillitsmannskurset. Jeg ber ombudsmannen kreve at disse dokumentene tas ut av undervisninga for framtida.»

Ombudsmannen fant grunn til å forelegge saken for Generaladvokaten som avga denne uttalelsen:

«Jeg viser til skriv av 22. juni 1977 og til vedlagte fotokopi av henvendelse fra tillitsmannen ved Y avd.

Det må i og for seg være adgang til å bruke originale refselsesordrer, forskningsdokumenter og legeerklæringer i undervisning når det fra dokumentene på hensiktsmessig måte er fjernet alle opplysninger som er egnet til å identifisere den person dokumentet angår. Navn, adresse, militært nummer og andre opplysninger som gjør det mulig for utenforstående og identifisere vedkommende, må med andre ord være gjort uleselig eller tatt ut. Hvis det er skjedd, vil verken reglene om taushetsplikt eller reglene om offentlighet, jfr. offentlighetsloven 19. juni 1970 nr. 69 være til hinder for at dokumenter som nevnt benyttes i undervisningsøyemed.

De regler om taushetsplikt som her er aktuelle, jmf. bl. a. straffelovens § 121 og lov om legers rettigheter og plikter § 14, tar sikte på å beskytte personer mot at opplysninger som er gitt som betroelser, blir meddelt uvedkommende. Det er således ikke opplysningene som sådanne som er beskyttet av taushetsplikt, men at opplysningene er knyttet eller har sammenheng med den person som har betrodd seg. Det må i særlig grad vises tilbakeholdenhet ved å bruke autentiske legeerklæringer som instruksjonsmateriale, men er enhver mulighet for identifikasjon forsvarlig fjernet, kan jeg ikke se at det er betenkelig å anvende slike dokumenter i undervisning.

Den refselsesordre antar jeg vil være mindre beskyttet idet den allerede vil være offentliggjort ved forkynning på oppstilling. Likevel bør også slike dokumenter behandles med diskresjon og varsomhet, men er først muligheten for å identifisere refsede eliminert, må det være klart at slike dokumenter kan brukes i undervisning og instruksjon.

Reglene om unntak fra offentlighet, jmf. offentlighetsloven § 6 nr. 3 gir ikke de militære myndigheter noen plikt til å unnta et dokument for offentlighet, men bare en adgang. Er dokumentet gradert «fortrolig» kan dokumentet i henhold til beskyttelsesinstruksjonen ikke offentliggjøres uten noen gradering. Slik gradering skjer i første rekke av hensyn til den dokumentet gjelder. Er derfor identifiserbare opplysninger tatt ut, antar jeg at det ikke vil være noe til hinder for å benytte det som instruksjonsmateriale.

Under forutsetning av at de dokumenter tillitsmannen henviser til er «blindet» på en slik måte som nevnt ovenfor, skulle det ikke være noen grunn til å kreve at rekruttskolesjefen fjerner disse fra sitt undervisningsopplegg.»

Ombudsmannen hadde intet å bemerke til Generaladvokatens syn.

Ved en avdeling var man kommet frem til at sammensetningen av fellesutvalg var skjev i forhold til mannskapsfordelingen ved avdelingen. Saken ble tatt opp med Forsvarsdepartementet:

«I møte i fellesutvalget for tillitsmenn ved X avd den 13 ds fremla en av møtedeltakerne et forslag til vedtak som angår tillitsmannsrepresentasjonen i fellesutvalg.

Vedtaksforslaget følger vedlagt.

Tillitsmannsreglenes pkt 16 og pkt 22, første del, synes å begrense tillitsmennenes representasjon i fellesutvalget til en pr lokalutvalg (kompanitillitsmann el tilsv). Pkt 22, siste setning, synes imidlertid å reise tvil om en slik fortolkning, idet tillitsmannsutvalgets sammensetning ut fra dette synes å være gjenstand for lokale tilpasninger.

Pga denne tvil, vedtok et flertall i utvalget i samsvar med tillitsmannsreglenes pkt 10 å fremme saken for Forsvarsdepartementet for tolking.

Det kan tilføyes at det antall soldater hvert enkelt av stasjonens lokale tillitsmannsutvalg representerer varierer fra ca 20 til bortimot 100.

Forslagsstilleren er selv hovedkontaktmann i et lokalutvalg som representerer en av stasjonens største enheter hva antall soldater angår.»

Departementet ga dette svaret:

«Forsvarsdepartementet har mottatt avdelingens brev av 20 juli 1977 vedlagt fellesutvalgets flertallsvedtak av 13 juli 1977 vedrørende sammensetningen av utvalget.

Det er riktig at utvalgets sammensetning kan være gjenstand for lokale tilpasninger. Punkt 3 i Deres brev viser at flertallsvedtaket etter vårt skjønn vil gi en riktigere representasjon i utvalget enn den dere har. Forsvarsdepartementet har derfor ingen innvendinger mot at vedtaket realiseres.

Vi ber dere imidlertid først overveie om ikke følgende endring vil passe bedre til avdelingens situasjon til enhver tid: «De vernepliktige ved X avd skal ha følgende representasjon i avdelingens fellesutvalg: 1 tillitsmann for hvert påbegynt antall 50 vernepliktige som det enkelte lokale utvalg representerer.»»

På bakgrunn av de vedtakene som ble fattet på landskonferansen i 1977 om ønskede endringer i tillitsmannsreglementet, ble det av Forsvarsdepartementet satt ned en arbeidsgruppe som skulle se på de foreliggende forslag til endringer. Arbeidsgruppen har ikke funnet grunn til å foreslå endringer i tillitsmannsreglementets pkt 62 om avsettelse av tillitsmenn. De vernepliktige mannskaper i landsutvalgets sekretariat har i den anledning skrevet slik til Ombudsmannen:

«Bakgrunn: Landskonferansen 1977 vedtok følgende forslag til ny § 62, siste ledd: «En

tillitsmann (kp tm eller hovedtm) kan bare skiftes ut av det ledd som har valg ham.»

I någjeldende § 62 er det i siste instans ene og alene FD, som etter å ha vurdert Ombudsmannens uttalelse, kan avsette en tillitsmann.

For oss er det uakseptabelt at en slik avgjørelse kan fattes stikk i strid med viljen til vedkommende tillitsmann og de soldater som har valgt ham. At representantene for de vernepliktige også er utelatt fra medinnflytelse i den endelige avgjørelsesprosess i FD rimer heller ikke med det samarbeids og gjensidighetsforhold som både TMO-reglementet og Forsvarssjefens direktiv for arbeidet med tjenestens innhold bygger på.

De vernepliktige i LTF/sekretariatet støtter helt og fullt Lk-77s krav, og mener at det vil være et minimumskrav å legge vernet av tillitsmannen opp etter den praksis en har arbeidet seg fram til i det sivile arbeidsliv. Vi retter på denne bakgrunn følgende forslag til nye prinsipper for avsetting av tillitsmenn:

1. Avsetting av en demokratisk valgt tillitsmann kan ikke gjøres av FD alene, men kun etter de samme prinsipper som gjelder i sivilt arbeidsliv dvs at soldatenes egne tillitsmenn er representert i en «militær arbeidsrett».
2. Denne instans forutsettes å bli mest mulig balansert gjennom lik representasjon fra vernepliktige og FD/FO. I tillegg bør en oppnevne nøytrale sivile representanter (f eks jurister oppnevnt av Justisdepartementet). Ombudsmannen er «rettens» naturlige formann.
3. En antydning til utvalgets sammensetning vil da bli: Ombudsmannen, 2 representanter fra vernepliktige, 1 repr fra FD, 1 repr FO, 2 av Justisdep. oppnevnte jurister. (Avgjørelser tas med simpelt flertall.)

Den foreslåtte rettsinstans er ikke minst som en inngripen i Ombudsmannens kompetanseområde, men som et mer demokratisk alternativ til det nåværende FD-monopol i avsettelse av tillitsmenn.»

Saken ble behandlet på ombudsmannsnemndas møte den 12 desember. Ombudsmannen ga dette svaret:

«Jeg viser til sekretariatets skriv av 28 f m og samtale.

Det spørsmål som ble reist i sekretariatets skriv ble drøftet på ombudsmannsnemndas møte den 12 d m.

Bestemmelsen i pkt 62 slik den nå er formulert, ble tatt inn i tillitsmannsreglementet i 1972. Det er siden den gang bare behandlet 2 eller 3 saker. Ombudsmannen har vurdert betingelsene så strengt at avsettelse bare har funnet sted en gang. Denne strenge vurdering har departementet sluttet seg til.

Det er her tale om meget vanskelige saker. Ombudsmannen har derfor etablert den praksis at de to av ombudsmannsnemndas medlemmer som bor i Oslo er med på saksbehandlingen. Hittil har det vært Kåre Hansen og Lars Alldén, men blir neste 4 års periode Kåre Hansen og Per-Kristian Foss. Det er således 3 personer som vurderer saken før Ombudsmannen tar standpunkt.

Det er nemndas oppfatning at sekretariatets forslag blir for omstendelig. Det synes ikke å være noe behov for å etablere en så stor og omfattende «domstol» for å få avgjort disse

sakene. Etter nemndas oppfatning bør en endring av pkt 62 bero inntil man har noe mer omfattende erfaringer å bygge på.»

Saken er i et senere møte med de vernepliktige i sekretariatet drøftet på ny. De vernepliktige vil senere legge frem et forslag til en enklere nøytral instans som skal ta standpunkt til spørsmålet om avsettelse av tillitsmenn.

Nemndas medlem Lars Alldén vil ut fra de erfaringer en har fått ved formelle og reele avsettelser av tillitsmenn, erklære seg enig med Landskonferansen og de vernepliktige i Landsutvalget for tillitsmenn i at § 62 i tillitsmannsordningen om avsettelse av tillitsmenn må endres. Prinsippet må være at bare det forum som har valgt en tillitsmann kan avsette ham. Dersom sjefen for en avdeling mener at tillitsmannen har opptrådt slik at forutsetningene for et samarbeid med vedkommende innen tillitsmannsapparatet ikke lenger er tilstede, må sjefen likevel ha adgang til å framholde sitt syn overfor det forum som valgte tillitsmannen.

Reglene om at Forsvarsdepartementet har rett til å avgjøre tolkninger i reglene i tillitsmannsordningen har ved flere tilfeller skapt tvil om tillitsmannsordningen egentlig er basert på tillit og samarbeid. Nemndas medlem Lars Alldén vil derfor be om at en vurderer muligheten for at Ombudsmannen og Ombudsmannsnemnda tillegges oppgaven å avgjøre slike fortolkningstvister.

Det er et faktum at tillitsmenn på alle plan er opptatt av gjeldende bestemmelser om avsettelse av tillitsmenn. Som opplyst i foran refererte sak er det bare i ett tilfelle at Ombudsmannen overfor Forsvarsdepartementet har foreslått å avsette en tillitsmann. Denne saken ble behandlet i Stortingets spørretime den 20 april 1977 i spørsmål 15 stillet av stortingsrepresentant Arne Kielland til Forsvarsministeren. Forsvarsministeren redegjorde utførlig både for saksbehandlingen, de faktiske forhold og Ombudsmannens syn. Ombudsmannen finner derfor ikke grunn til å referere saken i denne beretning.

En annen sak hvor avsettelse av en tillitsmann var bragt på bane var den såkalte «Kongeskipsaken» som i sommer var gjenstand for meget presseomtale.

Det egentlige spørsmål i denne saken var om en tillitsmann kunne frabeordres fartøyet i medhold av Sjøtjenestereglementets § 219, 2. ledd og som gir skipssjefen hjemmel til å frabeordre medlemmer av fartøybesetningen når deres oppførsel er av en slik art at det fortsatte nærvær om bord kan være skadelig for disiplinen.

Ombudsmannen fant ikke at tillitsmannen hadde opptrådt på en slik måte at han kunne fratras vervet som tillitsmann selv om han ved flere anledninger hadde opptrådt uheldig og det var grunn til å bebreide ham for det.

Ombudsmannen fant imidlertid at det måtte være grunnlag for å anvende Sjøtjenestereglementets § 219 2. ledd, og at frabeordringen etter denne bestemmelse ikke kunne ses på som en omgåelse av tillitsmannsreglementets pkt 62 om avsettelse av tillitsmenn. Nemndas medlem, Lars Alldén, som sammen med Kåre Hansen hadde vært med å behandle saken, var ikke enig i Ombudsmannens oppfatning. Han anså frabeordringen som en omgåelse av bestemmelsen om avsetting av tillitsmenn.

En hovedtillitsmann i et lokalt tillitsmannsutvalg hadde på innsiden av sin skapdør på forlegningsrommet hengt opp en side revet ut av «Håndbok for soldaten». Kapiteloverskriften på denne siden var: «Hva venter Forsvaret av deg?» Til denne overskriften hadde tillitsmannen tilføyet følgende: «Men hva venter totalforsvaret av befalsavskummet?» Formannen i det lokale utvalg skrev slik til Forsvarsdepartementet:

«Vedlagt følger fotostatkopi av side 4 i Håndbok for soldaten med håndskrevne tilleggsytringer skrevet av batteriets hovedtillitsmann NN.

Dette har vært opphengt på innersiden av døren til soldatens forlegningsrom, således til beskuelse for alle som passerte inn og ut av rommet.

Med henvisning til en rekke punkter i Tillitsmannsordningen i Forsvaret av 15 mai 1975 blant andre punktene 1, 3, 6, 8, 59 og 62 ber jeg herved i egenskap av avdelingssjef om svar på følgende spørsmål.

Er denne handling et så klart brudd på en rekke punkter i FD's forutsetninger for tillitsmannsordningen at jeg som avdelingssjef kan avsette tillitsmannen?

Jeg har svært vanskelig for å innse at jeg og mitt øvrige befall kan utføre noe tillitsfullt samarbeid hvor den ene part karakteriserer den andre for avskum. Jeg vil i tillegg nevne at etter samråd med Krigsadvokaten ble forholdet anbefalt med refselse 8—10 dagers vaktarrest.»

Etter å ha drøftet saken med Ombudsmannen svarte departementet slik:

«Forsvarsdepartementet har mottatt Deres brev av 26 jan 77 om ovennevnte sak.

Følgende fremgangsmåte anbefales i saken: De innkaller hovedtillitsmann NN til en samtale. Hvis han ikke fastholder sine håndskrevne tilleggsytringer om befalsavskummet og ber om unnskyldning, bør han gis en sjanse til å fortsette som tillitsmann. Dette er i henhold til pkt 62 i bestemmelsene.

Fastholder NN ytringene bør De rette en begrunnet henstilling til mannskapene om å foreta nyvalg. Godtar de Deres begrunnelse skal det straks foretas nyvalg. Hvis ikke brin-

ges saken inn for Ombudsmannen for Forsvaret, som gir sin uttalelse til Forsvarsdepartementet før endelig avgjørelse treffes. Tillitsmannen fungerer da fortsatt i sitt verv til avgjørelse foreligger (jfr bestemmelsenes pkt 62).»

Ombudsmannen har senere ikke fått noen henvendelse i saken.

Tillitsmennene ved en repetisjonsavdeling reiste spørsmålet om å effektivisere tillitsmannsarbeidet bl a ved at tillitsmennene fungete frem til neste repetisjonsøvelse.

Ombudsmannen ga uttrykk for dette syn i et skriv til bataljonsjefen:

«Jeg har mottatt referat fra fellesutvalgets møte den 9 d m.

Tillitsmannsordningen ved rpt avdelinger er nok i bestemmelsene forutsatt å være i virksomhet bare under selve øvelsen. Ombudsmannen har imidlertid behandlet en rekke saker hvor det har vært nødvendig å orientere tillitsmennene etter at øvelsen er ferdig. Jeg tror det ville være en fordel om tillitsmennene var å betrakte som tillitsmenn frem til neste øvelse, og at hovedtillitsmannen fikk i oppdrag å holde kontakten med de øvrige tillitsmenn i det tilfelle hvor det var saker som trengte behandling utover selve rpt øvelsen. Etter mine erfaringer vil dette særlig være aktuelt ved forhold mannskapene er misfornøyd med, men hvor høyere myndighet må inn i bildet.

Jeg er også enig i at den reglements- og dokumentsamling som er forutsatt ved andre avdelinger også bør være til stede ved rpt avdelinger, dette vil bidra til å skape en større kontinuitet i tillitsmannsarbeidet.

Gjenpart av dette skriv sammen med en kopi av referatet er sendt Forsvarsdepartementet med anmodning om å vurdere de spørsmål som er reist.

Jeg tør be om at tillitsmennene blir orientert.»

Tillitsmannsutvalgenes virksomhet i 1977 har vært omtrent som tidligere år. De tall som refereres nedenfor er bygget på referater fra møter i de sentrale tillitsmannsutvalg som sendes til Ombudsmannen. I tillegg kommer virksomheten i de lokale utvalg på kompaninivå/tilsvarende.

	Utvalg	Møter
Hæren	32 (30)	med 215 (235)
Sjøforsvarets landstasjoner	28 (25)	» 173 (181)
Fartøyer	11 (13)	» 49 (51)
Luftforsvaret	25 (25)	» 173 (180)
	96 (94)	med 610 (647)

Tallene for 1976 i parentes.

Utvalget har i år behandlet 4 585 saker (4 952) som fordeler seg slik på forsvarsgrenene:

Hæren	1 791	(1 966)
Sjøforsvarets landstasjoner ...	1 257	(1 394)
Fartøyer	378	(335)
Luftforsvaret	1 159	(1 257)

Fordelingen på de enkelte saksområder er følgende:

1. Beordring, overføring m v, dimittering	48	(58)
2. Kommandert tjeneste	478	(548)
3. Disiplinærsaker. Forholdet mellom befal og menige	29	(55)
4. Uniformer m v	231	(315)
5. Underbringelse m v	719	(673)
6. Forpleining og hygiene	341	(348)
7. Permisjoner	263	(354)
8. Kantiner	81	(70)
9. Velferd	972	(891)
10. Idrett	126	(136)
11. Kommunikasjoner	116	(133)
12. Økonomiske forhold	59	(83)
13. Sosial- og sykesaker	51	(60)
14. Forsvarets skolevirksomhet ..	39	(30)
15. Sivilopplæringen (fritids- og obligatorisk)	66	(71)
16. Tillitsmanns- og ombudsmannsordningen	655	(801)
17. Tjenestlige orienteringer gitt av sjefene	311	(326)

Repetisjonsavdelingene har i år sendt inn referater fra 12 utvalg som har holdt 22 møter. Det er behandlet 141 saker som fordeler seg slik:

Beordring m v	6	saker
Kommandert tjeneste	28	»
Disiplinærsaker	2	»
Uniformer m v	8	»
Underbringelse m v	14	»
Forpleining	10	»
Permisjoner	7	»
Kantiner	3	»
Velferd	26	»
Kommunikasjoner	4	»
Økonomiske forhold	7	»
Sosial- og sykesaker	7	»
Tillitsmanns- og ombudsmannsordningen	7	»
Orienteringer om tillitsmanns- og ombudsmannsordningen	3	»
Tjenestlige orienteringer	9	»
Saker reist av tillitsmennene	84	»
Saker reist av formennene	57	»

Økonomiske forhold.

Det er behandlet 11 saker samt 3 fra tidligere år.

I beretningen for i fjor ble det referert en klage fra mannskapene ved en repetisjonsavdeling, over at de ikke kunne bruke fly ved

fremmøte til og hjemreisen fra repetisjonsøvelser. Ved å måtte bruke den billigste reise-måte måtte man ofte bruke lang tid, opptil 4 dager, på reisen. Saken var tatt opp med avdelingen og fremsendt gjennom 6. Divisjon til sentrale myndigheter. 6. Divisjon pekte i sin oversendelsespåtegning på at gjeldende bestemmelser i tillegg til å være klart urettferdige også var meget arbeidskrevende. Den økonomiske besparelsen sto ikke i forhold til det merarbeid og den misnøye ordningen skapte.

I en annen tilsvarende sak har Forsvarsdepartementet uttalt følgende:

«Hovedregelen er at reisegodtgjøring tilstås fra og til innmeldt bosted innenlands, etter billigste reiserute og billigste plass med rute-gående befordringsmidler. Det er ikke fastsatt noen restriksjoner med hensyn til å benytte fly så lenge hovedregelens forutsetninger er oppfylt.

Pr 1 juli 1977 ble det regulativfestet at man kan benytte en noe dyrere reisemåte. Beordringsmyndighetene skal legge vekt på tidsmomentet, tjenestlige hensyn eller særlige rimelighetsgrunner, jfr fredsregulativet Del I pkt 26.

Automatisk godkjennelse av flybeordring over en viss minsteavstand, må departementet reservere seg mot. Situasjonen i dag er at flybefordring godkjennes etter skjønn.

Forsvarets faste flyruter må utnyttes optimalt for man går til ytterligere utvidelse av et allerede stramt budsjett for transport av personell.»

En vernepliktig som delvis forsørget sin mor, hadde søkt om forsørgertillegg. Denne søknaden var avslått, og moren var henvist til sosialkontoret i sin kommune for å få hjelp. Den vernepliktige fant denne avgjørelse urimelig og tok saken opp med Ombudsmannen.

Ombudsmannen skrev slik til sentrale myndigheter:

«Ovennevnte som bor hjemme hos sin mor som er enke og fullstendig arbeidsufør, har søkt Forsvaret om økonomisk hjelp, men har fått avslag. Det er egentlig søkt om forsørgertillegg. Da den vernepliktige ikke er å betrakte som forsørger er vel avslaget i allefall formelt korrekt.

Det kan imidlertid ikke være tvil om at familien pga sønnens pliktige militærtjeneste er kommet opp i økonomiske vanskeligheter som Forsvaret må være forpliktet til å hjelpe dem ut av.

Moren har vært enke i 7 år. Hun lider av alvorlig hjertesykdom og har hatt to operasjoner og skiftet siste gang to hjerteklaffer. Hun er 100 % arbeidsufør og har full uføretrygd med kr. 2 240 pr mnd. For en tid siden måtte de flytte. Da Bærum kommune ikke kunne skaffe dem hus måtte de ta en relativt dyr leilighet og måtte låne kr. 10 000,— til delvis dekning av innskudd. Sønnen dekket det resterende med en del midler han hadde arvet. Dette lånet betales tilbake med kr. 500,— pr halvår og forrentes med 5 % således at

morens utgifter blir ca kr. 125,— pr måned. Fra pensjonen blir det ellers trukket 15 % skatt. Husleien er kr. 570,— pr måned, fra 1 januar 1977 kr. 695,— pr måned. Faste utgifter ellers er strømregning, telefon, forsikring, TV-avgift, ekstra utgifter i forbindelse med sykdommen, bla reise penger og betaling til lege for regelmessig kontroll.

Det er nokså klart at moren ikke vil kunne dekke alle disse utgiftene av sin pensjon og i tillegg ha tilstrekkelige midler å leve av. Sønnen har imidlertid bodd hjemme og med hans bidrag har de kunnet klare seg økonomisk. Sønnen har gått i lære, han var i 1975 liknet etter en inntekt på kr. 24 000,—. Han har betalt husleien. Når nå hans bidrag til felles-utgiftene er borte har ikke moren noen mulighet for å klare seg, så meget mer som husleien også fra 1 januar er lagt på kr. 125,— pr måned.

Fra Forsvarets side er det henvis til Bærum sosialkontor. Moren har uførepensjon, utenom dette har hun tidligere ikke fått noen hjelp av kommunen, hun ønsker heller ikke hjelp derfra. Sammen med sønnen har hun greid seg selv den tiden hun har vært enke og det vil hun fortsette med. Når hun ikke greier seg i øyeblikket skyldes det sønnens pliktige militærtjeneste, det er derfor hennes oppfatning at det er Forsvaret som bør hjelpe henne.

Jeg er enig i at dette må være et tilfelle hvor Forsvaret må støtte økonomisk, uansett om sønnen har vært forsørger eller ikke. Det er husleien moren nå trenger hjelpe til å få dekket og husleiestøtte ville jo sønnen fått hvis han f eks bodde på hybel.

Vedlagt oversendes de dokumenter som foreligger i saken.

Jeg ville sette pris på om saken kunne bli vurdert så raskt som mulig, idet moren har måttet greie seg selv uten støtte siden oktober f å.»

Det ble innvilget en engangsstønad på kr. 1 500,— til delvis dekning av diverse utgifter. Seks måneder senere fikk Ombudsmannen en henvendelse fra moren som søkte om økonomisk hjelp igjen, idet hennes økonomiske situasjon på ny var meget vanskelig. Denne gang ble det innvilget en husleiestønad på kr. 250,— pr mnd, gjort gjeldende fra 1 januar 1977 til dimisjon.

En vernepliktig hadde søkt om forsørgertillegg. Hans søknad var anbefalt av alle myndigheter frem til Forsvarsdepartementet som hadde avslått søknaden. Dette fant den vernepliktige urettferdig og anmodet om Ombudsmannens bistand.

Ombudsmannen fant grunn til å ta saken opp med departementet og skrev slik:

«Ovennevnte vernepliktige har skrevet til Ombudsmannen som vedlagte fotokopi viser.

Ombudsmannen viser til at samtlige militære instanser har anbefalt søknaden. FO/Velferdskontoret uttaler riktignok at det ikke kan se at det foreligger hjemmel for utbetaling av forsørgertillegg, men at familiens økonomiske situasjon er såvidt vanskelig under sønnens militærtjeneste at en engangsstønad bør

komme på tale og foreslår et beløp på kr. 2 500,— for hele tjenestetiden.

Behovet for hjelp er behørig dokumentert, og Ombudsmannen tillater seg å be om uttalelse om på hvilket grunnlag departementet er kommet til et annet resultat enn alle andre som har behandlet eller vært trukket inn i saken.

Vedlagt følger sakens dokumenter som bes returnert sammen med departementets uttalelse.»

Departementet ga denne begrunnelse for sitt avslag:

«Det vises til Ombudsmannens brev av 10 jan 77, hvor det bes om en nærmere begrunnelse for avslaget på omhandlede søknad om forsørgertillegg.

For at forsørgertillegg skal kunne tilstås må det foreligge fullt forsørgerforhold overfor den person det søkes tillegg for.

I nærværende sak kan ikke mannskapet sies å ha forsørget sin mor.

Mht sosial stønad, finner departementet det ikke godtgjort at familiens økonomiske situasjon har vært avhengig av mannskapet i den grad som det fremholdes i søknaden. Departementet kan i den forbindelse vise til både likningssjefens og lensmannens påtegning hvor det antas at X har bidratt til familiens økonomi.

FD kan, ut fra ovenstående, ikke se at verken forsørgertillegg eller sosial engangsstønad er aktuelt i dette tilfelle.

Sakens dokumenter følger vedlagt i retur.»

Ombudsmannen fant grunn til å ta saken opp igjen med departementet:

«Jeg viser til departementets skriv av 2 f m. Jeg tillater meg å ta denne saken opp igjen, idet jeg er uenig i den avgjørelse departementet har truffet i saken.

Da jeg ba om departementets begrunnelse for avslaget gjaldt det først og fremst avslaget på FO's forslag om å tilstå ham sosial stønad, idet jeg er klar over hvorfor ikke forsørgertillegg kan innvilges.

Når sosial stønad avslås begrunnes dette med at likningssjefen og lensmannen bare antar at X har bidratt til familiens økonomi. Dette er imidlertid ikke riktig. Lensmannen sier tvert imot at «søkerens økonomiske tilskudd i hjemmet antas å ha vært såpass store at moren kan ansees helt forsørget av ham». Lensmannen kan således ikke tas til inntekt for departementets oppfatning.

Jeg har anmodet X om en nærmere redegjørelse om familiens økonomi. Han har den 9 f m skrevet til Ombudsmannen som vedlagte fotokopi viser. Av de opplysninger han gir fremgår det at halvparten av farens pensjon går til faste utgifter. Det kan vel neppe være tvil om at resten bare rekker til et ekstsminimum.

Jeg tør forespørre om departementet finner grunn til å vurdere saken på ny. Dokumentene følger vedlagt.»

Departementet fant etter fornyet vurdering å kunne tilstå den vernepliktige kr. 1 500,— i sosial engangsstønad.

En vernepliktig hadde søkt om botillegg, men hadde fått denne søknaden avslått.

Ombudsmannen fant intet å bemerke til denne avgjørelse. Botillegget var forutsatt å dekke mannskapenes ordinære boutgifter. Det har ikke vært meningen at Forsvaret skal dekke omkostninger ved korttidsleide leiligheter eller pensjonsopphold på eller nær tjenestestedet fordi mannskapene ønsker å ha sin hustru/familie i nærheten. I denne saken dreide det seg om et slikt kortvarig leieforhold. Ombudsmannen fant ingen spesielle grunner til at denne vernepliktige måtte ha sin hustru i nærheten.

En vernepliktig hadde søkt om sosial stønad til betaling av lysregning og forsikringspremie. Denne søknaden var blitt avslått. Ombudsmannen tok saken opp med FO/Velferdskontoret som kunne opplyse at Forsvarsdepartementet nettopp hadde fastsatt nye regler om betaling av forsikringspremie. Disse regler, som var så nye at de ikke var kommet inn i regelverket ennå, gjorde det mulig å dekke den vernepliktiges forsikringspremie med kr. 731,—.

En vernepliktig som fra 1 juli 1976 avtjente resttjeneste på 25 dager, hadde fått beskjed om at han neppe hadde krav på dimisjonsgodtgjørelse. Dette skulle imidlertid bli undersøkt og han skulle få beskjed. To måneder senere hadde han ennå intet hørt fra avdelingen, og han ba i den sammenheng om Ombudsmannens bistand.

Ombudsmannen fant at den vernepliktige etter nye bestemmelser på dette felt hadde krav på dimisjonsgodtgjørelse og tok saken opp med hans avdeling. Dimisjonsgodtgjørelse ble utbetalt etter at den vernepliktige hadde dokumentert at han ikke hadde fått sivil lønn under militærtjenesten.

En vernepliktig mente han etter gjeldende bestemmelser hadde krav på dimisjonspenger. Avdelingen mente han ikke hadde noe slikt krav og fant ingen grunn til å ta saken opp med høyere myndigheter. Den vernepliktige anmodet derfor om Ombudsmannens hjelp. Ombudsmannen tok saken opp med Forsvarsdepartementet som kom til at den vernepliktige hadde krav på dimisjonsgodtgjørelse som deretter ble utbetalt.

En vernepliktig hadde ventet så lenge på sin dimisjonsgodtgjørelse at han fant grunn til å be om Ombudsmannens bistand til å få godtgjørelsen utbetalt.

Ombudsmannen tok saken opp med avdelingen. Det viste seg at man hadde ventet på en

bekreftelse fra den vernepliktiges arbeidsgiver. Den var nå kommet, og godtgjørelsen ble utbetalt.

Sykesaker.

Det er behandlet 24 saker hvorav 6 fra tidligere år.

De økonomiske og tjenestemessige forhold for mannskaper som dimitteres midlertidig på grunn av sykdom/skade oppstått under tjenesten er grundig behandlet i flere tidligere beretninger, bla i fjorårets. Det dreier seg her om mannskaper som ikke får varig mén i et slikt omfang at de kommer inn under Forsvarets spesielle erstatningsbestemmelser. Forsvarsdepartementet har nå satt ned et utvalg som skal se på disse mannskapers spesielle problemer. Utvalget består av representanter for Forsvarets overkommando, Forsvarets sanitet, Krigskommissariat Akershus og landsutvalget for tillitsmenn.

En vernepliktig hadde brukket benet under tjenesten og var blitt midlertidig dimittert den 14 sep 1977. Han skulle vært dimittert etter fullført førstegangstjeneste den 21 okt så. Han gikk fortsatt sykemeldt og fikk kr. 13,— pr arbeidsdag i sykepenger. Hadde han fått fortsette tjenesten ville han fått kr. 18,— pr dag samt alt fritt. Han kunne ikke leve av sykepengerne og lurte på om Forsvaret hadde lov til å dimittere ham.

Ombudsmannen tok saken opp med Forsvarets sanitet og pekte på at dette nettopp var en sak som forannevnte utvalg skulle se på. Det var ingen tvil om at det var hjemmel for å dimittere den vernepliktige. På de 5 ukene han ble dimittert for tidlig ville han få utbetalt kr. 528,— mindre i sykepenger enn han ville fått utbetalt i dagpenger og kostgodtgjørelse om han ikke var blitt dimittert. Saken ble, etter å ha vært behandlet av avdelingen og Forsvarets sanitet, tatt opp med Forsvarsdepartementet som samtykket i at den vernepliktige fikk utbetalt kr. 536,— som var differansen mellom trygdekontoets sykepenger og den godtgjørelse han skulle hatt utbetalt som menig.

En vernepliktig hadde fått kjennelsen «Stridende C» på grunn av mistet hørsel på venstre øre. Han hadde fått denne skaden etter en hjernehinnebetennelse i 1975. Han hadde fått med en attest fra sin lege at han måtte unngå støy, f eks fra skyting, og at det måtte tas hensyn til dette under militærtjenesten. Bortsett fra kjennelsen Str C var det ikke tatt noe hensyn til hans skade, og etter f eks skyteøvelser, var han sterkt plaget av øresus og hodepine. Han fant det høyst uforsvarlig å

fortsette slik og anmodet om Ombudsmannens bistand.

Ombudsmannen tok saken opp med Forsvarets sanitet som etter å ha undersøkt saken nærmere, sørget for at han fikk tjeneste som tok tilbørlig hensyn til hans skade.

En HV-soldat var innkalt til tjeneste fra 26 sep til 1 okt 1977. Han hadde imidlertid brukket benet. Han gikk fortsatt med gipset fot og til behandling ved et av våre sykehus. I forbindelse med innkallingen fikk han en attest fra sykehuset som bekreftet at han gikk til behandling for leggbrudd, slik at han måtte fritas for HV-øvelsen. Denne attesten ble ikke godtatt, og han måtte fremstille seg for Oslo militære legevakt.

HV-soldaten fant denne behandling urimeelig og skrev bla slik til Ombudsmannen:

«Erklæringen viste seg ikke å være tilfredsstillende for HV, da jeg kort tid etterpå fikk beskjed om å møte på Oslo militære legekontroll på Akershus. For å unngå en ubehagelig korrespondanse med mitt HV-område med rekommanderte sendinger inneholdende ordet «straffeansvar» osv, har jeg i dag vært til den meningsløse fremvisning av mitt gipsede ben på Akershus.

- Jeg vil med dette stille følgende spørsmål:
1. Hva kan grunnen være til at en erklæring fra X sykehus ikke er nok i denne sammenheng? Kan det være mangel på tillit?
 2. Viser det en mangel på respekt for enkeltmennesker og deres tid, idet det forlanges at jeg med gipset ben skal reise til Akershus festning for å overbevise de militære myndigheter at det er brukket?
 3. De jeg har vært i kontakt med i denne sammenhengen har handlet ut ifra instruksjer, og kan egentlig ikke klandres. Er det noe galt med instruksene når de får slike følger i praksis?»

Ombudsmannen tok saken opp med vedkommende Heimeverndistrikt. Etter å ha undersøkt saken nærmere, erklærte distriktet seg enig med området i at en her hadde fulgt vanlig prosedyre og at det ikke var begått noen feil.

I sitt svar til HV-soldaten uttalte Ombudsmannen bla:

«I dette tilfelle dreier det seg imidlertid om et leggbrudd og gipset fot sammen med en fersk legeattest datert 25/8-77 fra et sykehus som bekrefter at soldaten er til behandling for leggbrudd, og dette burde etter Ombudsmannens skjønn ha vært tilstrekkelig. Riktignok kunne legeattesten også ha nevnt at foten fortsatt er gipset, men en legeerklæring om at pasienten er til behandling for leggbrudd og derfor bes fritatt for øvelsen bør kunne godtas.

Det burde ikke være nødvendig å innkalle personell til OML med en slik legeerklæring.»

Sosiale saker.

Det er behandlet 16 saker i denne gruppe hvorav 1 fra tidligere år. Det alt overveiende antall saker gjelder bostøtte.

En vernepliktig hadde søkt om å få sine boutgifter på kr. 1 200,— pr mnd dekket av Forsvaret, men søknaden var avslått. Han opplyste at boforholdet var etablert lenge før han begynte på militærtjenesten basert på stabile inntekter i familien. Under militærtjenesten måtte disse utgifter dekkes av et utilstrekkelig botillegg på kr. 600,— pr mnd og hustruens tilfeldige inntekter. Det var på den bakgrunn ikke mulig å dekke boutgiftene. Da han startet sin militærtjeneste gikk konen sykemeldt. Han hadde selv hatt et opphold i tjenesten på 2 mndr for å utføre et viktig oppdrag for sin arbeidsgiver. Etter at han begynte i tjenesten igjen hadde hustruen gått ledig ca 1 mnd.

I følge gjeldende bestemmelser skal et botillegg utover kr. 700,— pr mnd behovsprøves. Slikt tillegg kan ikke tilstås hvis familien samlet har en inntekt som overstiger halvt lønnstrinn 7 i statens lønnsregulativ. I dette tilfelle var inntekten større enn dette beløp. Familien hadde i 1 mnd vært helt uten inntekter. Ombudsmannen tok opp med departementet spørsmålet om bostøtte kunne utbetales for denne måned. Departementet opplyste imidlertid at det var inntekten for hele tjenesteperioden som var avgjørende. Betingelsene for utbetaling av behovsprøvet botillegg var således ikke til stede.

En ugift vernepliktig søkte om å få dekket sine husleieutgifter med kr. 200,— pr mnd. Søknaden var avslått bl a med den begrunnelse at leieforholdet var inngått mindre enn 6 mndr før han begynte på militærtjenesten og fordi det ikke forelå erklæring om at han ikke kunne fremleie sin leilighet mens han gjorde tjeneste. Søknaden var avslått av Forsvarsdepartementet.

Bestemmelsen om at den vernepliktige må kunne dokumentere at leiligheten ikke kan fremleies er etter Ombudsmannens oppfatning urimelig av mange grunner, men bestemmelsen er tatt med i det nye regulativ som er gjort gjeldende fra 1 juli 1977.

Saken ble tatt opp på ny, og Ombudsmannen fant grunn til å forelegge den for Forsvarets overkommando/Velferdskontoret som avga en uttalelse både om 6 mndrs fristen og om kravet om fremleie:

«Forsvarets overkommando/Velferdskontoret har vurdert anken ut fra de opplysninger som foreligger, og er på dette grunnlag ikke enig i den avgjørelse som er truffet i saken.

Som det framgår av saksdokumentene er mannskapets foreldre skilte, og har av denne grunn oppløst hjemmet, et forhold som den vernepliktige selv ikke kan lastes for.

Han har således kommet i den stilling at hans permanente hjem hos sine foreldre ikke lenger eksisterer, og hans eneste hjem er det han nå er i besittelse av, og som han har søkt bostøtte for.

Reglene i Fredsregulativets Del I, 641 A, pkt. 16, sier:

«Under førstegangstjenesten kan gifte og ugifte mannskaper på søknad tilstås botillegg til dekning av faktiske boutgifter.»

Mannskapets faktiske boutgifter utgjør kr. 150,— pr. mnd.

Reglene i Fredsregulativets Del I, 641 A, pkt. 18 b, siste avsn. kommer etter det FO/V kan se, ikke til anvendelse under slike forhold, dvs. at om dette boforhold er opprettet mindre enn 6 mndr. før innrykk, kan det ikke innvirke på den avgjørelse som treffes i saken.

Dette avsnitt er, slik det fortolkes av FO/V kun aktuelt i de tilfeller der mannskaper har et permanent foreldrehjem, og i studie- eller arbeidsøyemed i et begrenset tidsrom etablerer et nytt boforhold utenfor foreldrehjemmet mindre enn 6 mndr før innrykk.

FO/V anser denne saken som et rent sosialt kasus, og må følgelig undergis en behandling deretter, med de konsekvenser dette har.

Siden mannskapets nåværende husvære er hans eneste hjem, kan heller ikke fremleie komme på tale, idet han ikke har noe alternativt bosted (foreldrehjemmet), og han ville i såfall avskjæres muligheten for et sted å reise til under permisjon, og etter endt tjeneste.

Begrepet «mannskapets eneste hjem» er et prinsipp Forsvaret ikke tidligere har fraveket, og FO/V kan neppe tenke seg at det har vært Forsvarsdepartementets mening at dette forhold skulle endres.

Hvis mannskapet, grunnet Forsvarets holdning i denne saken, må fraflytte sin bolig, står han uten permanent adresse, og vil ved dimisjon figurere uten fast bopel.

En innvending kan muligens gjøres i denne saken, nemlig den at det ikke foreligger noen bekreftelse på morens uttalelse om plassmangel i hennes nye hjem, hvor hun bor med mannskapets to mindre-årige søsken.

Spørsmålet er imidlertid hvor langt Forsvaret skal gå når det gjelder å undersøke dette nærmere.

En ser ingen grunn til at man skulle behøve å gå nærmere inn på dette spørsmål, for det første fordi det neppe kan være moralsk forsvarlig å presse mannskapet til å flytte fra sitt miljø og sin omgangskrets (eventuelle arbeidsmuligheter), og for det annet grunnet den rimelige husleie.

Ut fra en alminnelig vurdering finner en det dessuten lite trolig at en fraskilt frue med to mindre-årige barn, skulle ha noe mere plass enn det hun trenger til seg selv og de små hun har ansvaret for.

Det finnes grupper blant de vernepliktige idag, som forårsaker store uttelling på sosial/bobudsjettet, ikke minst de mannskaper som mottar såvel forsørgertillegg som botillegg med sin hustru i fullt arbeide.

Sett på denne bakgrunn ville det være meget urettferdig å unnlate å bistå dette mannskapet med den beskjedne husleie der her er tale om.

Det utslagsgivende etter FO/Vs oppfatning er imidlertid at reglene i bostøtteordningen er feilfortolket, med mindre man mener det er forsvarlig å dimettere mannskapet ut i husløshet, et forhold som er stikk i strid med den linje Forsvaret nå har lagt seg på, når det gjelder å bistå mannskaper med yrkesrettledning og arbeid ved dimisjon.»

Etter dette ble saken på ny tatt opp med Forsvarsdepartementet som innvilget søknaden.

En vernepliktig hadde søkt om bostøtte med kr. 1 200,— pr mnd. Han hadde fått innvilget bostøtte på kr. 900,— pr mnd, bl a med den begrunnelse at hustruens studielån måtte brukes til å dekke endel av boutgiftene. Den vernepliktige skrev bl a slik til Ombudsmannen:

«I FD's begrunnelse for reduksjon av den søkte godtgjørelse står det at departementet har funnet det riktig å ta hensyn til hustruens lån i Lånekassen. Departementet finner det rimelig at en del av boutgiftene (kr. 400,00) skal finansieres på denne måte. Jeg kan ikke forstå at dette vedkommer saken og finner det høyst urimelig at min kones lån skal være et grunnlag for å subsidiere min militærtjeneste. Jeg har også bragt i erfaring at slike hensyn ikke blir lagt til grunn ved behandling av slike søknader på lavere nivå i organisasjonene. Dette fører til en særbehandling som reelt medfører at større utgifter ikke blir kompensert i forhold til lavere boutgifter.»

Saken ble forelagt Forsvarets overkommando/Velferdskontoret som bl a uttalte følgende:

«Forsvarets overkommando/Velferdskontoret er av den oppfatning at hustruers lån i Lånekassen ordinært ikke skal nyttes til å dekke boutgifter i den tiden ektefellen gjør førstegangstjeneste i Forsvaret.

Etter FO/Velferdskontorets mening vil dette medføre forskjellsbehandling idet de som har slike lån bare vil motta delvis eller ingen bostøtte, mens vernepliktige som forsørger hustru uten lån i Lånekassen vil kunne tilstås full dekning av boutgiftene (minus egenandel).»

Ombudsmannen fant grunn til å forelegge saken på ny for departementet og skrev bl a slik:

«Etter de opplysninger jeg har synes ikke departementets avgjørelse åpenbart å være urimelig. Studielån i Lånekassen vil vel alltid måtte brukes også til å bo. På den annen side er det mulig at studielånet er nødvendig fordi ektemannen på grunn av militærtjeneste er berøvet sine inntektsmuligheter. Huset eies av soldatens svigerfar som såvidt jeg forstår beskattes etter bestemmelsene om enebolig. Husleien er heller ikke på annen måte dokumentert.»

Departementet svarte Ombudsmannen slik:

«Forsvarsdepartementet viser til Ombudsmannen for Forsvarets skriv av 8 juni 1977.

Mannskapet har fått innvilget kr 900,— pr mnd av et søknadsbeløp på ca kr 1 200,— pr mnd. M a o står det til rest et beløp på ca kr 300,— pr mnd som forutsettes dekket av hustruens stipend, eventuelt lån.

Departementet vil hevde at mannskapets argumentasjon er lite balansert. I sitt brev av 25 jan 77 til Forsvarets overkommando/Velferdskontoret sier han at «utgiftene ved å leie dette hus har vi tidligere finansiert ved hjelp av studielån, da vi begge har hatt dette... osv.»

Mannskapet opplyser m a o at boforholdet er basert på begges studielån/stipend, mens under militærtjenesten skal kun den ene part dekke samtlige utgifter.

FD vil videre peke på den tvil som alltid er tilstede m h t størrelsen av husleie etc i utleieforhold mellom mannskap og foreldre/svigerforeldre. Videre vil en ikke unnlate å gjøre oppmerksom på mannskapets dokumentasjon på fyrings-/strømudgifter av 3 jan 77 med kr 450,— pr mnd. De oppgitte utgifter tilsvare kr 5 400,— pr år for dette formål. Mannskapet har siden redusert disse utgiftene til ca kr 220,— pr mnd.

NN antyder i sitt brev av 6 mai 77 til Off at FD fører en strengere linje m h t dekning av boutgifter enn avdelingen/FO følger. Dette er helt riktig. Boutgifter utover kr 1 000,— pr mnd, som FD får til behandling, er gjensstand for relativ streng behovsprøving. I slike tilfeller tas det hensyn til bl a hustruens inntekt, stipend (evt lån).

Etter en helhetsvurdering har departementet tidligere funnet at kr 900,— pr mnd i tillegg er tilstrekkelig for å sikre familiens økonomi.

FD opprettholder dette standpunkt. Soldatens anke kan således ikke tas til følge.

De vedlagte dokumenter bes returnert departementet.»

En vernepliktig følte seg urettferdig behandlet i forbindelse med en sak han hadde gående om dekning av boutgifter/betaling av renter på boliglån. Han fremstilte sin sak slik:

«Den 1/2 1976 kjøpte jeg eiendommen Xgt. 00 i Y i den hensikt å bosette meg fast i byen. Den 1/7 1976, etter 6 måneders oppussing, flyttet jeg inn i boligens sammen med min venninne NN, som jeg allerede hadde bodd sammen med siden 1/10 1975. Vi har særeie på våre ting, men har ikke formelt giftet oss av personlige grunner.

NN studerer for tiden engelsk ved Universitetet i Y, og har ingen andre inntekter enn studielån og lønn fra feriejobber.

Jeg ble ferdig på NTH julen 1976, og begynte min militærtjeneste den 4/1 1977. Den 28/4 1977 søkte jeg om å få dekket renteutgiftene på det lånet jeg nødvendigvis måtte ta opp for å kjøpe Xgt. 00. Som enslig har jeg krav på å få dekket renteutgifter på boliglån. Svaret på min søknad ble at jeg skulle få dekket 50 % av mine reelle boutgifter, og argumentene fra Forsvaret var at min venninne skulle betale de resterende 50 %.

Denne avgjørelse finner jeg meget urimelig ut fra følgende argumenter:

Hun har ingen fast inntekt utenom studielån, slik at det blir jeg som i virkeligheten forsørger henne.

Det er urimelig å forlange at hun skal være med å betale renteutgiftene på mitt boliglån, som er brukt til å kjøpe mitt hus, så lenge vi har særreie i forholdet vårt.

Hadde vi vært gift, ville Forsvaret sannsynligvis dekket alle husleieutgiftene, samt at NN ville mottatt en stønad på over 700 kr. pr. måned.

Ut fra det argument at husleieutgiftene går til å betale renteutgiftene på mitt hus, mener jeg at denne saken ikke kommer inn under Forsvarets bestemmelser om stønad til enslige og folk som bor sammen i papirløse ekteskap. Det ville etter min mening stilt seg annerledes hvis det hadde vært et vanlig leieforhold hvor vi begge stod økonomisk ansvarlig overfor en husvert.

Enten jeg er enslig eller ikke, har jeg krav på å få dekket renteutgiftene på boliglån mens jeg er inne til førstegangstjeneste. Det var dette jeg opprinnelig søkte om, men Forsvaret har funnet at de vil dekke husleie i stedet for renteutgiftene, uvisst av hvilken grunn. Jeg mener jeg har krav på å få dekket renteutgiftene på mitt boliglån.

Hvis Forsvaret imidlertid velger å dekke husleia, mener jeg at jeg har krav på å få dekket hele denne ut fra angitte argumenter.

Håper De kan hjelpe meg å få brakt denne saken ut av verden. Det begynner å bli dårlig med penger. Det ville være trist å måtte selge huset fordi man tilhører den upriviligerte tredjedelen (fjerdedelen?) av det norske folk som Forsvaret ruinerer og ødelegger ett år av livet for.»

Ombudsmannen overveiet, etter å ha gått gjennom sakens dokumenter, å forelegge saken for Forsvarsdepartementet på ny. Det er imidlertid i gjeldende regler kategorisk slått fast at «I papirløse ekteskap ansettes samboendes andel av boutgiftene til 50 %». Dessuten er det fastslått at studielån også må kunne brukes til dekning av boutgifter. På den bakgrunn fant ikke Ombudsmannen noen hensikt i å ta saken opp igjen.

Bestemmelsene om utgiftsfordelingen i papirløse ekteskap kan nok diskuteres, og Forsvarets overkommando har opplyst at problemene for dem som lever i papirløse ekteskap vil bli tatt opp med Forsvarsdepartementet med sikte på å få endret gjeldende regler.

En befalselev hadde av Forsvarsdepartementet fått avslått en søknad om bostøtte utover det beløp på kr. 700,— som var innvilget av avdelingen. Befalseleven skrev slik til Ombudsmannen:

«Undertegnede vil herved igjen klage på den behandling min søknad om ekstraordinær bostøtte har fått i Forsvarsdepartementet.

Den første søknaden ble avslått på grunnlag som jeg personlig mente hadde svært lite med bostøtten å gjøre, bla ikke meldt flytting, som tok noen dager ekstra pga rot i de respektive kommuners folkeregister. Det som også var sagt om min kones fremtidige arbeids-

planer/skoler, mener jeg også var et spett grunnlag å avslå en søknad på uten å ta kontakt med min avdeling. Da så disse tingene var ordnet, og jeg sendte anken, trodde jeg saken ville bli behandlet ganske raskt og greit, hva den ikke ble.

Da avslag nummer to kom, og jeg så at den var avslått på helt andre grunner enn første gang, etter at FD hadde tatt kontakt med avdelingen og fått supplerende opplysninger, ble jeg mildt sagt dypt skuffet, og gjorde meg opp den tanken at pkt 17 d, siste del, i Fredsregulativet Del I kun var satt der som et tilbud uten reell mening.

Avslaget var begrunnet med at min kone kun var interessert i spesielle yrker, noe FD må ha fått rede på ved å se på arbeidsledighetskortet som var vedlagt. Da det også sto at hun hadde hatt anledning til å ta arbeidet, men ikke tatt det, kan jeg opplyse at den jobben var som kjøkkenhjelp på X hotell, hvor det var jobbing tre helger i måneden, ofte arbeide til 2400 om kvelden og da hun hadde vært avhengig av buss hadde hun ikke vært hjemme før kl. 0130 både lørdager og søndager. Kan man da snakke om familieliv og fritid når arbeidet også var dårlig betalt.

Jeg har under dette punktet lagt ved de skriftlige søknadene hun har sendt på lediglyste stillinger, samt at hun har henvendt seg direkte pr. telefon til fire andre arbeidsgivere og fått avslag.

Arbeidsmarkedet i Y er sprengt, og min personlige mening er at hun har prøvd så godt hun kan for å skaffe seg jobb.

Når avslaget også er begrunnet med at flytting til større leilighet eller etablering like før eller under tjenesten ikke kan godkjennes støtte, mener jeg at vi som tross alt går på en militær skole i tre og et halvt år, må kunne komme utenom denne regelen, da vi bl. a. har valgt å ofre minst seks år i det militære. Man prater i dag om mangel på velkvalifisert befall i det norske forsvar, men en slik behandling som denne saken har fått oppmuntrer igrunnen ikke til å fortsette etter plikt tjenesten, hvis alle søknader og henvendelser får en like vanskelig behandling.

Departementet henviser til at vi kan søke offentlig bostøtte gjennom Hushanken, men jeg mener at staten Norge er ett, og om det blir bevilget penger over forsvarsbudsjettet eller et annet budsjett kommer på det samme.

Når det gjelder pkt. 16 e i Fredsregulativet Del I er henvist til kan jeg ikke forstå at det har noen som helst sammenheng med min søknad.

Da det er pekt på at boutgifter til møbler i møblert leilighet ikke dekkes kan det her sies at boligsituasjonen i Y er meget vanskelig, jeg søkte i et halvt år før jeg fant denne, som var den eneste jeg fikk tilbud på i rimelig avstand fra avdelingen, så lenge jeg ikke har bil. Hvis jeg skulle ha valgt en bolig lengre fra avdelingen, ville reiseutgiftene spist opp de pengene som jeg hadde spart ved en billigere husleie.

Vedlagt følger alle sakens tidligere papirer samt gjenpart av min kones skriftlige søknader på jobber i Y-distriktet.

Jeg vil med dette sende Dem min klage og håpe på en saklig og rask behandling.»

Ombudsmannen fant grunn til å ta saken opp igjen med departementet:

«Ovennevnte befalelev har skrevet til Ombudsmannen som vedlagte fotokopi viser. Han har også lagt ved de skriftlige søknader som hans kone har sendt på jobber i Y-distriktet. Disse vedlegges.

Søknaden ble første gang avslått av FD i okt 77, annen gang des 77.

Ombudsmannen er enig i at botillegget som søkes er behovsprøvet og at utgiftene må vurderes i forhold til inntektene. Avslaget på søknaden må da bety at departementet finner at behovet ikke er til stede. Allikevel henviser FD til muligheten for å oppnå offentlig bistøtte gjennom den ordningen som administreres av Husbanken.

Ombudsmannen kan ikke se berettigelsen av at militært personell — i dette tilfelle en befalelev som skal gå på militær skole i 3½ år — skal henvises til offentlige sivile støtteordninger. Når faktiske boutgifter overstiger kr. 1 000,— pr mnd skal saken behandles og avgjøres av Forsvarsdepartementet. Når departementet innser at behovet for støtte er til stede, må Forsvaret selv kunne yte den støtte som er nødvendig.

Når en befalelev som er gift skal gå på skolen i 3½ år, må det kunne godtas at han skaffer seg bolig nær skolestedet. Avdelingen har pekt på vanskeligheten på boligmarkedet i Y-distriktet, og eleven selv fremholder at han søkte i et halvt år før han omsider fikk den boligen han nå har.

Ombudsmannen tør be om at departementet vurderer søknaden på ny.»

Departementet samtykket i en engangstønad på kr. 1 900,—.

En vernepliktig hadde i februar 1977 kjøpt en bil som han var avhengig av i sitt sivile arbeid. Han begynte på sin militærtjeneste i juli 1977. Han hadde tatt opp et banklån på kr. 30 000,— til dekning av bilkjøp. Han hadde fått utsettelse med avdragene, og søkte om å få rentene som for hele tjenestetiden beløp seg til kr. 3 000,—, dekket av Forsvaret. Søknaden var anbefalt av avdelingen, men avslått av Forsvarsdepartementet med den begrunnelse at gjeldende bestemmelser ikke hjemlet dekning av renter på lån til bilkjøp.

Ombudsmannen tok saken opp med departementet og pekte på at avgjørelsen ikke kunne være korrekt fordi bestemmelsene hjemlet dekning av renter på lån til nødvendige anskaffelser i forbindelse med sivil stilling. Ombudsmannen ba derfor om at saken måtte vurderes på ny. Saken er ikke ferdig behandlet.

Ombudsmannen har hatt flere henvendelser fra mannskaper som har hatt behov for juridisk assistanse med spørsmål om hvilken hjelp de kan få gjennom Forsvaret.

Følgende avtale er gjort med Den norske Advokatforening:

«Vernepliktige mannskaper som under førstegangstjenesten får behov for juridisk bistand, kan etter søknad få dekket salæret ved

førstegangskonsultasjon hos advokat med inntil kr 1 500,—.

Advokatforeningen har bekreftet at salæret ved førstegangskonsultasjon ikke skal overskride nevnte beløp.

Det forutsettes at den vernepliktige er uten sivil inntekt og at han er uformuende.

Er den vernepliktige gift, må ektefellens inntekts- og formuesforhold legitimeres, og behovet for bistand vurderes på grunnlag av ektefellens økonomiske situasjon.»

Forsvarets skolevirksomhet.

Det er behandlet 12 saker i denne gruppen. De fleste saker gjelder klager over ikke å være opptatt ved Forsvarets skoler, eller frabeordringer før utdannelsen er ferdig.

En elev var frabeordret en av Hærens befalsskoler, og elevens far som mente denne frabeordringen var urimelig, anmodet om Ombudsmannens bistand til å få sønnen inn igjen på skolen for å fullføre utdannelsen. Han opplyste at sønnen var meget forsvarsinteressert. Han likte seg meget godt ved skolen. Det kom derfor som et uventet slag for ham at han ble frabeordret. Frabeordringen kom også som en overraskelse på de andre elevene. Med de referanser sønnen hadde fra forskjellig hold, fant faren de påstander som lå til grunn for frabeordringen overdrevne.

Ut fra de undersøkelser Ombudsmannen foretok syntes frabeordringen å være en ordinær frabeordring av en elev som ikke holdt mål. Da frabeordringen etter gjeldende bestemmelser ble behandlet i skoleråd ble følgende anført:

«Eleven står på nedre grense i militært forhold (karakter 3,5). Dette bl a pga hans manglende evne til initiativ og hans passive vesen.

Elevens generelle kunnskapsnivå er lavt. Selv om han ikke hittil har hatt strykkarakter i de avlagte tellende standpunktprøver/eksamen er skolens befal i meget sterk tvil om han vil klare ståkarakter (3,5 før avrunding) i hovedkarakter da de store fagene instruksjon og ledelse kommer med.

Eleven ble til jul, av skolesjefen, gjort oppmerksom på sin svake stilling, men noen positiv utvikling er ikke registrert.

Elevens prestasjoner i instruksjon og spesielt ledelse er meget lave (karakter henholdsvis 3,5 og 1). Han virker nærmest hjelpeløs ved ledelse/utførelse av praktiske oppgaver, og hans praktiske prøver må sies i stor grad å ha vært utilfredsstillende da de nærmest er blottet for vurdering og planlegging.

Skolen har strukket seg langt for å støtte og følge opp eleven, men en mener nå at tiden er inne for å dimittere han da ingen framgang kan registreres og han må derfor sies å mangle forutsetning for videre utdanning ved skolen.»

Da faren hadde opplyst at medelevene hadde vært overrasket over frabeordringen, søkte Ombudsmannen kontakt med tillitsmannen som avga denne erklæring:

«Etter forespørsel fra Dem har jeg drøftet denne saken med elevene ved X skole.

Med utgangspunkt i at NN til jul fikk en muntlig advarsel fra skolesjefen, vil elevene uttrykke sitt syn gjennom følgende tre punkter:

1. Elevene er stort sett enige om at NNs innsats i perioden nyttår—vinterøvelsen (første del av mars) kunne vært noe bedre.
2. Flesteparten av elevene mener at vedkommende fungerte bra under vinterøvelsen på Y-fjell.
3. Når det gjelder NNs forhold til medelever, er det enighet om at det ikke eksisterte noe negativt forhold.»

I sitt svar til faren uttalte Ombudsmannen at det her syntes å dreie seg om en ordinær frabeordning hvor gjeldende bestemmelser om fremgangsmåten ved frabeordning var fulgt. Ombudsmannen pekte også på at tillitsmannens uttalelse var nokså forbeholden når det gjaldt sønnens innsats i en avgjørende periode. Ombudsmannen hadde således intet å bemerke til den avgjørelse som var truffet.

En aspirant ved en av Hærens befalsskoler ble etter aspirantperioden ikke opptatt som elev. Dette fant han urimelig, han hevdet at han ikke hadde fått noen tilfredsstillende begrunnelse for hvorfor han ikke ble opptatt som elev. Han anmodet om Ombudsmannens bistand til å få en slik begrunnelse.

Saken ble tatt opp med vedkommende skole som ga en meget utførlig redegjørelse for elevopptaket:

«Vedlagt følger klage over frabeordning fra NN, og skriv fra Ombudsmannen for Forsvaret.

Sommeropptaket 1977

Befalsskolen for X hadde aspirantopptak 5 juli 1977. Av 109 søkere ble 71 innkalt til opptak og 56 ble tatt opp som aspiranter.

Aspirantopptak og gjennomført aspirantperiode i henhold til TJ 5—1 del 2.

6 aspiranter ble dimittert i løpet av perioden, og 50 aspiranter var klar for vurdering i skolens opptaksråd.

Befalsskolen avholdt elevopptak 8 september 1977. Samtlige aspiranter ble intervjuet av psykologer fra Forsvarets Psykologitjeneste, og disse var også medlemmer av opptaksrådet.

Samtlige aspiranter unntatt en var etter opptaksrådets vurdering skikket til å bli tatt opp som elever ved X. Skolens ramme ga 44 elevplasser til disposisjon.

Opptaksprosedyre

TJ 5—1 del 2 vedlegg 1 gir veiledning for gjennomføring av prøver, observasjoner og vurderinger av aspiranter ved Hærens Befalsskoler.

TJ 5—1 del 2 pkt 38—40 omhandler skolens opptaksråd for elevopptak. For ordens skyld skal en kort gjennomgå skolens grunnlag for innstilling til elevopptak.

Alle aspiranter blir gitt 4 karakterer som uttrykk for en prognose på områdene:

- skoleprestasjoner
- militære ferdigheter
- fysiske ferdigheter
- lederegenskaper.

- a. Skoleprestasjoner fremkommer som et gjennomsnitt av resultater oppnådd på prøver i aspirantperioden. Alle prøver teller likt.
- b. Militære ferdigheter er basert på observasjoner i spredt orden og resultater fra skyting med AG-3 i aspirantperioden.
- c. Fysiske ferdigheter er fremkommet ved å regne plassiffer i forskjellige løp, konkurranser og prøve til militære ferdighetsmerker som har vært arrangert. Resultatet er omregnet til en karakter.
- d. Lederegenskaper. Dette er en prognose som er kullbefalets vurdering av hvordan den enkelte vil fungere i rollen som leder.

De 4 nevnte områder er gitt vektall, og på grunnlag av prognosene kommer en frem til en samlet karakter for hver enkelt aspirant. Denne karakter danner grunnlag for aspirantens rangering innen kullet.

Vurdering av aspirant NN

Aspiranten har følgende score ved de psykologiske prøver:

— alminnelig evnenivå (AE):	7
— teknisk innsikt (TI):	4
— prøve 82:	7

Aspiranten har ikke fullført eksamen artium. Han har stryk i matematikk og 2 i fysikk. Disse relativt svake karakterer i realfag sammenholdt med TI kan indikere at han vil få problemer med vårt relativt kompliserte tekniske materiell, deriblant vår artilleriregnumaskin. Dette har allikevel ikke vært tillagt avgjørende vekt ved vurderingen.

Aspirant NN ble gitt følgende karakterer etter aspirantperioden:

— skoleprognose:	5
— militære ferdigheter:	6
— fysiske ferdigheter:	5
— lederprognose:	5

Dette ga aspiranten innstilling nr 44 av 50.

Psykologens vurdering av aspiranten var at han var en klar tvilskandidat, noe treg og tilbakeholden. Skolerådet ble forelagt psykologens vurderinger av de aspiranter som i innstilling lå nær aspirant NN. På grunnlag av alle tilgjengelige opplysninger og vurderinger ble aspirant NN av opptaksrådet rangert lavere enn nr 44 og ble følgelig ikke tatt opp som elev ved X.

De aspiranter som ikke ble tatt opp som elever, ble meddelt resultatet av skolesjefen.

De ble alle forklart årsaken til at de ikke rakk opp i konkurransen.

Overføring til andre Befalsskoler ble foreslått, men ingen av aspirantene var interessert i dette. De av aspirantene som var skikket til befalsutdannelse ble ønsket velkommen som søkere til skolens januaropptak.

Oppsummering

Befalsskolen for X hadde meget stor søknadsmasse til sommeropptaket 1977. Aspirant-

perioden er gjennomført i henhold til TJ 5—1 med de tillem্পninger som er nødvendig for den enkelte befalsskole. Aspirant NN ble etter aspirantperioden rangert som nr 44 av 50. Skolens elevkvote var 44 elever. Aspiranten ble av psykologen vurdert som en tvilskandidat. På grunnlag av alle tilgjengelige opplysninger og vurderinger ble aspirant NN av opptaksrådet rangert lavere enn nr 44.

Aspirant NN er skikket til befalsutdannelse, men rakk ikke opp i konkurransen ved X.»

Denne redegjørelse fikk klageren en gjensvar av. Ombudsmannen uttalte at elevopptaket hadde foregått etter gjeldende regler og opptaksprosedyre. Det forelå intet som tydet på at klageren var usaklig eller vilkårlig behandlet.

Vervede.

Det er behandlet 2 saker samt 2 fra tidligere år.

I beretningen for i fjor ble det redegjort for en sak som gjaldt utbetaling av kystvakttillegg og opphevelse av den geografiske grense for utbetaling av tillegget.

Ombudsmannen har i år hatt henvendelse fra mannskapene på et annet kystvaktfartøy om det samme spørsmålet. Henvendelse ble besvart slik:

«Det vises til Deres brev av 30/3-77 hvor De ber Ombudsmannen om å ta opp spørsmålet om kystvakttillegg i Sør-Norge med sentrale myndigheter.

Fra mannskapet på «X» fikk Ombudsmannen i fjor en lignende henvendelse. Saken ble tatt opp med Sjøforsvarsstaben som foreslo overfor Forsvarsdepartementet at den geografiske begrensning for utbetaling av oppsynstillegg burde bortfalle, slik at tillegget ble utbetalt under all beordret tjeneste om bord i oppsynsfartøy.

Den 16 des 76 skrev Sjøforsvarsstaben til Ombudsmannen at spørsmålet om oppsynstillegg under tjeneste syd for polarsirkelen hadde vært forelagt departementet som meddelte følgende:

«Bestemmelsen om oppsynstillegg er en del av tariffavtalen vedrørende Fredsregulativene og Forsvarsdepartementet har derfor ikke anledning til å utvide eller fjerne den geografiske begrensning for utbetaling av oppsynstillegg.»

Eventuelle krav herom kan først tas opp ved neste forhandling vedrørende Fredsregulativene.»

Etter Ombudsmannens skjønn bør spørsmålet om kystvakttillegg sees i sammenheng med kravet om alment sjøtillegg for mannskaper med sjøtjeneste som ble vedtatt på landskonferansen 1976. Dette krav er ennå ikke imøtekommet, men er under behandling. For befalets og de vervedes vedkommende må de respektive organisasjoner eventuelt ta saken opp ved forhandlinger, men for de vernepliktige menige mannskaper er det rimelig at landsutvalget for tillitsmenn i Forsvaret (LTF) tar saken opp.

Saken er derfor i dag sendt LTF med anmodning om at spørsmålet om kystvakttillegg

for mannskaper som tjenestgjør sør for polarsirkelen blir tatt opp med FO og FD.»»

Befalssaker.

Det er behandlet 65 saker samt 14 fra tidligere år.

En vernepliktig fenrik hadde søkt om utsettelse med repetisjonsøvelse, men søknaden var avslått. Han var enslig forsørger for to barn, en datter som hadde begynt på ungdomsskolen og en yngre datter som gikk i 1. klasse. Han hadde ikke noen slektninger eller kjente som kunne ta seg av barna. Han kunne få husmorvikar om dagen, men turde ikke overlate barna til seg selv om kvelden og natten. Han fant derfor avslaget urimelig.

Ombudsmannen tok saken opp med den rulleførende avdeling som etter fornyet vurdering fant å kunne innvilge utsettelse ett år, slik at fenriken fikk tid til å finne en ordning for barna i de tre ukene øvelsen ville vare.

En sersjant som var opptatt som elev ved pedagogisk seminar ved en av våre lærerskoler var innkalt til 4 ukers repetisjonsøvelse. Søknaden om utsettelse med øvelsen var avslått. Det forelå bekreftelse fra skolen om at han holdt på med en rekke obligatoriske kurs og en 8 ukers individuell hospiteringsperiode. Fire ukers fravær fra kursene ville føre til at han måtte ta det hele om igjen.

Ombudsmannen tok saken opp med rulleførende avdeling og pekte på de alvorlige konsekvenser en repetisjonsøvelse nå ville få både økonomisk og tidsmessig. Saken ble vurdert på ny, og søknaden ble innvilget.

En major som ikke hadde fått opprykk til oberstløytnant ved det midlertidige gradsopp-rykk som ble gjennomført fra 1 mai 1977, klaget over dette til sin forsvarsgrenstab og til Ombudsmannen. Han hevdet at det i hans personellpapirer måtte foreligge uriktige opplysninger om ham. Han ba om at en uhildet instans måtte få anledning til å granske hans tjenesteforhold. Generalinspektøren redegjorde for grunnene til at klageren ikke hadde fått opprykk. Klagerens tjenesteuttalelser de 6 siste år hadde vært så svake at Generalinspektøren fant grunn til å forelegge spørsmålet om skikkethet for opprykksrådet. Rådet fant at majoren ut fra de tjenesteuttalelser som forelå, for tiden ikke var skikket for den høyere grad. Dette syn hadde både Generalinspektøren og Forsvarsdepartementet sluttet seg til. Det ble samtidig bekreftet at det ikke forelå konkrete opplysninger av negativ art. Generalinspektøren opplyste at spørsmålet om tjenesteuttalelsene ville bli tatt opp med klage-

rens avdeling med sikte på en fornyet vurdering. Etter at saken var vurdert på ny ble klageren gitt opprykk.

En løytnant som etter mange års tjeneste hadde tjenestgjort som rulleførerassistent siden 1967, hadde gjort flere forsøk på å få avansement til kaptein. Dette hadde ikke lyktes. Hensett til de mange muligheter for opprykk befalet hadde fått i de senere år, fant han det urimelig at han ikke fikk avansement og anmodet om Ombudsmannens bistand.

Ombudsmannen foretok endel undersøkelser i saken, bl a for å få bragt på det rene om hans tjeneste under krigen kunne godkjennes slik at han ble å betrakte som krigsbefal. Denne tjeneste var tidligere ikke blitt godkjent som kristjeneste. Etter at ytterligere dokumentasjon var skaffet til veie og saken tatt opp igjen både med Hærstaben og Forsvarsdepartementet, fikk Ombudsmannen melding om at løytnanten var gitt opprykk til kaptein med virkning fra 1 juli 1975.

En major var ved første gangs normalvurdering for opprykk til oberstløytnant ikke gitt opprykk. Han mente at dette hang sammen med supplerende opplysninger på hans tjenesteuttalelser for de tre siste år hvor det bl a var gitt uttrykk for «manglende lederegenskaper», «underlagt personell lider under hans lederskap», «han trengte styring». Disse uttalelser var det etter hans oppfatning ikke dekning for. Han hadde anmodet sin organisasjon om bistand til å bli vurdert på ny. Saken ble tatt opp både med vedkommende Generalinspektør og med Forsvarsdepartementet. Etter nærmere undersøkelser og innhenting av uttalelse fra regionale sjefer, ble påstanden om at klageren ikke var skikket for opprykk opprettholdt. Klageren hadde i mellomtiden søkt og fått avskjed på redusert lønn.

Majoren anmodet deretter om Ombudsmannens bistand til å få trukket tilbake de uttalelser som var avgitt om ham og som han fant uriktige, ærekrenkende og ydmykende.

Ombudsmannen tok saken opp med Generalinspektøren og ba om at tjenesteuttalelsene måtte bli vurdert av Generalinspektøren som ankeinstans. Ombudsmannen uttalte i den sammenheng at en tjenesteuttalelse er en subjektiv vurdering som det er vanskelig å overprøve. Imidlertid kan det være brukt formuleringer som kan være så alvorlige for den uttalelsen gjelder at formuleringene bør kunne dokumenteres. I denne saken var det bl a uttalt om klageren at han var en så dårlig arbeidsleder at underlagt personell led under det.

Etter å ha innhentet ytterligere uttalelser

om klageren konkluderte Generalinspektøren slik i sitt svar til Ombudsmannen:

«Generalinspektøren for X har som ankeinstans vurdert uttalelser avgitt om major NN og påklagd gjennom Ombudsmannen for Forsvaret, men kan ikke se at de gitte uttalelser er avgitt på åpenbart sviktende grunnlag eller at det foreligger formelle feil.

Under henvisning til foranstående finner Generalinspektøren for X som ankeinstans at det ikke foreligger noe grunnlag for å foranledige de tidligere gitte uttalelser endret.»

Ombudsmannen fant intet å bemerke til det syn Generalinspektøren ga uttrykk for.

En løytnant som ikke hadde fått opprykk til kaptein i forbindelse med gjennomføringen av St prp nr 143 hadde i første omgang klaget til Stortingets forsvarskomiteé. Etter å ha blitt gjort oppmerksom på muligheten av å få saken i første omgang prøvet av Ombudsmannen for Forsvaret, ba han om Ombudsmannens vurdering. Hans begrunnelse for å klage var først og fremst en sammenlikning med tre andre navngitte offiserer som hadde fått avansement, noe klageren fant urettferdig. Han hevdet selv å være bedre kvalifisert enn de tre.

Etter å ha innhentet nødvendige opplysninger avga Ombudsmannen denne uttalelse:

«Jeg viser til brev til Dem av 15 f m hvor jeg opplyste at Deres klage til Forsvarskomiteéen var oversendt Ombudsmannen til behandling og at saken ville bli behandlet i begynnelsen av august.

De dokumenter som foreligger i saken er Deres klage av 6/12-76, Generalinspektøren for Xs uttalelse av 18/3-77, oversikt over personlige data og kopier av rulleblad for Dem og de tre offiserer De sammenlikner Dem med, FDs uttalelse av 18 apr s å, samt St. prp. 143 og FDs iverksettningsskriv av 24 juni 1976. Jeg anser med dette saken for å være tilstrekkelig opplyst til å kunne ta standpunkt til Deres klage.

Grunnlaget for Deres klage er at De ikke har fått opprykk til kaptein i forbindelse med gjennomføringen av St. prp. 143, mens tre offiserer som De sammenlikner Dem med har fått opprykk slik St. prp. 143 gir anledning til.

Iverksettelsesdirektivet er meget omfattende og gir blant annet detaljerte regler om hvordan det skal forholdes for den kategori befal som De tilhører. Jeg kan ikke se, av de foreliggende opplysninger, at myndighetene har gått utenom disse regler.

Det var ca 65 % av hvert årskull som skulle avansere til kaptein og det er den skjønnsmessige vurdering av kandidatene foretatt av opprykksrådet som har ført til at De ikke har fått opprykk. De er funnet skikket og er rangert totalt som nr. 314, mens det til sammen ble gitt opprykk for 262. Det er således 52 offiserer som er bedre rangert enn Dem uten å ha fått opprykk. De tre offiserer De sammenlikner Dem med har fått en adskillig bedre rangering enn Dem, uten at jeg kan gå nærmere inn på de opplysninger som er gitt om den enkelte.

Vurderer man Deres rulleblad i relasjon til de tre De har sammenliknet Dem med, synes det å være liten forskjell både når det gjelder utdanning, tjeneste og tjenesteuttalelser. Opprykksrådenes arbeid er vel relativt enkelt når det gjelder å skille ut topp og bund i de kull som skal vurderes, adskillig vanskeligere er det å vurdere og rangere alle de som ligger i midten med relativt like kvalifikasjoner for opprykk. Disse vanskeligheter har opprykksrådet sikkert hatt i dette tilfelle også. Det er imidlertid intet som tyder på at ikke rådet har utvist et forsvarlig skjønn. Etter min oppfatning er ikke Deres kvalifikasjoner så mye bedre at det er åpenbart urimelig at De ikke har fått opprykk.

Xstaben har sluttet seg til opprykksrådets vurdering og er kommet til at De ikke er feilaktig behandlet ved opprykksvurderingen eller er urimelig forbigått ved opprykk til kaptein.

Forsvarsdepartementet har sluttet seg til dette syn og har uttalt at De ikke kan sees å være feilaktig behandlet eller urimelig forbigått.

Etter en samlet vurdering av de foreliggende opplysninger vil jeg erklære meg enig med XST og FD. Det er opprykksrådets skjønnsmessige vurdering av kandidatene som ligger til grunn for opprykket. Det er intet som tyder på at ikke rådet har utøvet et forsvarlig skjønn. Jeg kan heller ikke se at dette skjønn har ført til et for Dem åpenbart urimelig resultat.

Jeg går ut fra at De igjen vil ha saken frem for Forsvarskomitéen. Dokumentene er derfor i dag oversendt Forsvarskomitéen.»

En kaptein som hadde fått opprykk til kaptein ved opprykksvurdering i 1976 etter St prp 143 var ikke rangert så høyt at han fikk opprykksdato 1 juli 1975, men 1 jan 1976. Dette førte til at han ble forbigått av en rekke offiserer som han tidligere hadde ligget foran. Dette fant han urimelig og anmodet Ombudsmannen om bistand til å få endret sin avansementsdato. Han skrev bl a slik til Ombudsmannen:

«I h t FO/LST skriv 53114/76/540.33 av 12 november (vedlegg 1) viser det seg at skille ved forfremmelse mellom 1/7-75 1/1-76 går foran meg, altså jeg er listet som den første som ikke rakk opp til forfremmelse som blir gjort gjeldende m v f 1/7-75. På bakgrunn av dette mener jeg meg grovt forbigått, da jeg allerede i 1955 ble stabssersjant og i 1963 løytnant, d v s at jeg ble stabssersjant 16 år før endel av de som er blitt kapteiner fra 1/7-75 ble stabssersjanter. Likeledes ble jeg vingoffiser ca 12 år før endel personell gikk direkte fra stabssersjant til kaptein m v f 1/7-75.

Min status er blitt radikalt forandret etter at jeg fikk forfremmelse fra 1 januar 1976 og ikke fra 1 juni 1975. Dette har bl a gjort seg utslag i at de aller fleste av det personell som jeg tidligere har ledet nu er kommet foran meg kommando/og ansinitetsmessig. Det vil også si at jeg ved eventuell beordring må begynne med arbeide utenom såkalt lederposisjon, et arbeidsområde jeg har hatt siden 1953. Jeg har også i alle år siden FN skv ble opp-

rettet vært satt opp og deltatt som flyteknisk leder, også dette forhold vil nu måtte opphøre.

Det er meget «bittert» å se at personell som i det hele tatt ikke har vært offiserer før reguleringen av alle til løytnanter den 1/7-75, er gått direkte forbi meg, og at personell som ikke før i siste omgang har godtatt beordringssystemet og som har tjenestegjort kun på en stasjon opptil 25 år, (såkalt atraktiv stasjon) også er forfremmet før meg. Derfor mener jeg meg berettiget til å kontakte ombudsmannen for forsvaret om mitt forhold.»

Ombudsmannen tok saken opp med Luftforsvarsstaben. Da kapteinen var vurdert sammen med 623 andre kandidater, stilte Ombudsmannen spørsmålet om et opprykksråd hadde noen mulighet til å plassere 624 kandidater innbyrdes riktig.

Luftforsvarsstaben ga denne uttalelse i saken:

«Luftforsvarsstaben viser til Ombudsmannens skriv av 18 okt 77 vedrørende ovennevnte sak.

Kaptein NN tilhører avansementskrets II, årskull 1966 og eldre som ble gitt første, andre og tredje normalvurdering av Opprykksrådet i jun 76.

Kapteinen ble vurdert sammen med 624 kandidater — årskull 1966 og eldre (tidl krets III) og årskullene 1967 og 1968 (tidl krets II/III) sett sammen.

Rådet rangerte totalt 455 kandidater, alle årskull sett under ett. Han ble av Opprykksrådet rangert som nr 237.

I henhold til Forsvarsdepartementets iverksettingsdirektiv ble årskullene 1966 og eldre og årskullene 1967 og 1968 vurdert sammen og rangert på felles liste («tett liste»). Det samlede antall opprykksplasser som 65 % av beordringsbefalet gir skulle fordeles på opprykksdatoene 1 jul 75, 1 jan 76 og 1 jan 77 med henholdsvis ca 60 %, ca 30 % og ca 10 %.

I samsvar med foranstående ble beordringsbefal med rang nr t o m 226 gitt opprykk til kaptein fra 1 jul 75.

På bakgrunn i daværende løytnant NNs rangeringsnummer (nr 237) ble opprykksdatoen som kaptein satt til 1 jan 76.

De kriterier som Opprykksrådet har lagt til grunn for vurderingen fremgår av Tjenestereglementet for Forsvaret kl 5 B II og av Generalinspektøren for Luftforsvarets direktiv til rådet, hvor det bl a er anført:

«Rådet skal vurdere de samlede kvalifikasjoner i relasjon til alminnelig skikkethet for den høyere grad.

Kvalifikasjonene skal måles bl a på grunnlag av utdanning og tjenesteerfaring.

Vitnemål/uttalelser fra skoler og kurs, tjenesteuttalelser, samt opplysninger om straff og refselsel teller med ved bedømmelsen. Vel utført tjeneste i krig tillegges vekt.

Normalt er ingen enkelt faktor alene avgjørende. Det er summen av de opplysninger som foreligger som er avgjørende for bedømmelsen av de samlede kvalifikasjoner og skikkethet.»

Som det fremgår av foranstående er det summen av de opplysninger som foreligger som er avgjørende for bedømmelsen. Alle tilgjengelige data vedrørende kaptein NNs mili-

tære og sivile utdanning, tjenesteerfaring og tjenesteuttalelser har vært forelagt Opprykksrådet ved vurderingen av ham.

At resultatet av opprykksvurderingen i 1976 etter St prp nr 143 (1975—76) har medført endringer i kommando- og ansiennitetsforholdet for en del befal medfører riktighet og Luftforsvarsstaben har stor forståelse for det befal som nå føler seg forbigått av yngre befal. I kaptein NNs tilfelle kan dog LST ikke se at det er grunnlag for å ta hans forhold opp til fornyet vurdering.

Vedrørende pkt D i kapteinens klage medfører det ikke riktighet at tidligere vurdering for opprykk til vingkaptein ble lagt til grunn ved vurderingen i 1976. Opprykksrådet har her vurdert kandidatene ut fra de kriterier som er anført i pkt 4 foran.

Vurdering og rangering av et så stort antall som 624 kandidater kan være et problem, men med det kjennskap LST har til rådets arbeidsrutiner og saklighet, er resultatet av rådets vurderinger så bra som det er mulig å vente det med den form for opprykksvurdering som praktiseres.

Da det ikke fremkommer forhold i kaptein NNs klage som rådet ikke var kjent med, finner LST som anført i pkt 5 foran, ikke grunnlag for å ta hans sak opp til fornyet vurdering.»»

Ombudsmannen fant grunn til å forelegge saken for Forsvarsministeren som ikke hadde noe å bemerke til Luftforsvarsstabens redegjørelse.

Ombudsmannen orienterte kapteinen om de undersøkelser som var foretatt, og at det fra Ombudsmannens side ikke var noe ytterligere å foreta i saken.

En kaptein som hadde fått utdanning som sivilingeniør på Forsvarets bekostning, var pålagt den plikttjeneste som er bestemt for utdanning av denne varighet. Han hadde søkt om å få slippe endel av denne plikttjenesten mot å refundere endel av utdanningsomkostningene. Begrunnelsen for denne søknad var at han ikke ble tildelt arbeidsoppgaver som sto i rimelig forhold til den utdanningen han hadde fått. Etter hans oppfatning ville Forsvaret i overskuelig fremtid heller ikke kunne tilby ham slike oppgaver fordi det innenfor hans arbeidsfelt og på hans gradsnivå bare var behov for personell med ingeniørutdanning. Da søknaden i første omgang var avslått og saksbehandlingen hadde tatt lang tid, anmodet han om Ombudsmannens bistand. Etter å ha redegjort for de faktiske forhold slik klageren så dem, stilte han disse spørsmål til Ombudsmannen:

- «a. Har Forsvaret plikt (moralsk eller rettslig) til å sørge for at offiserer, så lenge de har plikttjeneste, får arbeidsoppgaver som i rimelig utstrekning overensstemmer med den utdanning de er gitt, slik at den enkelte har mulighet til faglig utvikling?
- b. Kan Forsvaret uten videre beordre en

offiser i en stilling beregnet for offiserer med lavere teoretiske eller praktiske kvalifikasjoner?

- c. Hvis krav til tjenesteforhold iht a ovenfor ikke kan tilfredsstilles, bør da kravet om plikttjeneste frafalles?
- d. Er en avtale om plikttjeneste uoppsigelig? I mitt tilfelle fins ingen spesiell kontrakt. Jeg kan derfor ikke se at jeg er bundet av evt særvilkår for Forsvaret, men må behandles iht Statens personalhåndbok.
- e. Hvis krav til tjenesteforhold iht a ovenfor ikke tilfredsstilles, kan da et evt refusjonsbeløp pga avbrutt plikttjeneste tenkes redusert?»

Spørsmålet om å slippe plikttjeneste ble deretter reist på nytt. Saken fikk en foreløpig tilfredsstillende løsning forsåvidt som Forsvarsdepartementet svarte slik:

«Kaptein NN har ved Forsvarsdepartementets skriv av 16 sep 77 fått avslag på søknad om tjenestefrihet uten lønn med henvisning til bestemmelsene i TFF kl 5 G III pkt 4. Han fikk samtidig avslag på alternativ søknad om fritak for plikttjeneste mot refusjon av utdanningskostnadene.

Saken er tatt opp på nytt gjennom Ombudsmannen for Forsvaret. Den reiser fortolkningsspørsmål når det gjelder regelverket som krever en nærmere avklaring av enkelte punkter. Dette vil kreve mer tid enn antatt og departementet anser det ikke riktig å la dette forhold få uheldige følger for kaptein NN.

Departementet finner etter fornyet vurdering å kunne innvilge kaptein NN et års permisjon uten lønn.»

En løytnant var innvilget avskjed på redusert lønn. Etter at søknaden om avskjed var innvilget hadde han avansert til kaptein. Hans lønnsgrunnlag ble som følge av det langt bedre, og spørsmålet om å godkjenne samlet tjeneste som befal som lønnsgrunnlag måtte tas opp spesielt. Dette ble gjort. En tid senere fikk han melding om at det bare var tjenesten som yrkesbefal som kunne godkjennes. Dette førte til at han ikke fikk full redusert lønn. Departementets begrunnelse var at annen tjeneste enn som yrkesbefal også skulle kunne godkjennes som beregningsgrunnlag for den reduserte lønn, men at denne ordning bare skulle gjelde i en overgangstid. Denne overgangstiden fant departementet nå var forbi. Denne avgjørelse fant klageren urimelig. Departementet hadde selv noen måneder tidligere bedt ham fremme søknad om å få godkjent tjeneste, og han fant det underlig at overgangstiden plutselig var forbi uten at dette var kunngjort.

Ombudsmannen tok saken opp med Forsvarsdepartementet. Departementet opplyste at det var laget et utkast til kunngjøring om at overgangstiden var forbi for dette spørsmåls vedkommende, men kunngjøringen var ikke sendt ut hverken gjennom KtF eller på

annen måte. Etter å ha vurdert saken på ny fant departementet at klagerens samlede tjeneste skulle godkjennes slik at han fikk redusert lønn med full proportsats.

En major som var ferdig vurdert uten å ha fått opprykk til oberstløytnant, hadde søkt og fått avskjed på redusert lønn. På bakgrunn av den midlertidige opprykksordning som var gjennomført og det arbeid som var satt i gang for å finne en helhetsløsning på befalets problemer, regnet han nå med en viss mulighet for å kunne avansere og hadde derfor søkt om å få annullert den innvilgede avskjed. Denne søknad hadde Forsvarsdepartementet avslått.

En betingelse for å få annullert en innvilget avskjed på redusert lønn måtte etter Ombudsmannens oppfatning være at den situasjon som foranlediget søknaden var totalt endret. Det forelå imidlertid intet som tydet på en slik endret situasjon. Det arbeid som var satt i gang for å finne en løsning på de problemer befalet har var ikke kommet så langt at det i det hele tatt var antydning av løsninger. Det forelå intet som tydet på at klagerens avansementsmuligheter var endret. Ombudsmannen fant det derfor ikke urimelig at Forsvarsdepartementet hadde avslått søknaden.

En utskrevet fenrik som var årsmåltilsatt som utskrevet kvartermester var refset med 10 dagers vaktarrest for overtredelse av militære straffelovs §§ 39 og 79 og var samtidig gitt anledning til å si opp sin årsmålskontrakt. Han hadde fått beskjed om at han ville bli sagt opp hvis han ikke selv sa opp. Han hadde ett år igjen av kontrakten. Måtte han slutte nå ville han miste bonusen og han måtte flytte fra sin militære leilighet.

Bakgrunnen for refselsen og avskjeden var at han under et restaurantbesøk sammen med fartøysbesetningen i beruset tilstand hadde antastet både over- og underordnede. Etter å være forsøkt talt til rette hadde han optrådt på en meget provoserende måte. Han fant imidlertid reaksjonene på hans opptreden så strenge at han fant dem urimelige.

Ombudsmannen fant at kontraktens pkt 7 ga hjemmel for oppsigelsen. Klagerens opptreden hadde vært av en slik art at Ombudsmannen ikke fant det urimelig at hans tjenesteforhold ble bragt til opphør.

En utskrevet fenrik var ansatt som sivil ved en av Sjøforsvarets radiostasjoner. Han hadde hatt en god del tjeneste etter at han var ferdig med sin befalsutdannelse. Han var på grunn av sin sivile stilling overført fra Hæren til Sjøforsvaret. Han mente han ikke

hadde fått det avansement han mente å ha krav på.

Ombudsmannen tok saken opp for å få bragt hans avansementsmuligheter på det rene. I henhold til avansementsreglene kan befal av klagerens kategori bare avansere innen rammen av krigsorganisasjonen. For vurdering til opprykk fra fenrik til løytnant krevdes videre 3 repetisjonsøvelser (tilsv) som fenrik. Fenrikens tjeneste i perioden 1951—75 var av en slik art at den kunne godkjennes som tilsvarende 3 repetisjonsøvelser. Klageren ble derfor beskikket som vernepliktig løytnant med virkning fra 1 jan 1976, den dato han ble overført til Sjøforsvaret.

En fenrik var misfornøyd med den tjenesteuttalelse han hadde fått etter en repetisjonsøvelse. Saken var bragt inn for Generalinspektøren som ankesak. Generalinspektøren fant imidlertid ikke grunn til å foreta seg noe. Saken ble bragt inn for Generalinspektøren på ny gjennom klagerens organisasjon uten at Generalinspektøren fant grunn til å endre sin avgjørelse.

Klageren anmodet så om Ombudsmannens bistand, idet han fortsatt fant at tjenesteuttalelsen bygget på et feilaktig faktisk grunnlag og dermed var uriktig.

Etter å ha gått gjennom de foreliggende dokumenter skrev Ombudsmannen slik til klageren:

«Jeg har mottatt Deres skriv av 2 d m med bilag.

Jeg har gått nøye gjennom de dokumenter De har oversendt. Ut fra mine erfaringer fra liknende saker er jeg i tvil om det vil være mulig å få endret denne tjenesteuttalelsen. En tjenesteuttalelse er utstederens subjektive oppfatning av den uttalelsen gjelder. Denne subjektive oppfatning er det ikke mulig å endre med mindre det kan dokumenteres at den er bygget på et feilaktig faktisk grunnlag, eller det foreligger formelle feil i forbindelse med utstedelsen.

De hevder at uttalelsen bygger på et sviktende grunnlag fordi De ikke har fått den utdannelse som var nødvendig for å dekke en stilling som befal ved et utrykningslag. Det foreligger imidlertid såvidt jeg kan se ikke opplysninger som tyder på at kompanisjefen ikke har vært oppmerksom på at De har vært opptatt med sambandsutstyr og utdannelse og selvsagt må ha tatt hensyn til det.

De hevder det må være noe galt når to uttalelser kan bli så forskjellige. Det er jo i det ene tilfelle tale om ordinær tjeneste gjennom et år, og i det andre tilfelle en kortvarig repetisjonsøvelse. Her kan vel vurderingene slå forskjellig ut slik som nevnt også av Generalinspektøren.

De har reagert på pkt 7 Initiativ som nå er anslått til litt under gjennomsnittsnivå, mot gjennomsnittsnivå i årsuttalelsen. Dette pkt må vel sees i sammenheng med pkt VII hvor det er uttalt at De ikke alltid virker like inspi-

rert. Utstederens syn synes jo også å bli bekræftet av oblt NNs påtegning under IX hvor han sier «med noe bedre driv og initiativ vil helhetsinntrykket kunne bli ennå bedre». På denne bakgrunn tror jeg ikke det vil være noen mulighet for å få endret vurderingen under pkt 7.

Det er imidlertid et forhold det kan være grunn til å se nærmere på. De er vurdert som befal ved utrykningslag. De opplyser imidlertid at De av den måneden uttalelsen gjelder har brukt en uke til å klargjøre sambandsutstyr og i hele avdelingsperioden har drevet utdanning i sambandstjeneste. Hvor mye tid har det egentlig blitt til tjeneste ved utrykningslaget og har dette vært tilstrekkelig til å vurdere Dem i denne tjeneste. Jeg vil gjerne ha Deres nærmere opplysninger om dette før jeg tar noe endelig standpunkt i saken.»

Etter klagerens svar på denne henvendelse, fant Ombudsmannen grunn til å få utredet nærmere vurderingsgrunnlaget. Det ble bekræftet at klagerens hovedfunksjon var den han var vurdert etter. Etter på ny å ha gjennomgått saken fant den som hadde avgitt uttalelsen intet grunnlag for å endre uttalelsen.

Ombudsmannen fant etter de foreliggende opplysninger at det ikke var noe grunnlag for å kreve tjenesteuttalelsen endret.

Representanter for et kull kapteinløytnanter i Sjøforsvaret hevdet at de var blitt meget uheldig stillet ved gjennomføringen av St prp 143 fordi de som tidligere hadde konkurrert seg til opprykk nå plutselig var forbigått av kolleger som tidligere ikke hadde oppnådd opprykk utover normalavansement.

Ombudsmannen tok saken opp med Forsvarsdepartementet som kunne opplyse at det problem som var reist allerede var under behandling i departementet.

Ombudsmannen fikk senere to redegjørelser fra departementet, av 19 jan og 22 jun 1977:

«Det vises til refererte skriv fra OFF.

I det utkastet til iverksettingsdirektiv for St prp nr 143 (1975—76) som departementet forela organisasjonene for drøftinger, hadde en blant annet forutsatt at:

- a. Befal som var gitt opprykk til kaptein (tilsv) m v f 1 jan 76 på ordinær måte — skulle få sin ansiennitet/tilsetning justert til 1 jul 75.
- b. Alle som fikk opprykk etter St prp nr 143 skulle få ansiennitet fra 2 jul 75.

Bakgrunnen for dette opplegg var at departementet var klar over de ansiennitetsproblemer en ville få hvis begge grupper skulle gis samme dato — noe som måtte føre til at befal som hadde avansert etter konkurranse ville bli forbigått av befal de tidligere hadde konkurrert seg fra.

Under drøftingene ble dette poeng meget sterkt understreket fra departementet side, men organisasjonene fant å måtte stå på kravet om ens dato for alle, det vil si 1 jul 75. På bakgrunn av dette ble departementets utkast til iverksettingsdirektiv justert i overensstemmelse med organisasjonens klare ønske.

Senere har en fått en rekke henvendelser fra organisasjonene som nå ber om at en må få et ansiennitetsskille mellom gruppene 2a og 2b. Organisasjonene tenker seg her muligheten av at gruppe 2a gis ansiennitet fra 30 jun 75 mens 2b gis ansiennitet fra 1 jul 75.

En meget viktig forutsetning i opplegget for St prp nr 143 var at ingen endringer/justeringer skulle gis tilbakevirkende kraft tidligere enn 1 jul 75. Flere krav om justeringer før denne dato ble på denne bakgrunn avvist. Departementet er derfor meget betenkt over en eventuell justering som foreslått til 30 jun 75. Grunnen til dette er at en ikke vet om dette kan føre til konsekvenser i form av andre krav.

Imidlertid er departementet klar over det problem som er oppstått — og har derfor vurdert eventuelle andre løsninger mer på linje med hva en opprinnelig la frem for organisasjonene. Departementet tar om kort tid sikte på å innkalle organisasjonene for å drøfte de foreliggende muligheter for løsning. En vil så snart resultatet av nevnte drøftinger er klar komme tilbake med en ytterligere orientering til OFF.»

«Det vises til refererte skriv samt til samtale mellom OFF og FD I-A 29 jun 77.

Ved iverksettingen av St prp nr 143 (1975—76) foreslo departementet at:

- a. Befal som var gitt opprykk til kaptein (tilsv) m v f 1 jan 76 på ordinær måte — skulle få sin ansiennitet justert til 1 jul 75.
- b. Alle som fikk opprykk etter St prp nr 143 skulle gis ansiennitet fra 2 jul 75.

Ved et slikt opplegg ville en sikret at de som var eldst før — også ville være eldst etter gjennomføringen av nevnte prp.

Som meddelt i FDs skriv av 19 jan 77 fant organisasjonene å måtte gå for lik dato for begge grupper. Resultatet ble derfor at alle nevnt under 2a og b fikk ansiennitet fra 1 jul 75.

Senere har organisasjonene bedt om at en måtte søke å få et skille, f eks slik at gruppe 2a fikk sin ansiennitet justert til 30 jun 75, mens 2b beholdt 1 jul 75. Men samtidig bragte organisasjonene et nytt krav inn som gikk på at i tillegg til det personell som er nevnt under pkt 2a — måtte en også ta med det personell som hadde konkurrert seg til opprykk etter St prp 143 (dvs tidl krets III). Kort sagt — alle som hadde konkurrert seg til opprykk til kaptein (tilsv) før (1/1-76) — eller som følge av St prp 143, burde gis en bedret ansiennitetsdato.

Med det tilleggskrav som ble bragt inn, ville en ny skjevhet oppstå. Med den bestående ordning — med lik dato 1/7-75, vil tidligere, eldre løytnanter fra gammel krets II være eldre kapteiner enn deres kolleger fra tidligere krets III som rykket opp til kaptein fra 1/7-75.

Dette ansees rimelig da de eldre løytnanter av krets II i mange tilfelle gjennom mange år har vært foresatte for befal i den tidligere krets III.

Hvis organisasjonenes krav om at også de som etter St prp 143 hadde konkurrert seg til opprykk til kaptein skulle gis bedret ansiennitet, så ville dette innebære at en ville få en forskyvning i forholdet mellom de tidligere, eldre krets II løytnanter og befal fra tidl krets III.

Med bakgrunn ifor anstående samt det forholdt at en ikke fant å kunne omgå begrensningen med 1 jul 75 — la departementet i møte med organisasjonene 22 mar 77 frem følgende tilbud i to alternativer:

Alternativ 1:

- a. Befal som er gitt opprykk til kaptein (tilsv) i krets I og II på ordinær måte fra henholdsvis 1/9-75 og 1/1-76, samt befal som på ordinær måte er gitt valgopprykk til tilsvarende grad (kapt), beholder tilsettings- og ansiennitetsdato 1 jul 75.
- b. Befal som er gitt opprykk til kaptein etter St prp nr 143 beholder 1 jul 75 som tilsettings-/lønnsansiennitetsdato, men gis befalsansiennitet fra 2 jul 75.

Alternativ 2:

Nåværende ordning med felles dato 1 jul 75 opprettholdes.

Organisasjonene fant å måtte gå for alternativ 2 hvilket i praksis vil si at en dessverre ikke fikk løst det problem som var bakgrunnen for henvendelsen fra OFF av 26 nov 76 og 7 jan 77.»

Da den etablerte ordning var et resultat av forhandlinger mellom Forsvarsdepartementet og befalsorganisasjonene, fant ikke Ombudsmannen grunn til å foreta seg noe ytterligere med kapteinløytnantens henvendelse.

Sivilt personell i Forsvaret.

Det er behandlet 7 saker samt 2 fra tidligere år.

En del kvinnelige lagerbetjenter følte seg urettferdig behandlet fordi de ikke hadde fått utbetalt uniformsgodtgjøring fra den tiden de ble ansatt og frem til de nye uniformsbestemmelsene ble satt i verk fra 1 januar 1973. Det ble vist til at bestemmelsene for lagerbetjenter sier at disse skal ha utlevert uniformseffekter ved ansettelsen, eller hvis dette ikke kan skaffes, skal de ha utbetalt kompensasjon for den tiden de måtte vente på uniform.

Ombudsmannen tok saken opp med Forsvarsdepartementet som kunne opplyse at uniformsbestemmelsene som ble satt i verk fra 1/1-73 var et resultat av forhandlinger mellom departementet og organisasjonene. Hovedgrunnen til de nye bestemmelsene var nettopp at det i de tidligere bestemmelser ikke var tatt hensyn til at det kunne bli ansatt kvinner i disse stillingene. Det ble i de nye bestemmelsene fastsatt egne uniformsmodeller for kvinner og det ble bestemt at disse reglene skulle gjelde fra 1/1-73. Fra denne dato og frem til uniformene var klare, hadde kvinnene krav på utbetaling av kompensasjon.

En magasinarbeider ved en av Forsvarets avdelinger hadde ved ansettelsen fått opplyst at stillingen også omfattet proviantforvalterens gjøremål bla med kostholdsregnskap. Han fikk samtidig beskjed om at stillingsbetegnelsen skulle endres og at lønnen skulle oppjusteres. Det hadde nå gått 3½ år uten at noe hadde skjedd. Da avdelingen hele tiden hadde hatt kjøkkensjef, ba klageren om at proviantforvaltningen ble overført til kjøkkensjefen. Dette ble ikke gjort. I tillegg til sine andre gjøremål hadde klageren også ansvar for et bibliotek på ca 1000 bind samt tidsskrifter. Klageren hevdet at han utførte et arbeid langt utover det som kunne forlanges av en lagerbetjent på ltr 12. En søknad om kompensasjon var tidligere avslutt av Forsvarsdepartementet.

Ombudsmannen tok saken opp med departementet som fortsatt ikke kunne se at det var behov for noen økonomisk kompensasjon. Saken ble igjen tatt opp med departementet, både av Ombudsmannen og klagerens organisasjon. Etter at Forsvarsdepartementet hadde vurdert saken på ny og bla foretatt en befaring på klagerens arbeidssted, ble saken forelagt Forbruker- og administrasjonsdepartementet. Forbruker- og administrasjonsdepartementet samtykket i at klageren fikk et personlig tillegg på kr. 2 000,— fra tiltredelsen og etter trinn 3 i tilleggsregulativet fra 1 mai 1975 og inntil kjøkkensjefen kom tilbake etter endt utdanning i januar 1978.

En sivil ansatt kontorassistent klaget over at hun ikke hadde fått en flyttbar kontorfullmektigstilling. Hennes tidligere tjeneste i staten var ikke tatt hensyn til. Hun hadde mange års tjeneste i Televerket, men hadde måttet slutte der på grunn av rasjonaliseringen. Denne tjeneste fikk hun ikke medregnet i den tjenesteansiennitet som var avgjørende for tildeling av en flyttbar kontorfullmektigstilling. Dette fant hun urimelig.

De flyttbare kontorfullmektigstillingene er et resultat av forhandlinger mellom tjenestemannsorganisasjonene og staten og opprettet i forbindelse med normeringsoppgjørene 1974—76 og 77. Hensikten med disse stillingene er å bedre avansementmulighetene ved de små tjenestestedene hvor det er tjenestemenn med lang tjenestetid. Ved fordelingen av de flyttbare stillingene var det enighet mellom departementet og organisasjonene om at det var tjenestetid i Forsvaret som skulle være avgjørende. Det var etter Ombudsmannens oppfatning intet å bemerke til den praksis som var fulgt ved fordelingen av nevnte stilling.

III. Ombudsmannsnemndas befaringer.

I 1977 har ombudsmannsnemnda besøkt 11 avdelinger i løpet av 11 reisedager etter følgende program:

25—28 april:

Heggelia garnison
Skjold garnison
Setermoen garnison
Bardufoss flystasjon.

1—3 juni:

Oscarsborg festning — Befalsskolen for
Kystartilleriet
Østlandet sjøforsvarsdistrikt
Luftforsvarets skoler Stavern.

25 oktober:

Stor-Oslo heimeverndistrikt 02, Lutvatn.

16—18 november:

Luftforsvarets skolesenter Kjevik
Infanteriets øvingsavdeling nr 2, Evjemoen
Sørlandet sjøforsvarsdistrikt.

Under disse befaringer har nemnda møtt følgende høyere militære sjefer:

Fungerende sjef for Troms landforsvar, oberst Helset, sjefen for Bardufoss flystasjon, oberst Strømmen, sjefen for Luftforsvarets skolesenter Kjevik, oberst Unhammer, og sjefen for Distriktskommando Sørlandet, generalmajor Haugan.

Samtale med fung sjef for Troms landforsvar og fung brigadesjef.

Nemnda innledet besøket ved Brigaden i Nord-Norge med en samtale med oberst Helset og oblt Forberg.

Man var fornøyd med måten tillitsmannsordningen fungerte på, men mente at en viss styring fra landsutvalget grep forstyrrende inn og laget vanskelige samarbeidsforhold lokalt. Det ble her vist til oppfordringer fra landsutvalgets tillitsmenn i «Mannskapsavisa» til ulovlige aksjoner.

Balansen mellom driftsmidler og investeringer var nå såpass skjev at det slo ut i dårlig vedlikehold av bygninger og knappe personellrammer. Manglende midler gjorde det vanskelig å skape et trivelig nærmiljø rundt mannskapene i forlegningene.

Alle spisesaler i Brig N hadde nå kafeteria-system og dette virket tilfredsstillende. Kostøret skapte heller ikke problemer.

Brig N har et relativt høyt antall refselsler, ordrenektelse og ordreunnlatelse viste en økning på 50 %. Ulovlig fravær var redusert som refselsesgrunn, men var fortsatt et pro-

blem. Mange saker hadde sitt utspring i beruselse.

Innføring av ordningen med generell nattpermisjon hadde ikke skapt nevneverdige problemer.

Heggelia garnison.

Det ble først holdt et møte med fellesutvalget for Heggelia og Rustad hvor Ombudsmannen åpnet med en orientering om ombudsmannsordningen og nemndas arbeid.

Tillitsmennene var opptatt av adgangen til hjemreiser og etterlyste initiativ for å oppnå større rabatter på sivile fly, slik at mannskapene kunne komme seg hjem på ukessluttpermisjon. En tillitsmann som var hjemmehørende i Nord-Norge klaget over at det ikke hadde vært mulig å få noen gratis hjemreise under rekruttskoletiden sørpå fordi hjemreisene bare skal nyttes i tjenestetiden etter rekruttskolen.

På spørsmål ga tillitsmennene uttrykk for at de prioriterte flere gratis hjemreiser fremfor økte dagpenger.

Det ble klaget over «Sydspissen» permisjonscenter i Tromsø. Det ble her vist til at soldatenes oppførsel gjorde det umulig å få fornyet hotellavtalene i Tromsø, slik at man måtte nøye seg med «Sydspissen».

Nemnda foretok så en befaring i Heggelia leir. Spiseforholdene er vanskelige, og messa trenger et tilbygg for at forholdene skal bli tilfredsstillende. Proviandlagrene er også for små og tungdrevne. Forlegningsrommene var av vanlig standard.

I Rustad leir så man på gymnastikksalen som er en gammel ekserserhall. Den mangler garderobe og vaskemuligheter og brukes dessuten til andre formål. Også her var forlegningsrommene av vanlig standard. Bad og vaskerom var nå blitt bra.

Skjold garnison.

Oblt Sakshaug mottok nemnda og redagerte for situasjonen i avdelingen og i Ski-bothn.

Generell nattpermisjon og bruk av sivilt tøy i leiren etter endt tjeneste var nylig innført og hadde hittil ikke medført noen problemer.

Tillitsmannsarbeidet gikk stort sett bra, men det var av og til tvil om hvor grensen skulle gå for saker som kunne behandles i utvalget. I øyeblikket var ulovlig fravær avdelingens største problem.

Nemnda hadde deretter møte med avdelingens kompanisjefer som redegjorde for forholdene i sine respektive kompanier.

Deretter ble det holdt møte med tillitsmennene. Disse nevnte først spørsmålet om anskaffelse av vaskemaskiner for å bedre renholdet. Ombudsmannen orienterte om at dette problemet også var nevnt av kompanisjefene og av brigadesjefen dagen før.

Ellers opptok adgangen til hyppigere hjemreiser også tillitsmennene her. Det ble en lang diskusjon om dette spørsmålet.

På bakgrunn av en avsettelse av en tillitsmann ved Garnisonen i Porsanger pekte tillitsmennene på at det etter deres oppfatning var urimelig at ikke mannskapene selv fikk bestemme om en tillitsmann skulle avsettes eller ikke. Ombudsmannen redegjorde for bakgrunnen for nåværende bestemmelser og også om sin behandling av den spesielle saken fra GP og hvorfor hans konklusjon ble at tillitsmannen kunne avsettes.

Den formelle fremgangsmåte når tillitsmenn ønsket å fremme forslag for høyere myndighet ble drøftet. Ombudsmannen redegjorde for regler og praksis på dette området.

Etter møtet foretok nemnda en befarings i garnisonen. Kjøkken og spisesal var bra, og kostholdet tilfredsstillende. Kasernen var av vanlig standard, men slitasjen gjorde seg nå sterkt gjeldende.

Befaringen i Ingeniørkompaniets leir viste også sterk slitasje på kasernen.

Setermoen garnison.

Besøket ble innledet med møte med plasskommandanten, oblt Gram Skarland, som orienterte om forholdene. Også ved denne garnison var manglende midler til vedlikehold et stort problem, og standarden på kaserner, boliger og andre bygninger blir stadig forringet.

Det ble så holdt møte med tillitsmannsutvalget ved Bn I. Her ble de forhold som hadde ført til en ulovlig aksjon ved bataljonen inngående drøftet. Tillitsmennene spurte også om lovligheten av å gi uttrykk for støtte til dømte tillitsmenn på Steinkjersannan og til tillitsmennene på Andøya. Ombudsmannen redegjorde om dette.

Nemnda møtte deretter tillitsmannsutvalget ved FAbn. Tillitsmennene pekte på behovet for vaskemaskiner for renhold av sivilt tøy, men hadde ellers ikke spesielle saker de ønsket å drøfte med nemnda.

Under et møte med sjefene for Bn I, FAbn og Sankp drøftet man generelt endel av de problemer avdelingen hadde.

Besøket fortsatte med møte med Sankps tillitsmannsutvalg. Det ble pekt på at kompaniet ikke hadde egen velferdsoffiser og at deler av velferdsbygget ble nyttet til kontorer til fortrenghet for mannskapene. Kompanisjefen mente det ikke var behov for egen velferdsoffiser, men da kompaniet heller ikke hadde undervisningsleder var han interessert i å få en kombinert stilling for disse to arbeidsområder.

Etter møtet med tillitsmennene fortsatte nemnda med møter med kompani- og batterisjefer.

Tjenesten i avdelingene gikk stort sett bra. I enkelte avdelinger skapte imidlertid diverse aksjoner og politiske motsetninger store problemer for samhold og trivsel i tropene. Det var endel misbruk av alkohol, og det var oppdaget tilfelle av narkotikamisbruk som ga grunn til bekymring.

Det var endel som hadde sosiale problemer, dette varierte imidlertid fra kontingent til kontingent. Den snau personellsituasjonen gjorde det vanskelig å hjelpe alle som søkte overføring, men det lyktes stort sett å finne løsninger i de vanskeligste tilfeller.

Nemnda foretok så en befarings av garnisonens etableringer.

De gamle kasernene ved Bn I var fortsatt i dårlig forfatning. Det skulle nå bygges en ny slik at den dårligste ville bli overflødig. Selve forlegningsrommene var brukbare, men vaske- og bademulighetene var dårlige.

Kontorforholdene for kompanibefalet var høyst utilfredsstillende.

Kjøkken og spisesal var av vanlig standard med normalt utstyr.

Sanitetskompaniets forlegningsrom var sterkt nedslitt, men hele kasernen gjennomgikk for tiden oppussing.

Kjøkken og spisesal var bra og forbundet med TV-rom og peisestue.

Forlegningssituasjonen i Feltartilleribataljonen var den samme som i Bn I og Sankp.

Det var nettopp bygget et motorsenter for garnisonen der mannskapene kunne reparere sine biler. Senteret var godt utstyrt og hadde tidsmessige lokaler.

Bardufoss flystasjon.

Nemnda ble mottatt av stasjonssjefen, oberst Strømmen, som orienterte om virksomheten.

Det hadde vært visse vansker i samarbeidet med enkelte tillitsmenn, men dette syntes nå å være normalisert. De disiplinære forhold var stort sett bra. Det var ikke mange sosiale problemer.

Stasjonen hadde både velferds-, idretts-

offiser og undervisningsleder, slik at disse tjenester gikk tilfredsstillende. Lokalmangelen skapte imidlertid problemer, men bygging av velferds- og kantinebygg var nå kommet i gang.

Etter møtet med stasjonssjefen møtte nemnda tillitsmannsutvalget. Tillitsmennene ba om en avklaring på bestemmelsene om tidspunkt for valg av tillitsmenn, om det skulle holdes valg ved hvert rekruttinntak eller om de som var valgt skulle sitte hele sin tjenestetid. Det var enighet om at for ofte skifte av tillitsmenn kunne virke uheldig. Ellers hadde ikke tillitsmennene spesielle saker de ønsket å drøfte med nemnda.

Det ble foretatt en befaring av stasjonen. De gamle kasernene holder ikke vanlig standard, man regnet med å få ny kaserne i 1981. De nyere kaserner har tilfredsstillende forlegningsrom og sanitærforhold, men oppholdsrom i kjelleren var ikke tilfredsstillende.

Kjøkken og spisesal var stasjonens største problem, kapasiteten var alt for liten. Lagerplass og kjøle- og frysekapasitetet var tilfredsstillende.

Det er et sterkt behov for utvidelse av kjøkken og spisesal.

Oscarsborg festning — Befalsskolen for Kystartilleriet.

Kommandanten, komkapt Kalsås, mottok nemnda og orienterte om virksomheten både når det gjaldt festningen og befalsskolen. Han orienterte også om de vanskeligheter organiseringen av tillitsmannsordningen hadde ført med seg.

Etter orienteringen møtte nemnda tillitsmennene i stabstroppen som var opptatt av organiseringen av tillitsmannsordningen. De syntes de hadde for liten innflytelse både på tillitsmanns- og velferdsarbeidet.

Tjenesteforholdene forøvrig var de stort sett godt fornøyd med.

Nemnda foretok en befaring på festningen. Kjøkken og spisesal var tilfredsstillende. Forlegningsrommene hadde dårlige vinduer og middels standard. Dusj- og vaskerom hadde dårlig standard.

Østlandet sjøforsvarsdistrikt.

Nemnda ble ved Kasernen Horten mottatt av kaserneoffiseren og hadde først en omvisning i forlegningen. Det ble orientert om disse gamle bygningene og redegjort for de ominnredningsarbeider som skulle settes i gang. Forlegningsforholdene var stort sett tilfredsstillende.

Deretter ble det holdt et møte med tillitsmannsutvalget hvor også nestkommanderende ved ØSD og sjefen for personell- og stasjonsavdelingen møtte.

Organiseringen av tillitsmannsutvalget ble tatt opp på bakgrunn av den nyordning som var gjennomført og den korrespondanse som hadde funnet sted med Ombudsmannen. Etter en omfattende diskusjon ble det enighet om å prøve nyordningen en tid for å se hvordan den virket.

Ved Sjømilitære korps ble nemnda mottatt av fung sjef, komkapt Lindeberg, som ga en omfattende og interessant orientering om korpsets virksomhet.

Nemnda så på kjøkken og spisesal hvor forholdene var meget tilfredsstillende. Skolen hadde en dyktig kjøkkensjef slik at kostholdet var utmerket.

Undervisningslokaler og forlegningsforhold var stort sett tilfredsstillende.

Luftforsvarets skoler Stavern.

Oblt Vaage tok imot og orienterte nemnda om virksomheten.

Forlegningsforholdene er nå tilfredsstillende både for elever og øvrige mannskaper.

Tillitsmannsordningen fungerte bra, og alle syntes å finne seg til rette med tjenesten og forholdene.

Nemnda møtte så endel av tillitsmennene. Disse hadde ikke spesielle saker de ønsket å ta opp med nemnda.

Velferdsoffiseren redegjorde til slutt for velferdstjenesten ved skolen.

Stor-Oslo heimeverndistrikt 02, Lutvatn.

Nemnda ble mottatt av distriktssjefen, oblt Ilsaas. Sammen med noen av sine fagsjefer ga han en bred orientering om Heimevernet generelt, og HV-02 spesielt. Det ble også orientert om leiren og den fremtidige bruk i tillegg til HV-02s virksomhet.

Etter orienteringen så nemnda på kontorer, messe, forlegninger og kantine. Forholdene er stort sett tilfredsstillende og ligger vel til rette for den virksomhet som i fremtiden skal utøves i leiren.

Luftforsvarets skolesenter Kjevik.

Oberst Unhammer, skolesjefen, tok imot nemnda og orienterte om virksomheten.

I forbindelse med overføringen av sambands- og radarskolen fra Lutvatn er det bygget nye elevforlegninger, befalsforlegning og undervisningsbygg slik at første byggetrinn er fullført.

Det så ut til å bli problemer med neste byggetrinn. Idrettsbygg skulle etter planene vært bygget på, men er skutt ut i fremtiden. Dette gjør det umulig å skaffe elevene den programmerte fysiske trening og utdanning.

Skolevirksomheten er nå meget omfattende og lagt om slik at det korresponderer med det tilsvarende sivile skoleverk.

Den disiplinære situasjon var stort sett god, men det har skjedd en «utflytning» som ikke er tilfredsstillende.

Boligsituasjonen for befal var tilfredsstillende, og alle som kom fra Lutvatn hadde fått bolig.

Ettér orienteringen hadde nemnda møte med tillitsmannsutvalget. Ombudsmannen ga først en orientering om ombudsmannsordningen.

Tillitsmennene tok opp endel saker i tilknytning til skolesituasjonen, så som skatt av den bonus som utbetales etter endt befalskole, grad etter befalsskolen, valg av spesialutdanning etc.

Ettér møtet ble det foretatt en befaring i leiren. Kjøkken og spisesal er tilfredsstillende. De gamle tyskbygde forlegninger er i relativt bra stand med like koselige rom som i de nye forlegningene. Vaske- og bademulighetene er imidlertid ikke så gode. De nye forlegningene er av høy standard.

Det nye undervisningsbygget var imponerende med avansert utstyr og undervisningsmidler. Nemnda beså til slutt en rekke undervisningsrom, laboratorier og verksteder. Over alt var et omfattende og godt utstyr.

Infanteriets øvingsavdeling nr 2, Evjemoen.

I sjefens fravær ble nemnda mottatt av fung sjef, oblt Grønnesby, som redegjorde for virksomheten ved avdelingen.

Avdelingens største problem var mangelen på befal. Hjemler var inndratt og arbeidstidsbestemmelsene fører til en reduksjon av bruk av befalet som svarer til 5 årsverk.

Personellgruppen som tar seg av mannskapenes problemer fungerer godt. Man savnet imidlertid sosionom, stillingen har stått ubesatt siden i vår.

Det var ingen spesielle vanskeligheter med mannskapene. De fleste bodde slik til at de reiste hjem i helgene.

Forlegningsforholdene ble relativt bra etter at man fikk et tilbygg til hver kaserne med bad og oppholdsrom.

Nemnda hadde deretter et møte med fellesutvalget. Innledningsvis orienterte Ombudsmannen om ombudsmannsinstitusjonens virksomhet.

Tillitsmennene reiste spørsmålet om generell 14 dagers velferdspermisjon ved eget barns fødsel. Saken vil bli tatt opp på neste landskonferanse.

Det var tillitsmennenes oppfatning at tillitsmannsordningen virket godt på det lokale plan, men de var skuffet over at myndighetene viste så liten interesse for saker vedtatt på landskonferansen og som ble behandlet i landsutvalget.

Ellers ble enkelte saker av helt lokal interesse drøftet.

Nemnda hadde deretter en samtale med kompanisjefer og fagsjefer. Her ble bla det nye øvingsprogrammet og den nye lederskapsformen debattert, likeledes virkningen av liberaliseringstiltakene som det var noe delte meninger om.

Besøket ble avsluttet med en befaring i leiren som viste at kjøkken og spisesal var tilfredsstillende, de gamle forlegningene hadde fått tilbygg med pent bad i kjelleren og oppholds-, skrive- og leserom i 1. etasje med solide og pene møbler. Nemnda beså også repetisjonsleiren hvor det var bygget bad og WC og kjøkkenbrakker.

Sørlandet sjøforsvarsdistrikt.

Rekruttskolesjefen, komkapt Johansen og nestkommanderende, orlkapt Jahr tok imot nemnda og orienterte om virksomheten ved Rekruttskolen Odderøya.

Forlegningsforholdene er ikke tilfredsstillende. En kaserne skal istandsettes neste år. Det er fremmet forslag om ny kaserne og gymnastikksal samt undervisningsbygg. Befalets forlegningsforhold er heller ikke tilfredsstillende, men det arbeides med å bedre forholdene.

Tillitsmannsarbeidet går nå tilfredsstillende med regelmessige møter. Disiplinen er stort sett bra, men det har vært endel hærverk på kaserner og utstyr.

Under samtalen med de vernepliktige tillitsmenn ble en rekke interne saker berørt. De var ikke fornøyd med forlegningsforholdene og de savnet en sosialarbeider ved avdelingen.

Det ble deretter foretatt en befaring hvorunder nemnda så på forlegning, kjøkken og spisesal. Det drives kokkeutdanning ved avdelingen, noe som vel har betydning for kostholdet som mannskapene var godt fornøyd med.

Nemnda besøkte også Harvika og ble her mottatt av orlkapt Nordaas som sammen med tre tillitsmenn orienterte om forholdene som stort sett var tilfredsstillende. Varmtvannskapasiteten var dårlig, men dette skulle nå rettes på.

Kjøkken og spisesal skal utvides og moderniseres. Ellers var forlegningsforholdene bra.

Til slutt hadde nemnda en samtale med nestkommanderende ved distriktet, komkapt Øvergaard, og drøftet forskjellige spørsmål med ham.

**Samtale med DK-sjefen, generalmajor
A. Haugan.**

Som avslutning på befaringen på Sørlandet hadde nemnda en samtale med general Haugan hvor en rekke spørsmål i sammenheng med mannskapenes tjenesteforhold ble drøftet.

Oslo i februar 1978.

Edg. Andreassen
(sign)

Kåre Hansen
(sign)

Hans Nordahl Jensen
(sign)

Eystein Bardal
(sign)

Odd Holøs
(sign)

Erlend Rian
(sign)

Lars Alldén
(sign)
